

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**1939-50 YILLARI ARASINDA TÜRK MİMARLIĞI
VE İSTANBUL' DAKİ KAMU YAPILARI ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Mimar Semih GÜÇER

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve-Restorasyon Programında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç.Dr. Zekiye TENEN

Doç. Dr. CENGİZ CAN

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Neslihan SÖNMEZ

İSTANBUL , 1997

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR

ÖZET

İNGİLİZCE ÖZET

1.BÖLÜM- 1939-50 YILLARI ARASINDA TÜRK MİMARLIĞINI OLUŞTURAN ETKENLER

1.1 Ekonominin Genel Görüntüsü ve Uluslararası Bunalımın Etkileri.....	1
1.2 Toplumsal Yapı.....	6
1.3 Kültürel Ortamın Yönelimleri	10
1.4 1926-39 Yılları Arasındaki Türk Mimarlığının Etkileri	13
1.4.1 Yabancı Mimarların Etkinlikleri	13
1.4.1.1 Eğitimde Yabancı Mimarlar	14
1.4.1.2 Uygulamada Yabancı Mimarlar.....	16
1.4.2 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerinin Sonuçları ve 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığı	19
1.4.2.1 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerine Karşı Gelişen Tepkiler	19
1.4.2.2 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerinin Türk Mimarlarının Uygulamalarına ve 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığının Oluşmasına Etkileri	22
1.4.3 1926-39 Yılları Arasında Türk Mimarlığında Yapı Endüstrisi ve İnşaat Sektörüne Genel Bakış	24

2.BÖLÜM-1939-50 YILLARI ARASINDA TÜRK MİMARLIĞI

2.1 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığı Ortamı	47
2.2 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığında Yapı Endüstrisi ve İnşaat Sektörüne Genel Bakış	52

3. BÖLÜM- İSTANBUL'DAKİ 1939-50 YILLARI ARASINDA İNŞA EDİLMİŞ KAMU YAPILARI

3.1 Hoca Paşa Maliye Şube Binası, Sirkeci.....	56
3.2 Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi, Beyoğlu.....	59
(Beyoğlu Eski Evlendirme Dairesi)	
3.3 İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Laleli.....	62
3.4 Fatih Maliye şube Binası, Fatih.....	65
3.5 Şişhane Maliye Şube Binası, Beyoğlu.....	68
3.6 İstanbul Radyo Evi, Elmadağ.....	71
3.7 Açık Hava Tiyatrosu, Maçka.....	74
3.8 İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi, Beyazıt.....	76
3.9 İstanbul Adalet Sarayı, Sultanahmet.....	79
3.10 Vakıf İşhanı, Sirkeci.....	82
3.11 Beşiktaş Deniz Müzesi, Beşiktaş.....	85
(Beşiktaş Eski Maliye Şube Binası)	
3.12 Karaköy Maliye Şube Binası, Karaköy.....	88

4. BÖLÜM- GENEL DEĞERLENDİRME

4.1 Plan Özellikleri.....	91
4.1.1 Arsadaki Konumu.....	91
4.1.2 Plan Tipi.....	91
4.1.3 Avlu Tipi.....	92
4.1.4 Revak Tipi.....	92
4.1.4.1 Avlu Revağı Tipi.....	92
4.1.4.2 Cephe Revağı Tipi.....	93
4.1.5 Giriş Tipi.....	93
4.1.6 Çıkma.....	94
4.1.7 Döşeme.....	94
4.1.7.1 Tavan Döşeme Tipi.....	94
4.1.7.2 Döşeme Kalınlığı.....	94
4.1.7.3 Taban Döşeme Kaplaması.....	95
4.1.8 Merdiven.....	96
4.1.8.1 Merdiven Tipi.....	96
4.1.8.2 Sahanlık.....	96
4.1.8.3 Kaplama.....	96
4.1.8.4 Korkuluk Malzemesi.....	97
4.1.8.5 Döşeme Tipi.....	97
4.1.8.6 Döşeme Kalınlığı.....	98
4.2 Cephe Özellikleri.....	99

4.2.1 Giriş Cephesi Yönü.....	99
4.2.2 Kat Sayısı ve Kat Yüksekliği.....	99
4.2.3 Cephe Kaplaması	102
4.2.4 Çatı.....	103
4.2.4.1 Sistem.....	103
4.2.4.2 Örtü Malzemesi.....	103
4.2.4.3 Saçak.....	104
4.2.5 Pencere.....	106
4.2.5.1 Boyut.....	106
4.2.5.2 Söve ve Malzeme.....	106
4.2.5.3 Kafes ve Malzeme.....	107
4.2.6 Kat Silmesi.....	108
4.2.6.1 Profil.....	109
4.2.6.2 Malzeme.....	110
4.2.7 Revak.....	110
4.2.7.1 Revak Tipi.....	110
4.2.7.2 Boyut.....	111
4.2.7.3 Örtü Malzemesi.....	111
4.2.7.4 Revak Kolon Kaplama Malzemesi ve Profil.....	112
5. BÖLÜM- SONUÇ.....	114
KAYNAKLAR	116
EKLER	119
ÖZGEÇMİŞ	120

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı değerli eleştirileriyle yönlendiren Doç.Dr.Neslihan Sönmez'e, rölöve çalışmalarında yardımını esirgemeyen:

Y. Mimar İsmail ÇAKMAK,
Mimar Barış ALTAN,
Mimar Asuman BUDAK'a,
ayrıca çalışmamda büyük emeği olan, destek ve yardımını esirgemeyen sevgili eşim İrem GÜÇER'e sonsuz teşekkürler.

ÖZET

Birinci bölümde, çalışmaya konu olan onbir yıllık dönemin, ekonomik, toplumsal ve kültürel yönelimleri, bu dönem öncesi (1926-39 yılları arası) ve bu dönemde Türkiye’de çalışmış yabancı mimarların eğitim ve uygulamadaki etkinlikleri, bu etkinliklere karşı gelişen Türk mimarlarının tepkileri, yabancı mimarların uygulama ve eğitim alanındaki etkinliklerinin Türk mimarlarının uygulamalarına ve bu dönemin oluşmasına etkileri ve bu dönem öncesi (1926-39 yılları arası) yapı endüstrisi ve inşaat sektörü incelenmiştir.

İkinci bölümde, 1939-50 yılları arasında Türkiye’de mimarlık ortamı, yapı endüstrisi ve inşaat sektörü incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, İstanbul’da bu döneme ait tespit edilen oniki yapının katalog çalışması yapılmış yapıların plan ve cephe özellikleri tespit edilip fotoğraflarla desteklenmiştir. Kataloğa alınan yapıların Kamu yapısı olması nedeniyle rölöve çalışmasına, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi hariç, güvenlik nedeniyle izin verilmemiştir. Büyük yapıların planları için 1/1000, diğerlerinde ise 1/200 ölçek kullanılmıştır.

Dördüncü bölümde ise yapılan katalog çalışmasının genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Beşinci bölümde, on yılın sonunda ülke ekonomisine uygun bir yerli yapı ekonomisi kurulamamış, betonarme yapı doğal malzeme ile giydirilmiştir. Yapı gereksiniminin, İkinci Dünya Savaşı’nın da etkisi ile çağdaş malzeme, işçilik ve teknoloji ile üretilmediği, 1939-50 yılları arasında Türk mimarlığının farklı üslupların bir arada görüldüğü dış etmenlerden etkilenen ve geçiş dönemi mimarlığı olduğu, yukarıda yapılan eleştirilere rağmen, bugün hala yıkılmadan ayakta kalabilmiş örneklerinin de gösterdiği gibi, Türk mimarlığının gelişme çizgisi içinde önemli bir yeri olduğu sonucuna varılmıştır.

SUMMARY

In the first section, economical, social and cultural orientations of the eleven-year period which is the subject of this thesis, before this period (between 1926 and 1939) and during this period the activities of foreign architects, that have worked in Turkey, on education and applications have been searched. Also the reactions of Turkish architects against these activities, the effects of these activities on Turkish architects applications and the formation of this period and before this period (between 1926 and 1939) building industry and construction sector have been searched.

In the second section, the architecture building industry and construction sector in Turkey between 1939 and 1950 have been searched.

In the third section, a catalogue for the twelve buildings which are dated to this period have been made containing plan layout and facade properties with photos. Among these buildings, only Tarik Zafer Tunaya Cultural Center's measured drawings could have been done. Because all these buildings are public buildings permissions could not have been taken to work in due to security reasons. For the big buildings scale of 1/1000 and for the others scale of 1/200 have been used.

In the fourth sections, general evaluation of the catalogues has been made.

In the fifth section, at the end of ten years a national building economy could not be formed. As a conclusion by the effect of Second World War the need for building could not be afforded by contemporary material, labour force and technology. Between 1939 and 1950 Turkish architecture was effected by external effects and this was a transition period. As the buildings of this period are still standing, this period is important for the improvement trend of Turkish architecture.

1. BÖLÜM- 1939-50 DÖNEMİ TÜRK MİMARLIĞINI OLUŞTURAN ETKENLER

1.1 Ekonominin Genel Görüntüsü ve Uluslararası Bunalımın Etkileri

1939-50 Dönemi Türk Mimarlığı öncesinde yaşanan ekonomik ortamı Cumhuriyetin ilanından dört yıl sonra yapılan (1927) ilk genel sanayi sayımındaki sonuçlarla biraz olsun açıklayabiliriz. Mekanik olmayan, kişisel çabaya dayalı, tüketim mallarına yönelik bir küçük endüstrinin varlığı görülmüyordu. O sırada ulusal gelir içinde tarım % 67, inşaat ve konut dahil sanayi %10, hizmetler ise %23 yer tutmaktaydı (Köksal vd. 1973: s. 16).

1929 yılında başlayan Dünya Ekonomik Bunalımı, Türk ekonomisinde ihracatta tarımsal ürün düşüşü, ithal mallarında yükselme ve fiyat artışları biçiminde kendini hissettirmiş, devlet dış ticaretin düzelmesi ve fiyat denetimi gibi bazı koruyucu önlemler almak zorunda kalmıştı. Bu önlemler arasında gümrük vergilerini arttıran yeni düzen, gümrük bağımsızlığı konusundaki Lozan'ın sınırlayıcı hükümlerini yürürlükten kaldırıyordu. 1930'da değeri düştüğü için Türk Parasını Kıymetini Koruma Yasası, T.C. Merkez Bankasının kurulması bir yasayla kesinleşmiştir. 1929'da Türk ekonomisinin kalkınmasında büyük katkıları olan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin kurulması, yerli malın kullanımını ve sürümünü arttırmak için yayınlar, konferanslar, açık oturumlar ve sergilerin düzenlenmesi, bağımsız kalkınma çabaları ve yerli malını özendirme amacıyla kabul edilen "milli tasarruf" sloganının uygulamalarıydı. Budabeşte ve Leipzig sergilerine katılmayı sağlayan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Sergi Evi Binası'nı (Şekil 1, Resim 1,2,3,4), içinde sergiler düzenlemek üzere Ankara'da yaptırtmıştır.

Ekonomik bunalımın sürdüğü 1930-32 yılları arasında Atatürk, Meclis konuşmalarında bunalım karşısında Türkiye'nin durumuna değinmiştir. Kapitalist ülkelerin uğradığı ekonomik bunalım bir dış etmen olarak Türkiye'nin devletçiliğe yönelmesine ve özel girişime olan güvenin sarsılmasına yol açmıştır. İlk Liberal Dönem amacına ulaşamamış bir ekonomi politikası olarak kalmıştır. Türkiye'nin devletçiliğe yönelmesinin diğer bir nedeni de bunalımın etkilemediği SSCB'de görülen planlı uygulama örneğidir.

1929-39 yılları arasında uygulanan devletçilik, bu süre içinde farklı gelişmeler gösterir. Daha başlangıçta, 1933 yılında, özel kesimi güçlendirici önlemlerin alındığı biliniyor. Devletçiliğin en etkili olduğu yıllar 1934-37 yılları arasındır (D.A. 1962: s. 7). Bu politikanın bir göstergesi olarak, bu yıllar içinde merkezi devlet harcamalarının artış hızı 1935 ve 1937 de diğer yıllara oranla daha fazla olmuştur. Yine aynı yıllarda merkezi yönetimin yerel yönetim üzerindeki denetimi arttırılmıştır (Tekeli vd. 1977: s. 82). 8 Şubat 1937 yılında devletçilik bir anayasa hükmü olarak kabul edildiği halde eski etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Korkut Boratav, aynı yıl yabancı sermayeye ve özel girişimcilere karşı ılımlı bir tavrın başladığından söz etmektedir (Boratav 1962: s. 71).

Devletçilik politikası sırasında endüstri, ulaşım, tarım, maden gibi sektörler için 1933'de Sümerbank, 1935'de Etibank gibi önemli yatırımları gerçekleştirecek kamu ekonomik kuruluşları ekonomiye entegre edilmiştir. Bu bunalım sonrası para sisteminin merkezi bir örgüte bağlanması için 1931 yılında Merkez Bankası kurulmuştur. Bu dönemde iki beş yıllık plan öngörülmüş, ilki uygulamaya konmuştur. 1932 yılında hazırlıkları başlanan, 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Planda, endüstrinin; dokuma, maden, selüloz, seramik ve kimya dallarında kırkdört milyon TL yatırımla yirmi kadar fabrika yapılması öngörülmüştür. Bunlar ülkede bulunan hammaddeyi kullanma ve yerli üretim yaparak ithalatı önlemek amacına yöneliktir. Sanayi yatırımlarının çoğunu Sümerbank, sınırlı bir kısmını İş Bankası yapacaktı (Bulutay vd. 1974: s. 77). Dokuma fabrikaları için kullanılmak üzere SSCB'den sekiz milyon Dolar kredi alınmıştır. Gerisi de her yıl bütçeden alınacak altı milyon TL ödenekle sağlanacaktı. SSCB yalnız kredi yardımıyla kalmamış, Nazilli ve Kayseri dokuma fabrikaları ile yan tesislerini projelendirip işler duruma getirmiştir. Devletçilik politikasının finansmanını geniş ölçüde vergiler, iç borçlanma, devlet banka kredileri ve dış borçlanma karşılamıştır. Birinci Sanayi Yatırım Planı 1938 yılında sona ermiş, İkinci Sanayi Yatırım Planı II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulamaya konulamamıştır. Bu plan yatırımları 1938'de İngiltere'den onüç milyon Sterlin sermaye ve teknik yardımla Karabük Demir Çelik Kuruluşu'na ayrılmıştır. Dış yardım alınan ülkenin değişmesi, devletin dış politikasındaki tutumunu göstermesi açısından ilginçtir.

Dünya Ekonomik Buhranı nedeniyle 1932-33 yılları arasında Türkiye'de kamu harcamaları düşmüş, 1934'de ise kamu harcamalarında artış görülmüştür. Bu artışı

yaratan birçok neden vardır. Bunlar arasında 1933 yılında Paris Antlaşması ile taksitlere bağlanan Osmanlı borçları, ulusallaştırma etkinliklerinin (Demiryolları, liman işletmeleri, maden, kentsel altyapı ve kamu hizmeti üreten yabancı şirketlerin devletleştirilerek belediyelere devredilmesi, v.b.) getirdiği borçlar, göçmen iskan ve isdiham harcamaları, yoğun alt yapı tesisleri (Özellikle demiryolu), yukarıda anlatılan sanayi alanı yatırım harcamaları, imar faaliyetleri, batı ülkeleri ile kültürel ilişkilerin getirdiği harcamalar sayılabilir. Ankara ve sonra bazı ikincil kentlere devlet işlerinin yürütülecek yapıların tamamlanması için gerekli inşaat yatırımları olmuş, dışarıdan büyük çapta malzeme ithali gerekmiştir. Harcamalar arasında Avrupa'dan hem uygulayıcı hem de eğitici olarak çalışmak üzere çağrılan mimarların masrafları önemli bir yer tutmuştur. Yabancı uzman ithali yalnız yapı alanında olmamış, devlet sektörlerinin çoğunda özellikle teknik alanlarda kendilerinden yardım beklenmiştir (Büge 1938: s. 438).

Devletçilik politikası, ülke ekonomisinin temel yapısının kurulması, iktisadi bağımsızlığın sağlanması yolunda önemli kazançlar sağlamıştır. Bunların başında, özellikle 1933'den sonra yabancı ortaklıkların millileştirilmesine hız verilmesi, 1933-38 yılları arasında ilk 5 yıllık kalkınma planının uygulanması gelir. Ayrıca, özel sermayenin karlı bulmadığı için kurmaya girişmediği bazı modern kuruluşlar, fabrikalar yine devlet eliyle kurulmuştur. Bu arada osmanlılardan kalma dış borçların da ödenmesine devam edilmiştir.

Devletçilik politikası, bütün yanlış tutumlarına karşın, - dış yardım ve borçlanmalar olmaksızın - bir ülkenin kendi kaynaklarıyla kalkınabileceğini, sanayileşebileceğini kanıtlamıştır. Bu politika sayesinde ki, genç Cumhuriyet, emperyalist devletlerin nüfuz alanı olmaktan büyük çapta kurtulmaya başlamış, "*ulusal iktisat, ulusal sanayi*" hedefine -bir ölçüde- yaklaşmayı başarmıştır. Böylece, 1931-1945 yılları arasında uygulanan devletçilik politikası, Türkiye'nin son 150 yıllık yarı sömürgeleşme tarihinde, emperyalizme karşı yürüttüğü en ciddi ve tutarlı başkaldırı olmuştur. Ne var ki, Türkiye'de emperyalizme yarayışlı ortam kökünden silinip atılamamış; emperyalizmin yerli ortakları ortadan kaldırılamamış; ulusal ve bağımsız bir ekonomi tastamam gerçekleştirilememiştir. Bu durum, II.Dünya Savaşı ertesinde, iktisadi, sosyal ve giderek siyasal planda bambaşka bir gelişmeye kapıları açacaktır.

II.Dünya Savaşı ertesinde, Türkiye'nin iktisadi ve sosyal tablosu hayli ilginçtir. Siyasal iktidar; Cumhuriyetin ilk yıllarından beri *asker- sivil bürokrat kadroların* elindedir. Ne var ki, o yıllardan bu yana- bir ölçüde- burjuvalaşmış olan bu kadrolar, toplumda çeşitli sınıf ve zümrelerin muhalefetiyle karşıkarşıyadır. Başta, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında daha da palazlanan *ticaret ve maliye burjuvazisi* (dışalım ve satımcılar, bankerler ve tefeciler ...) muhalefet etmektedir. Aydın-bürokrat kadroların hala iktidarda söz sahibi oluşu, onların daha büyük kar hayallerini köstekleyen bir engeldir. Oysa bu kadroların iktidardan indirilmesi, yabancı sermayeyle ortaklıklar kurma, giderek “emperyalizmle bütünleşme “yolunu daha da açacak, yeni ve daha büyük sömürü alanları doğurabilecektir.

Esnaflar ve toprak ağaları da muhalefet etmektedir. Bir “*Toprak Reformu* “ yapmamış bile olsa, “köy enstitüleri” gibi kuruluşlarla köylü kitlelere - bir ölçüde- ışık götürmeyi başaramamış aydın bürokrasisinin, bir gün, köylü kitlelerin uyanışından daha da başka önlemlere başvurmasından kaygı duymaktadır. Hele, büyük toprak çıkarlarını sarsacak Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun - 1945 yılında - kabul edilmesi ile, tarım kesimindeki egemen zümrelerin hoşnutsuzluğu büsbütün artmıştır. Bütün bunlara son vermek için, onlar da iktidarda söz sahibi olmak istemektedir böylece (Tanilli 1996 : s. 339).

Daha önemlisi, küçük memuru, işçisi ve fakir köylüsü ile büyük halk yığınları memnun değildir. Özellikle II. Dünya Savaşı sırasında, - biraz da bürokrasinin beceriksizliklerinin doğurduğu sıkıntılar küçük memur ve işçileri iktidardan soğutmuş, yoksul köylüler ise - başta toprak reformunun yapılmamış olması yüzünden - Cumhuriyetin nimetlerinden faydalanamamıştır.

Bu tepkilere, II. Dünya Savaşı sonlarında *totaliter rejimlerin yıkılışı ve demokrasinin üstünlüğü* de eklenmiştir. Böylece iç ve dış zorunluluklar, tek partili dönemden çok partili döneme gelişi gerektirmiştir. Ve “ideolojik” bir engel de yoktur. Asker- sivil bürokrasinin bir siyasal felsefesi olarak kabul ettiği, devlet- toplum ilişkilerinde de uyguladığı “*Kemalizm* “ bu geçişte engel değildir. 1947’de TBBM’nde kabul edilen bir kararname ile Cumhuriyet döneminde ilk defa yabancı sermaye teşvik edilmiştir. Demokrat Parti’nin kurulmasına izin verilerek 1946’da seçimler yapılmıştır.

Çok partili rejime geçiş anlamını taşıyan bu davranış: Türkiye'nin savaş içinde müttefik olduğu ülkelerin kendi ekonomik yapılarına benzer bir sistemin Türkiye'de uygulanmasını istemeleri ve bu yönde baskı yapmalarından gücünü alıyordu. 1947 Mart'ında Başkan Truman ABD Kongresi'ne Türkiye ve Yunanistan'a 400 Milyon Dolarlık kredi verileceği, ayrıca askeri ve teknik personel yardımı yapılacağını bildirmiş, Haziran 1947'de de Marshall planı açıklanmıştır. Askeri yardım 1947 Temmuz'unda imzalanan anlaşmaya göre yürütülmüş, iktisadi amaçlı kredileri düzenleyen anlaşma ise Temmuz 1948'de imzalanmıştır (Ural 1974 : s. 27).

Demokrat Parti, işte böyle bir ortamda doğmuş (7 Ocak 1946) ve kısa zamanda gelişmiştir. Halk yığınlarının geniş ilgi ve desteğini görmesine karşın, özünde “halka karşı” bir hareket olmuştur. Çünkü, çıkarları geniş halk kitlelerinin çıkarlarıyla zıtlaşan sınıf ve zümrelerin sözcüsü olmuştur. Ticaret ve maliye burjuvasisinin sözcüsü olarak ortaya çıkan Demokrat Parti¹, toplumdaki en geri ve kapitalizm öncüsü kesimlerle, yani tefeci, ağa, şeyh ve dinci ideoloji ile bağlaşıklıklar kurarak, onların sömürü ağı içindeki geniş halk yığınlarını çevresine toplamış ve 14 Mayıs 1950'de iktidara gelmiştir.

1926- 39 yılları arasında İstanbul'un ekonomik gücü çöküşün bıraktığı izlerden kendisini kurtarmıştır. Bu dönemde ülke ekonomisinde kalkınmanın sürükleyicisi ve önde giden bir kenti olma niteliğini devam ettirmesine rağmen eski durumuna oranla bütün ekonomik güçleri gerilemiştir. Bu dönem süresince kentte ulusal ekonomi bilinci yaratma çabalarının yoğunluğuna rağmen ticaret ve sanayi işyerlerinin azınlık ve yabancılardan Müslüman-Türklere geçişi beklenen ölçüde olmamıştır. II. Dünya Savaşı boyunca ülkenin genel durumuna koşut olarak, her an savaşa girmek tehlikesiyle ekonomik gelişmesi yavaşlamış hatta durmuştur. Bu durgunluk nüfus artış hızında da izlenmektedir.

¹ “ Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na muhalefetten doğan Partinin kurucularından bazıların kimlikleri, partinin yapısı konusunda bir fikir vermektedir. Adnan Menderes büyük bir kapitalist tarım işletmesi sahibi, Celal Bayar ise, finans-kapitalin, - daha 1925'de İş Bankası'nın başına getirdiği ve sonraları uzun bir süre iktisat vekilliğini elinde tutmuş -bir temsilcisidir (Tanilli 1996: s. 340).

1927-1950 arasında kentin nüfus artış oranı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Doğal olarak bu durgunluğu devletin ekonomi politikalarında da aramak gereklidir. Anadolu'nun kalkınmasına öncelik verme ve özellikle devlet eliyle kurulan sanayilerin İstanbul dışındaki illere kaydırılması politikaları, kentin gelişmesini frenliyici etmenler olmuştur. Devletçilik politikasının yanında genel yatırım kararları da İstanbul'un ekonomik yapısını etkilemiştir. 1930'lardan başlayarak kendi kendine yeterli devlet olma çabaları dışalım mallarını tüketim malları olmaktan çıkarmış daha çok üretim ve ara mallarına dönüştürmüştür. Bu genel eğilim İstanbul'da ticaret gelirlerinin azalmasına neden olmuş, özellikle özel sektör elinde olan tüketim malları ticareti gerilemiştir. Diğer malların dışalım ve hatta ticaretini de devlet işletmeleri denetim altına alınca İstanbul'un geleneksel ticaret ve depolama işlevi önemini yitirmiş, 1945'lere doğru duraklamıştır. Nitekim bu tarihte İstanbul'un merkezi iş alanında mensucat ve diğer tüketim malı toptancılığı yapan bölgelerde boşalan dükkan ve ardiye sayısı artmıştır (Kılınçaslan 1981:s.226).

1.2 Toplumsal Yapı

Bu dönemde çoğunluğu oluşturan köylü katmanı yanısıra, sayıca artan işçi sınıfı ve orta sınıf yine aynı katmanlardır. 1927 yılında yapılan sayımda nüfus 13.648.888 kişi, toplam nüfusun %83.7'si nüfusu onbinden az olan kırsal yerleşmelerde, %16.3'ü onbinden fazla olan kentlerde yaşarken; 1932 yılında yapılan sayımda nüfus 15.167.000'e yükselmiş, toplam nüfusun %79.6'sı nüfusu onbinden az kırsal yerleşmelerde, %20.4'ü onbinden fazla olan kentlerde yaşamaktaydı. 1938 yılında yapılan sayımda nüfus 17.016.000 olmuştur. Ulusal gelir içinde 1938'de tarımın yeri %48, sanayi %16, hizmetler %36 olmuştur (Köksal 1973: s.16).

1936-37 yıllarında tarımı özendirici önlemler alınmış, makine alacak köylüye kolaylıklar sağlayacak zirai kombinalar kurulmuştur. Yine 1937 hükümet programında suni gübre üretimi, dolayısıyla ülkenin tarımsal kalkınmasıyla ilgili fabrika üzerinde çalışıldığı belirtilmektedir. Çiftlik alanında çalışmalar halkevleri programlarının önemli bir bölümünü oluşturmıştır.

Devletçi ekonomi politikası sırasında endüstriye verilen önem ve fabrika sayısının artması sonucu işçi sayısı da yükselmiştir , İşçi sınıfına toplumsal güvence sağlamak amacı ile 1936 yılında iş yasası çıkarılmıştır. Anadolu'dan iş için gelenler farkında olmadan eğitilmişlerdir. Örneğin Türk - SSCB işbirliği ile kurulan Kayseri Koton Kombinası'nın ve Nazilli Basma Fabrikası'nın sosyal eğitici kulüpleri, çeşitli spor etkinlikleri merkezi ve kooperatifleri yapılmıştır.

Orta katmanın önemli bir bölümünü oluşturan memur kesimi kentlerde ve özellikle yönetim merkezi olduğu için Ankara'da sayıca artmaktaydı. Zırrat Bankası, Harp Okulu, Temyiz Mahkemeleri gibi bazı kuruluşlar da Ankara'ya taşındığı için Ankara'da konut sorunları yaratmıştır (Karpas 1973: s. 295).

Bernard Lewis, devletçilik döneminde daha iyi yaşam koşullarının görüldüğünü, iş adamları, idareciler, teknisyenler gibi grupların oluşturduğu bir orta tabakanın doğduğunu söylemektedir (Aslanoğlu 1979: s. 38). İşte bu orta tabakadan ekonomik durumları iyi olanlar, aydın tabaka ve bürokrat kesimi devrimlerden daha fazla etkilenen katmanlar olmuştur. Oya Sencer bu katmanı, " Batı burjuvazisinin yaşantısını benimseyen ama burjuvanın ekonomik temeline sahip olmayan bir katman güçlenmektedir " sözleriyle tanımlamaktadır (Sencer 1969: s. 75).

Ankara'nın başkent olmasıyla, Anadolu içlerinde gelişecek başka bir kentsoylu sınıfının doğal olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. İstanbul'dan Ankara'ya göçler, yani ülkenin önde gelen büyük kentlerinden küçük iç kentlerine taşımının dünyadaki ilk örneğidir. Daha sonra birçok yeni gelişen ülke tarafından örnek alınarak benimsenmiş bir uygulamadır.

II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Türkiye'nin toplumsal tablosu hayli ilginç olmuştur. Siyasal iktidar, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri asker- sivil bürokrat kadroların elinde olmuştur. Ne var ki, Cumhuriyet'in ilanından bu yana - bir ölçüde - burjuvallaşmış olan bu kadrolar, toplumda çeşitli sınıf ve zümrelerin muhalefetiyle karşıkarşıya kalmıştır. Başta, özellikle II. Dünya Savaşı sırasında daha da palazlanan ticaret ve maliye burjuvazisi muhalefet etmiştir. Aydın - bürokrat kadroların hala iktidarda söz sahibi oluşu, onların daha büyük kar hayallerini köstekleyen bir engeldir.

Esnaflar ve toprak ağaları da muhalefet etmiştir. Siyasal iktidar “ Toprak Reformu “ yapmamış bile olsa, “ köy enstitüleri “ gibi kuruluşlarla köylü kitlelere - bir ölçüde - ıstık götürmeyi başarabilmiş aydın bürokrasisinin, bir gün, köylü kitlelerinin uyanışından daha da başka önlemlere başvurmamasından kaygı duymaktadır. Hele, büyük toprak çıkarlarını sarsacak Çiftçiyi Toraklandırma Kanunu’nun - 1945 yılında - kabul edilmesi ile, tarım kesimindeki egemen zümrelerin hoşnutsuzluğu büsbütün artmıştır (Tanilli 1996: s. 339).

Daha önemlisi, küçük memuru, işçisi ve fakir köylüsü ile büyük halk yığınları ekonomik yaşantıdan memnun olamamıştır. Özellikle, II.Dünya Savaşı sırasında, - biraz da bürokrasinin beceriksizliklerinin doğurduğu sıkıntılar - küçük memur ve işçileri siyasal iktidardan soğutmuş,yoksul köylüler ise - başta toprak reformunun yapılmamış olması yüzünden - Cumhuriyet’in nimetlerinden faydalanamamıştır. Bu toplumsal ortamda,Türk toplumu yeni bir arayışa - çok partili döneme - girmiştir.

Tarımsal üretimde makine kullanılmasıyla, kırdan göç eden nüfusun büyük payını İstanbul almıştır. İstanbul’da konut stokunun yetersiz olduğunu ve konut başına on nüfus düştüğünü 1945’lerde Vali Lütfü Kırdar açıklamaktadır. Bu konut darlığı sonucu kiralar artmış, 1947’lerde gazetelerde “ Gecekondu evleri ” nden bahsedilmeye başlanmıştır. İlk gecekondu, fabrikada çalışanların başkalarına ait arsalarda kendileri için yaptığı, sağlık koşulları iyi olmayan konutlardır. Dolayısıyla, gecekonduların ilk ortaya çıktığı yerler Kağıthane sırtları, Yedikule dışında Gazhane ve Zeytinburnu gibi sanayi bölgesi çevreleridir. (Kılıçaslan 1981: s. 229).

Fatih, Sultan Selim, Vefa, Beyazıt, Divanyolu çevresinde yaşayan bürokrat kadro ileri gelenleri yeni rejimin İstanbul’unda gereksiz duruma düşünce oturdukları konaklar da varoluş nedenini yitirmiştir. Böylece boş ya da boşalmak üzere olan eski İstanbul konakları Anadolu’dan gelen küçük esnaf, veya yarı varlıklı sınıf tarafından doldurulmuştur. 1930 yıllarında ortaya çıkan nüfus yoğunlaşmasıyla eski konakların yanında ilkel sayılabilecek bir apartmanlaşma olgusu başlamıştır. Cumhuriyetin onuncu yılına doğru yeni oluşan milli sermaye çevreleri, kentin Beyoğlu yakasında yerleşmeyi tercih etmişlerdir. 1933’ de tarihi yarımada nüfusu 125.000 iken Beyoğlu 152.000 kişilik nüfusa ulaşmıştır. Varlıklı kişilerin kuzeye taşınmasıyla yeni mahalleler oluşmuştur. Şişhane’de bulunan kentiçi mezarlık alanında beş altı katlı apartmanlar yükselmiş ve bu

tarihlere kadar Balat, Ayvansaray ya da Kuledibin’de oturan azınlıklar arasında varlıklı olanlar bu yeni apartmanlara taşınmışlardır. Taksim’den Gümüşsuyu’na kadar geniş bir alanı kaplayan mezarlığının topraklarında da günümüzün apartmanları yükselmiştir.Taksim kışlasının "Talimhane" alanında İstanbul’un düzenli ve planlı ilk apartmanlar semti kurulmuştur (Sencer 1969: s. 101)

Ulusal bütünleşme politikalarının devamı olarak başkentin Ankara’ya taşınması sonucu İstanbul ekonomisinde görülen durgunluk kentin nüfus gelişmesine de yansımıştır.1927’de 690.000 olan kent nüfusu 1935 yılında 740.000’e, 1945 yılında ise 900.000 kişiye ulaşmıştır. İstanbul’daki bu nüfus artış hızı diğer büyük kentlerle karşılaştırıldığında ortalamanın altına düştüğü görülür.

Kentin büyüme hızındaki bu yavaşlama, istihdam ve konut gibi çözülmesi zorunlu ve ivedi olan sorunları ortaya çıkarmamış kent içinde “ Güzel Şehir “ anlayışına uygun olarak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Tekeli 1970 : s. 56). Cumhuriyetin bu döneminde benimsenen devletçilik ilkesi, etkin denetimin kurulmasını ve köklü uygulama olanklarının doğmasına yardımcı olmuştur.

Toplumsal değişimler tarihi yarımada da açıkça hissedilmiştir. Süleymaniye, Beyazıt, Sultanahmet arasına dağılmış nezaretler (Bakanlıklar) ortadan kalkmıştır. Orman Nazırlığı yapısına Yüksek Ticaret Mektebi, Harbiye Nezaretine Üniversite, Maliye Nezaretine Askeri Tıp Okulu, Şeyh-ül İslam’ın bulunduğu binaya İstanbul Kız Lisesi yerleşir. Ankara ve Bab-ı Ali caddeleri ile Yerebatan Sarayının etrafındaki ahşap evler yıkılarak Ayasofya meydanından Cağaloğlu’na uzanan geniş bir cadde açılmıştır. Geçen yüzyılın ahşap yapıları yerine azametli kagir yapılar yeni ekonomik ve toplumsal yapının bir yansıması olarak önemli noktalarda yükselmiştir. Yönetim bölgelerinde görülen bu uygulama tarihi yarımadaanın içlerinde de sürdürülmüştür. Topkapı’dan, Aksaray ve Beyazıt’a kadar dar sokaklar kaldırılarak yerini geniş caddeler almış, Beyazıt Meydanı açılmıştır (Daver 1964 : s. 4).

Esas ulaşım aracı olarak kullanılan tramvaylar kentin ana arterlerinin açılmasında başlıca etmen olmuştur. Yapılan planlar, uygulanan yolların geometrik dokusu kente batılı bir görünüm verme amacını taşımıştır. Yüzyılın başında çıkan büyük yangınlarla yokolan Fatih ve Koca Mustafa Paşa semtlerinin geleneksel dokusu yerine, eskisiyle

uyumlu olmayan bir yerleşme ve yol düzeni getirilmiştir. Yarımada'nın Marmara sahillerini Haliç'e bağlayan Atatürk Bulvarı 1939 yılında yenilenmiş olarak hizmete giren Unkapanı Köprüsü ile beraber bu dönemde hizmete açılmıştır. Yeni Cami'yi saran küçük, harap binalar yıkılarak Eminönü Meydanı ortaya çıkarılmış, Haliç tarafındaki rıhtımın yapımı gerçekleşmiş, Büyük Postane ve Sirkeci Gar'ı çevresi istimlak edilerek meydan haline getirilmiştir (Daver 1964 : s. 4).

Kentin Beyoğlu kesminde de yollar yapılmış, parklar düzenlenmiştir. Azapkapı Meydanından Beyoğlu'na çıkan yeni bir cadde açılmış, Şişhane'den Tepebaşı bahçesinin altına giden Tozkoparan Caddesi de geniş bir korniş yol biçimine sokulmuştur. Açılan bu yollar ve meydanlar Türk insanının toplumsal değişiminin bir ifadesi olmuştur.

1.3 Kültürel Ortamın Yönelimleri

Önemli ekonomik olayların yanı sıra, güçlü ideolojik fikirler, toplum yapısının değişimine yön verebildikleri için, CHP'nin 10 Mayıs 1931'de üçüncü büyük kongresinde kabul edilen ve II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar sürecek bir ideolojik yönelimi belirleyen altı ilkesinden bazılarının, ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamdaki etkilerini incelemek yerinde olacaktır. Bu ilkelerden dönemin ekonomik yapısını belirleyen "devletçilik", ideolojik bir hareket olmamakla birlikte, ulusçuluk ve halkçılık ilkeleriyle desteklenmiştir. Bir başka ifadeyle ulusçuluk ve devletçilik aynı hareketin politik ve ekonomik kanadını oluşturmuştur (İrmak 1973: s. 321).

Dünya Ekonomik Bunalımı Türkiye'yi devletçi uygulamaya yönelttiği gibi, ulusçu duyguların canlanmasına neden olan etkenlerin başında gelmiştir. İthal mallarında fiyat artışları "milli tasarruf " sloganının ortaya atılmasına yol açmış, her alanda ulusçuluk öngörülmüştür. Kültürel alanda ulusçuluk akımı Türk Dili ve Tarihi ile ilgili araştırmalarda kendini göstermiş, halkçılık ilkesiyle birlikte yürümüştür. 1931 yılında, sonradan Türk Tarih Kurumu'na dönüşecek Türk Tarih Tetkik Cemiyeti kurulmuş, 1932'de ilk büyük kongresini yapmıştır. Ulusçuluğun bu tür kültür akımları, bunalımın şiddetle hissedildiği 1932 yılında yoğunlaşmıştır. Ulusal Tarih Araştırmaları sonucu, devletçiliğin başlıca ekonomik devlet kuruluşları olan "Sümerbank" ve "Etibank"a

verilen adlarda görülen davranış, Türk tarihinin yakın doğunun eski uygarlıklarına bağlayan yeni tarih görüşünün ifadesi olmuştur. 1930'lar, birçok batı ülkesinde ulusçuluk akımının yoğunlaşmaya başladığı yıllar olmuştur. Taner Timur, ırka göre yerleştirme politikası güden 1934 İskan Yasası'nın, Avrupa'dan kaynaklanan ırkçı ulusçuluk akımlarının etkisi ile geliştirilmiş olabileceğini, bunun, Türkiye'de ulusçuluk ideolojisinin doruğuna eriştiği yılların ürünü olduğunu söylemektedir (Timur 1971: s. 203).

Kız Enstitüleri'nin kurulması, Beden Terbiyesi Yasası'nın çıkışı, geliştirilen güneş-dil teorisi ve tarihe dönüş, batının " üstün ırk " şoven anlayışına pek de uzak olmayan düşüncelerin ürünüdür. İdeolojik kent modelinin uygulanabilmesi için hazırlanan belediyeler ve Yapı ve Yollar Yasaları da benzer bir anlayışla hazırlanmışlardır. Daha sonra ayrıntılarıyla görülecek 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı, mimarların kendi ulusal kaynaklarına dayanan bir mimarlık yaratma istekleri sonucu oluşmuştur. Bu istekle hem yurttaki ulusçuluk akımının, hem de dış ülkelerde ırkçı-ulusçu hareketlerin yönelttiği mimarlık gelişmelerinin etkileri vardır. Bununla beraber, Avrupa'nın, her seferinde yeni bir neo-klasikçiliğe kayan milliyetçi gelenekçi mimarlığı ile Türkiye'de zaman zaman kendini gösteren, Osmanlı nitelikli ulusal mimarlığın, farklı anlayışların ürünü olduklarını unutmamak gerekir.

1932'nin sonlarına doğru, geniş anlamdaki Türkçülük ideolojisinin, yerini halkçılık ilkesine bıraktığından söz etmek gerekir. Halkçılıktan amaç milleti tek tek bireyler durumundan onları görüş, anlayış ve eylemde bir birlik haline sokmak ve böylece ulusal bütünlüğü sağlamak amaç olmuştur (Timur 1971: s. 203). Yapılan devrimlerin millet benliğine sindirilmesi ve ilkelerin yayılması amacıyla açılan halkevleri, geniş kitleleri eğitmede büyük faydalar sağlamış sosyo-kültürel kuruluşlardır. İlk halkevi 1932 yılında Ankara'da eski Türk Ocağı Merkez Binası'nda açılmıştır. Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde Türk Ocağı Merkezi olarak yapılan binalar halkevlerine çevrilmiş, on yıl içinde tüm illere, hatta bazı büyük ilçelere de halkevleri yapılmıştır. Halkevlerinin kuruluş yılları, Türk ekonomisinin liberal kalkınma yönteminin başarıya ulaşamadığı ve Dünya Ekonomik Bunalımı ile en kötü düzeye indiği yıllara rastlamıştır. Buna çare olarak Türk Dili ve Türk Tarihi'ni araştırmaya yönelik ulusçuluk akımıyla birleştirilen yeni devletçi ekonomi bu yıl başlamış ve halkevleri yoluyla halkın politik ve ideolojik eğitimini

sağlamaya çalışmıştır. Halkevlerinin kurulmasında SSCB halk eğitimi ve faşist İtalya Balilla gençlik örgütlerinin etkileri olduğu söylenmiştir. Fakat belirtildiği gibi halkevlerine devam, bu dış ülkelerde olduğu gibi zorunlu tutulmamıştır. Halkevlerinde hiçbir zaman şoven ve ırkçı bir ulusçuluk anlayışı içinde olmadığı, aksine yapılan çalışmaların sınıfsız bir toplumu amaçladığı bir gerçektir. Halkevleri dokuz ayrı dalda - dil, edebiyat, tarih, güzel sanatlar, tiyatro, spor, sosyal yardım, halk dersaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayınlar, köycülük, müze ve sergi - eğitici görevde bulunmuşlardır. İlhan Başgöz, halkevlerinde çalışmalara katılanların ve üyelerin cahil vatandaşlar yerine, öğrenciler ve eğitim görmüş devlet memurları olduklarını, yani bunların halkın evi durumuna gelemediklerini yazmakla beraber, bu kuruluşların kültür düzeyinin yükselmesinde ve halk-aydın arasındaki uçurumun kaldırılması yolunda büyük katkıları olduğu bir gerçektir (Başgöz vd. 1973: s. 193).

Teşvik-i Sanayi Yasası ile başlatılan dışa açılma politikası bu dönemde hızlandırılmıştır. Yabancı uzmanların sayılarının artırılması, batı ile olan kültür açığının biran önce kapatılması amacı güden bir hükümet politikası sonucu oluşmuştur. Batılı anlamda bir sosyal değişmeyi amaçlayan devrimcilik ilkesinin batı uygarlığı ile eş düzeye gelebilme anlayışı, mimarlık alanını batılı biçimlere yöneltmiştir (Yazarı belirtilmemiş 1969: s. 9).

Cumhuriyet'in onuncu yılına doğru İstanbul'da ise kültür ve " Temaşa " merkezi " Şehzadebaşı: Direklerarası ", tiyatro, müzik, sinema, edebiyat ve güzel sanatlar çevreleri Beyoğlu yakasına, Tepebaşı ile Taksim arasında geçen yüzyılın kozmopolit Beyoğlu'nun kalıntılarına yerleşme çabasına girmiştir. Darülbedayi (Şehir Tiyatrosu) Tepebaşı'nda düzenli ve sürekli temsillere başlamıştır. İstiklal Caddesi'nin kozmopolit pasta salonları, lokantaları, bira ve içki lokalleri, cumhuriyet edebiyatçı ve düşünce insanlarının uğrak yeri olmaya başlamıştır (Kılınçaslan 1981: s. 229).

1.4 1926-39 Yılları Arasında Türk Mimarlığının Etkileri

1.4.1 Yabancı Mimarların Etkinlikleri

Mimarlık alanında önce uygulamada, sonra eğitimde yabancılardan yararlanılması 18. yüzyılın ikinci yarısından başlamış, bu tutum 19. yüzyıl boyunca sürmüştür. Cumhuriyet Dönemi'nde yabancı profesörler üniversitelerde azımsanmayacak sayıları ile 1950 yıllarına dek eğitim yapmışlardır. Başlangıçta, yeni kurulmakta olan devletin kalkınma çabaları içinde, yalnız eğitim kurumlarında değil, pek çok kuruluşta yabancı uzman ve teknisyen kullanma eğiliminin sürdürüldüğü bilinmektedir. Daha sonraki yıllarda bu eğilim bırakılmış, devletçi ekonomi görüşünün egemen olduğu 1932-1939 yılları arasında yabancı uzmanlardan her alanda yararlanma hızlandırılmıştır. Bu tutumu destekleyici yönde ilk girişimlerden biri, 1927'de endüstriye özendirici önlemler getiren Teşvik-i Sanayi Yasası'nın, endüstri kesiminde yabancılara Türkiye'de çalışma olanağı tanınmasıydı (Yazarı belirtilmemiş 1969: s. 9).

Aynı tutumun 1937 yılında hala geçerli olduğu, hükümet programı içinde geçen şu sözlerden anlaşılıyor: "Avrupa'nın tanınmış ilim ve sanat merkezlerine talebe göndermeye devam edeceğiz. Lüzumlu görülecek ilim ve teknik şubeleri için kıymetli mütehassıslar da getireceğiz. Bu suretle muhtelif sahalardan milli eleman ihtiyaçlarımızı temine çalışacağız." Ele alınan dönem içinde bu tutum, Bülent Özer'in de belirttiği gibi, mimarlıkta ivedi yapı gereksinmelerinin gerçekleştirilmesi için uygulama alanında ve sayıca az olan yerli mimar yetiştirmek üzere eğitimde yabancı mimar kullanımı biçiminde kendisini göstermiştir (Özer 1963: s.51). Uzun yıllar boyunca Almanya ile ılımlı politik ilişkilerin sonucu olarak 1930'larda kültürel anlaşmaların hızlandırıldığı bilinmektedir. Türkiye'nin katıldığı kültür anlaşmalarının hemen tümünde üniversite personeli, profesörler ve öğretmenlerin alış verişiye olanak tanıyan maddeler bulunmaktadır (Ökçün 1962: s. 73).

1934'de çıkarılan bir yasa, Milli Eğitim Bakanlığı'na, "İstanbul Üniversitesi'ne alınmış ve alınacak ecnebi mütehassıslarla müddeti on yılı geçmemek üzere, lüzum görülecek müddetlerle mukavele yapabilmek" yetkisini veriyordu (Ayas 1948: s. 464). Uzmanlardan birçok alanda ve bu arada üniversite eğitiminde yararlanılması,

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında, dönemin kısıtlı olanakları içinde belki gerekliydi. Bu kültürel ilişkiler içinde pek çok Türk genci 1930-40 döneminde Almanya'da mimarlık ve özellikle mühendislik eğitimi almışlar, dönüşlerinde Alman etkisinde yapılar üretmişlerdir.

1.4.1.1 Eğitimde Yabancı Mimarlar

Yurda getirilen mimarların çoğu bir yandan İstanbul'da eğitim görevi yaparlarken, öte yandan özellikle yeni kurulmakta olan Ankara'da birçok yapıyı tasarlamışlardır. Gulio MONGERI, Ernst EGLI, Bruno TAUT, Martin ELSAESSER bunlar arasındadır. Clemens HOLZMEISTER ise 1927'den başlayarak Ankara'nın önemli yönetim yapılarının büyük bir bölümünü ülkesi Avusturya'da tasarlamış, 1940 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi'ne profesör olarak atanmıştır. İstanbul ve Bursa imar planlarının hazırlanmasında çalışan Henry PROST, İstanbul üzerine raporlar hazırlayan Martin WAGNER bir yandan da Akademi'deki şehircilik kurslarını yönetmişlerdir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Şehircilik Enstitüsü'nün kurulması için ilk girişimleri bir başka şehirci olan Ernst REUTER yapmıştır. Ayrıca yalnız eğitici ya da Theodor POST gibi yalnız bina yapan mimarlar da vardır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında GSA'de İtalyan Giulio MONGERI eğitimcilik yapmaktaydı. Yüzyılın ilk yıllarında ve Osman Hamdi Bey'in müdürlük süresinin sonunda mimarlık eğitmeni olan Mongeri, 1912'de ayrılmak zorunda kalmış, Mütareke'de tekrar dönmüştür. Akademi'ye giriş yılı belli olmayan ve 1930'a dek çalışan Mongeri zamanında da, Vallaury döneminin tutumunu sürdürdüğü söylenir (Esad 1931: s. 12). Mongeri'nin Vedat Tek ile yönettikleri Ulusal Mimarlık yönünde çalışan atölye, 1930'dan başlayarak yerini, EGLI yönetiminde uluslararası ilkeleri temel alan yeni bir tutuma bırakmıştır. Mongeri'nin mimarlıktaki çıkış noktasının biçim olduğu, " Planları değil evvela fasadları görelim " demesinden anlaşılmaktadır. Böyle bir tutumla çalışan bir mimarın eğitimci olarak niteliği üzerinde tartışılabilir. Buna karşın, Behçet Ünsal, onun iyi bir hoca ve iyi bir mimar olduğu dönemin ulusal mimarlık akımına katıldığını, modern mimarlığı benimseyen eski kuşaktan sadece onun olduğunu ve Bursa'daki Çelik Palas için " Modern yapayım dedim olmadı, ben yapamıyorsam size de yaptıramam " diyerek 1930'da eğitimcilikten ayrıldığını söylemektedir (Ünsal 1974: s. 37). Mongeri

yabancı olmasına karşın, Ankara'daki yapılarında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında geçerli olan üslubu uygulamıştır.

1930'ların başında hem Mühendis Mektebi, hem de Akademi'de yenileştirme çabalarının başladığı görülür. Hendese-i Mülkiye Mektebi'nin 1928 yılında kabul edilen sekiz maddelik Yüksek Mühendis Mektebi hakkındaki yasa ile "Yüksek Mühendis Okulu" olarak adlandırılıp yeni bir statüye kavuşturulması eğitimde bir aşama olmuştur. Mimarlık bölümünün güçlendirilmesi gereğinin anlaşılmasıyla Akademi'de ilk yenileştirme çabaları, 1927 yılında Türkiye'ye gelen Ernst Arnold EGLI'nin öğretime katıldığı 1930-1936 yılları arasında olmuştur. Egli'nin olumlu yöndeki çalışmaları, o zamana dek gerçekleştirilmeyen birçok ilerlemeyi sağlıyordu. Bunu, adını duyurmuş bazı mimarlarımızda kanıtlamaktadır. Rebii Gorbon, "Prof. Ernst EGLI ile birlikte eğitim programı o devirdeki Almanya'nın eğitim programına eşit hale getirildi... Onun Türkiye'deki mimari eğitimine getirdiği yenilikleri ve yapmış olduğu hizmetleri burada şükranla anmak isterim" derken (Gorbon 1973: s. 47), Behçet Ünsal, "Çağdaş mimarinin ne olduğunu anlayan, araştırmacı genç bir hoca idi. Egli fonksiyonel mimariyi benimsiyordu, iyi bir plancı idi, stil taraflısı değildi, ama mahalli bir mimariyi öğütüyordu; bunun eski Türk mimarisinin ilmi bir şekilde araştırılmasını gerekli buluyordu; GSA'de Milli Mimari Semineri'ni kurduran odur", diyor (Ünsal 1974: s. 38).

Ulusal Mimarlık yolunda S. Hakkı ELDEM yönetiminde 1934 yılında düzenlenen seminerler Egli'nin Akademi'de bulunduğu dönem içinde gerçekleşmiştir. Ernst EGLI, modern mimarlığın uluslararası ilim ve tekniğe dayandığını, yapıyı çevresi ile birlikte düşünmek gerektiğini ilk öğütleyen mimarlardandır. Geçmiş üsluplarla uğraşmanın anlamsızlığını belirten EGLI, yapılarını bu düşünceler doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mimarlık eğitiminde yenileştirme programlarının yapımı EGLI'ye verilmiştir. Fakat tasarladıklarının uygulanmamasını neden göstererek 1936 yılında istifasını vermiştir.

1936-37 yıllarında birçok kuruluşlarda olduğu gibi, üniversite ve yüksek okullara yabancı ve özellikle de Alman uzman getirilmesi hızlandırılmıştır. 1938 yılında İstanbul Üniversitesi'nde kırkdört Türk, kırkiki yabancı profesör, yüziki doçent, otuzsekiz yabancı uzman çalışmaktaydı (Aslanoğlu 1979: s. 47). Burhan Toprak'ın

müdürlüğü süresinde bu okul için Almanya'nın adı duyulmuş en iyi mimarları ile anlaşma yapılmıştır. Yabancı eğiticiler, mimarlık, resim ve heykel bölümlerinin başkanlıklarına atanmışlardır. 1936 yılında, Almanya'nın önemli mimar ve eğitimcilerinden Hans POELZIG, Akademi'ye mimarlık bölüm başkanı olarak atanmış fakat eğitimci olarak çalışmaya fırsat bulamadan ülkesinde ölmüştür.

Bir başka eğitimci ve uygulayıcı mimar olan Bruno TAUT, 1936 yılında bölüm başkanı olarak Akademi'de çalışmaya başlamıştır. Akademi'de bölüm başkanlığıyla yenileştirme hareketleri başlamıştır. O yılları yaşamış mimarların çoğu, kısa süreli eğitimciğine rağmen, Taut'un sağlam bir mimarlık eğitimi verdiğinde hemfikirler. Diploma öğrencilerine bir toplu konut tasarımı, Taut'un dönemin gerçeklerini gördüğünü kanıtlamıştır (Yazarı belirtilmemiş 1937: s. 211). Taut'un Akademi'de görevliken yazdığı ve temel mimarlık kavramlarını içeren " Mimari Bilgisi " adlı kitabı genç kuşak mimarlar üzerinde, mimarlıkta evrensel estetik değerleri irdelemesi yönünde etkili olmuştur. Bu kitapta, yüzyılın mimarlık gelişmelerini eleştirirken, "proporsiyon mesleği " olarak tanımladığı mimarlığı kuru olmaktan kurtaracak ve " güzel "e götürececek yolun oranlar olduğunu, teknik, konstrüksiyon ve fonksiyonu, oranlar sanatının araçları olarak gördüğünü, bunların tek başlarına mimarlığı yaratmaya yeterli olmadıklarını anlatmıştır. Proporsiyon, Rönesans'ta anlaşıldığı biçimde salt matematiksel oranlardan öte, soyut kavramları içermektedir.

Kuruluş yıllarında, İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde de, Akademi'de olduğu gibi, yerlerini tutacak mimar ve şehirci yetişene dek yabancı eğitimciler görülmektedir. Bunlardan Avusturyalı Clemens HOLZMEISTER ve Alman Paul BONATZ, bir sonraki kuşağın mimarlık eğitiminde en etkili iki mimar olmuştur. Egli'den sonra Türkiye ile en uzun süreli ilişkisi olan Clemens HOLZMEISTER'in 1940'larda İTÜ'de birkaç yıl süren eğitimciği olmuştur.

1.4.1.2 Uygulamada Yabancı Mimarlar

Yabancı mimarların uygulamaları değerlendirildiğinde Egli'ninkilerin üstünlüğü, fonksiyonel uluslararası mimarlığın iyi örnekleriyle kendilerini belli etmektedir. Ankara'nın ilk uluslararası mimarlık örneklerinden olan Sayıştay Binası (Şekil 2, Resim 5)

, o yılların ulusal mimarlık çizgilerini taşıyan çevredeki yapılarla, örneğin; Ankara Palas ile kıyaslandığında " yeni görüş "ü ortaya çıkarmaktadır. Ankara'daki Kız Enstitüsü Binası (Şekil 3, Resim 6,7,8) bugün için bile geçerli yalın mimarlığıyla uluslararası tutumun Türkiye'deki uygulamasının en tutarlı örneklerindendir. Egli, bir yandan eğitmen olarak çalışırken, öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı'na modern okul yapıları için danışman olarak görevlendirilmişti. Ankara'da 1920'lerin uluslararası mimarlık ilkeleriyle yaptığı okullar bu dönemine rastlar. Ernst EGLI'nin yapıları değerlendirildiği, fonksiyonu temel alan akılcı uluslararası mimarlığın Türkiye'deki en başarılı yabancı temsilcisidir.

Bruno TAUT, eğitmenlik görevinin yanı sıra Kültür Bakanlığı Tatbikat Bürosu'nu da yönetmiş ve bu arada Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da bazı mimarlık uygulamaları olmuştur. Türkiye'deki eğiticilik yönünün uygulamalarından daha olumlu olduğu anlaşılan Taut'un Ankara'da en önemli yapıtı Dil ve tarih-Coğrafya Fakültesi Binası'dır (Şekil 4,5 ,Resim 9,10). Anıtsal ölçekli yapıda tarihe dönükçülük bazı anlatımlar bulmuştur : Rönesans'ın cephecilik anlayışı, ön yüzeyin arka ve yanlardan farklı olarak işlenmesinde görülüyor; ya da bir erken Osmanlı yapı tekniği olan taş ve tuğla sıraların yatay ve dikey yönde değişmesinden oluşan duvar örgüsünün uzun ön cephenin bazı bölümlerinde kullanılması yine tarihe, bu kez Türk tarihine dönüşü kanıtlıyor (Aslanoğlu 1979: s. 49). Trabzon'daki lise ve yurt binasında geleneksel Türk Evi saçağını kullanması da, bir önceki örnekte olduğu gibi, Taut'un yapılarına Türk mimarlığından bir şeyler katmak istemesi şeklinde yorumlanabilir. Bu tutum, çoğu yabancı mimarın Ulusal Türk Mimarlığı üzerine yüzeyde kalmış kişisel çabalarından birisi olarak nitelendirilebilir. Taut'un yapıları akılcı, fonksiyonel anlayışla biçimlenmiştir.

Türkiye'de yalnız Ankara'daki Sümerbank Genel Müdürlük binasını (Şekil 6, Resim 11) ile adını duyuran Martin ELSAESSER, bu tasarımın girişinde biçimci, saçakaltı düzeninde gelenekselci, ofis bloğunda ise uluslararası tutumuyla dikkati çekmiştir.

Clemens HOLZMEISTER, Türkiye'de uygulamaya 1927'de Milli Savunma Bakanlığı binasını tasarlamakla başlamıştır. Önemli devlet yapılarının çoğu HOLZMEISTER'in elinden çıkmıştır. 1938'de TBMM binası için açılan yarışmayı kazanmıştır. Türkiye'de bir üsluptan çok bir davranış getiren HOLZMEISTER'in birçok

yapısında görülen yüzey çıkmaları, bölgesel mimarlığa yaklaşma çabası içinde düzenlenmiştir. Yapılarındaki diğer özellikler, devlet otoritesini yansıtmaya amaçlayan anıtsal ölçekli simetrik düzenlenmiş uzun kütleler ve Neo-klasik tutumdan yer yer uygulamalar, yalnlık, düz çatı görünümü altında saklanan kiremitli çatılar, eş büyüklükte pencere sıralarının oluşturduğu biteviyelik şeklinde özetlenebilir. Mimar bir yandan çağın yalın mimarlık örneklerini verme çabasındayken, diğer taraftan gerek bölgesel mimarlığa ve gerekse devletin otoritesini belirtmek için yaralandığı Neo-klasik yaklaşımdaki bazı çabalarıyla seçmeci tutuma girmiştir. Devlet Mahalesi'deki tasarımlar bazı Türk mimarlarının diğer bakanlık ve yönetim yapılarının biçimlenmesinde etkili olmuştur. HOLZMEISTER, bakanlık binaların kütlelerini birleştirmede revakları kullanmıştır. İçişleri Bakanlığı'nda önde üç yönde kuşatan kolonatl düzenlemeler Akdeniz kökenli revak uygulamalarıdır. Mimar, Ankara'daki banka yapılarında yüksek sütunlu ön düzeni kullanmıştır. Bu, hem girişin belirtisi, hem de o dönemin bir anıtsallık ölçeğiydi. TBMM tasarımı, simetrik kütle anlayışı ve sütunlu Neo-klasik ön kütle düzeni doruğuna ulaşmıştır(Şekil 7 ,Resim 12).

Yabancı mimarların özellikle yapı alanındaki çalışmalarına karşı büyük bir tepkinin olduğu, ulusal bir mimarlığın gelişmemesinin nedeninin onların varlığına bağlandığını, Türk mimarlarına hiç olanak tanınmamasından yakınıldığı, o yılların mimarlık dergilerinden izlenmektedir. Tepkileri bu denli üstlerine çekmelerinin nedeni, Türkiye'de özellikle kamu kesimi, mimarlık alanını büyük bir güç halinde, işgal edercesine tutmuş olmalarındandır. Yine de, kendilerinden eğitim alanında yararlanmanın olumlu olacağı bugün bile kabul edilen, çoğu ülkelerinde hem eğiticilik yapmış, hem de mimarlık alanında oldukça sivrilmiş kişiler olan bu tecrübeli mimarların, mimarlık öğretimine disiplin ve sağlam bir yapı bilgisinin yerleşmesini sağladıkları gerçeği de unutulmamalıdır. Daha 1927'lerde Türk mimarı dış ülkelerde ne olup bittiğinin henüz bilincine varmadan yabancıların yalın örneklerini karşılarında bulmuşlardır. Bu yapılar Türk mimarını çağdaş üsluba yöneltici bir dürtü işlevi görmüştür denebilir.

1.4.2 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerinin Sonuçları ve 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığı

1.4.2.1 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerine Karşı Gelişen Tepkiler

Cumhuriyet Dönemin’de Türkiye’de çeşitli şekillerde görevlendirilen yabancı mimarların Türk Mimarlığı üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur.

Yabancı mimarların en önemli olumlu etkileri olarak Türk Mimarlığı’na bilimsel bir tutum getirmeleri ve Türkiye’de mimarlık mesleğini bir disiplin olarak yerleştirmeleri olmuştur. Yabancıların sözlerine daha çok güvenilmesinin bazı durumlarda Türk Mimarlığı’na olumlu katkıları olmuş; yabancı mimarlar ve şehirciler bu disiplinlere kendi ülkelerinde gösterilen saygının Türkiye’de de yerleşmesine çalışmışlardır. Nitekim EGLI, Akademi’deki görevinden ayrılırken " Ben Türkçe de öğrendim, buranın adetlerini de biliyorum artık, Türkleştim. Bunun için benim sözüm fazla dinlenmez oldu, size yeni bir Avrupa’lı mimar gerekli " (Nasır 1991: s.302) diyerek yabancı mimarlara verilen değeri ortaya koymuştur.

Yabancı mimarlara görev verilmesinin başka bir olumlu etkisi olarak Türk mimarlarını yetiştirmelerine değinmek yerinde olur. Kendilerinden eğitim alanında yararlanmanın olumlu olacağı bugün bile kabul edilen bu kişiler Türk mimarlık eğitimine disiplin ve sağlam bir yapı bilgisinin yerleşmesini sağlamışlardır.

Yabancı mimarların ve şehircilerin olumlu etkilerinden biri de Türk mimarlarını kendilerini geliştirmek için zorlamış olmalarıdır. Yabancı mimarlarla rekabet etmek zorunda kalan Türk mimarları nicelik ve nitelik olarak onların düzeyine erişerek bu sorunu çözümlayebileceklerini anlamışlardır. Bu da Türk mimarlarının yabancı mimarlara karşı örgütlenerek uygulama alanını onların tekelinden çıkarmalarını sağlamıştır. Ayrıca Türk mimarları bu çabalarıyla mimarlık mesleği için gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleşmesini de sağlamışlardır.

Yabancı mimarların diğer bir olumlu etkisi de I. Ulusal Mimarlık Akımı doğrultusunda tasarım ve uygulama yapan Türk mimarlarını Batı’da o dönem için geçerli olan çözümlere yöneltmiş olmalarıdır. Türkiye’de görevlendirilen yabancı mimarların

hepsi değilse bile çoğu kendi ülkelerinde eğitim ve uygulama alanlarında çalışmış ve yeteneklerini kanıtlamış kişilerdir. Bu yabancı mimar ve şehircilerin çoğu aldıkları görevlerin yanısıra dergilerde yazılar yazarak konferanslar vererek mimarlığın kurumsal yönünü de ortaya koymuşlar ve çağdaş Türk mimarlık düşüncesinin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

Yabancı mimarların Türkiye’de uygulama yapmaları Türk Mimarlığı’nın teknik açıdan gelişmesine yararlı olmuştur. Bu, yapı üretimine çağdaş kaliteyi getirmiştir. HOLZMEISTER’in iyi bir mimarlıktan beklenen kaliteleri verdiği ve inşaatlarında her alanda birçok sanatçı ile işbirliği yaparak bir toplam sanat yaratmıştır (Nasır 1991: s. 304). Böylece yabancı mimarların Türkiye’de uygulama yapmaları, mimarlığın diğer disiplinlerle olan işbirliğinin düzenlenmesi, şantiye yönetimi, çağdaş inşaat teknikleri gibi konuların Türk mimarlığına yerleştirilmesi açısından yararlı olmuştur.

Yabancı mimarlardan yararlanmanın olumlu etkilerinin yanısıra olumsuz etkileri de görülmüştür: Tüm kamu yapılarının yabancı mimarlara yaptırılması, Türk mimarlarının uygulamalarının uzun süre konut yapılarıyla sınırlı kalması olumsuz sonuçlar getirmiştir. Türkiye’nin mimarlık ve şehircilik sorunlarının yabancılar tarafından anlaşılıp çözümlenebilmiş olduğunu ve etkilerinin hep olumlu yönde olduğunu sanmak yalmış olur. Yabancı bir mimarın ne kadar iyi niyetli de olsa yabancısı olduğu bir kültürün gerçeklerine uygun bir mimarlık yaratamayacağı da açıktır. O günlerde Arkitekt dergisindeki bir yazıda milli bir inkılap mimarisi meydana gelmediğinden şikayet edildiği ancak, şehirler yabancıların eserleri ile dolarken Türk mimarlarına yetişmek ve gelişmek fırsatı verilmez iken bunun gerçekleşmesinin olanaksız olduğu belirtilmiş; " ... Ecnebi mimarın Türk mimarisi yapıyorum diye tetkik etmeden projesine konurduğu eski motifli her bina kötü bir denemeden başka bir şey olamıyor. Bugün bir Sirkeci Garı’nı, Düyun-u Umumiye’yi, Ziraat Bankası’nı nasıl benimsemiyorsak yenilerini de öyle benimsemiyeceğiz..." denilmiştir. (Sayar 1938: s.65). Nitekim Taut’un Ankara’daki Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin ne ölçüye kadar Ankara’nın bölgesel, Türkiye’nin ulusal özelliklerine uyum sağlayabildiği tartışılabilir.

Yabancı mimarların Türk mimarlığına gösterdikleri saygı duyusal olarak geleneksel Türk mimarlığına, Türk evine gösterilen sevgiden ve bunların mimarlık

öğelerinin biçimsel olarak çağdaş mimarlığa aktarılmasından ileri gitmemiştir. Bu tür biçimsel aktarmalar HOLZMEISTER, EGLI, TAUT'un uygulamalarında izlenebilir.

Yabancı mimarların düşünceleriyle eylemleri arasında çoğu zaman çelişkiler görülmüştür. HOLZMEISTER'in Ankara'daki ilk uygulamalarında uluslararası üslubun ve Modern Mimarlık Akımı'nın etkileri gözlemlenmekteyken daha sonraları neo-klasik özellikte ulusal ve anıtsal bir mimarlığı temsil ettiği görülmüştür. Daima uluslararası üslubu ve rasyonel fonksiyoncu mimarlığı savunan EGLI ise Ankara Erkek Ticaret Lisesi'nin (Şekil 8, Resim 13) girişinde üçlü açıklık ve iki ayaklı düzene sahip bir anıtsal giriş uygulayarak neo-klasik özellikler sergileyebilmiştir. Keskin bir taş mimarlığı savunan BONATZ ise Türkiye'de taş malzemeyi kullanma olanağı bulamadığı zaman sıva üzerine çizilmiş taklidiyle yetinebilmiştir. Eğitim alanında ise önceleri bölgesel mimarlığı savunan BONATZ daha sonra zamana uyarak uluslararası mimarlığa dönmüştür. Böyle bir düşünce-eylem tutarsızlığı bu mimarların doğal olarak çağın değişen düşüncelerini benimsediklerini göstermekle birlikte aynı zamanda onların içinde bulundukları ortama uyduklarını ve bir ölçüde nabza göre şerbet verdiklerini de gösterir. Nitekim Ankara Sergi Evi'ni opera binasına dönüştüren BONATZ önce bunun doğru olmayacağını söylemiş, ancak daha sonra fikrini değiştirmiştir (Sayar 1938: s. 64).

Yabancı mimarların onlara gösterilen güvenden yararlanarak Türk mimarlarının yapabilecekleri işleri onların ellerinden almaya çalışmaları ve çağdaş Türk mimarlık tarihi açısından bir dönüm noktası sayılan bir eserin fonksiyonunu, biçimini müellefine danışmadan değiştirebilecek kadar ileri gitmeleri de yabancı mimar kullanımının olumsuz sonuçlarındandır. Nitekim çok yüksek ücretlerle Türk mimarlarının da yapabileceği işlerin yabancı mimarlara verilmesi ve bunun yarışmalar yerine doğrudan doğruya ya da eksiltme ile olmasının Türk mimarlarını işsizliğe, yapabileceklerinden daha düşük düzeyde işleri yapmış olmaya itmiş olmasından doğan ekonomik sorunlar başlı başına bir sorun oluşturmuş ve bu her dönemde Türk mimarları tarafından eleştirilmiştir (Sayar 1938: s. 89).

Cumhuriyet Dönemi'nde çalışan yabancı mimarların ortak özelliği çoğunun Avrupa'daki yönetimlerden kaçarak Türkiye'ye sığınmış olmalarıdır. Bu mimarların birbirlerinin yaptıkları işleri hiç eleştirmemiş olmaları onların birbirlerinin uzmanlıklarına

olan saygılarının yanısıra aralarında bir dayanışma olduğu düşüncesini de akla getirmektedir.

1.4.2.2 Yabancı Mimarların Uygulama ve Eğitim Alanındaki Etkinliklerinin Türk Mimarlarının Uygulamalarına ve 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlığının Oluşmasına Etkileri

Yabancı mimarların uygulamalarında ortaya koydukları ve eğitimde savundukları tasarım ilkeleri Türk mimarlarının uygulamalarında da etkilerini göstermeye başlamıştır. 1930'larda yabancı mimarların uygulamalarıyla uluslararası üslubun örnekleri yaygınlaşmıştır. Geçmişin mimarlığının geçersizliğinin anlaşılması ile çağdaş olma isteği ve yabancı mimarların varlıklarının yanında kendilerini kanıtlama çabası uluslararası üslubun Türk mimarlarının uygulamalarında yaygın olarak görülmesine neden olmuştur. Batı dünyasında baskıcı rejimlerin egemenliği altında Modern Mimarlık yerini Neo-klasik üslubu bırakırken böyle bir politik yapının söz konusu olmadığı Türkiye'de uluslararası üslubun örnekleri de giderek artmaktadır. Almanya'da düz çatı lanetlenirken Türkiye'de bir gereklilik olarak görülüyordu: " Düz çatı malzemesinin memleketimize girmesi veya demir şerit pencerelerin bugün için kabili tatbik olması ile Türk mimarisi daha lokal kalmaya mahkum oluyor " (Burhan 1931: s. 365).

Yabancı mimarların uygulamalarındaki tasarım özellikleri, kullandıkları biçimler, Türk mimarlarının uygulamalarında da kendini göstermeye başlamıştır. Aydın Hükümet Konağı'nın Theodor POST'un tasarladığı Sağlık Bakanlığı Binası'na bir ikizi kadar benzemesi ilginçtir. Bu derecede taklit etmeye varan bir şekilde olmamakla beraber Türk mimarlarının tasarladığı konut yapıları ile yabancı mimarların uygulamaları arasında ilişki kurulabilir.

Bu yabancı mimarlar arasında HOLZMEISTER dünyada çok az mimarın elde edebileceği bir şansa sahip olmuş ve başkentin hemen hemen tüm yönetim yapılarını tasarlayıp gerçekleştirmiştir. HOLZMEISTER'e verilen görevlerin sayısı, ölçeği ve niteliği onun Türkiye'de dönemin en etken mimarı olmasını sağlamıştır. Mimarın gerek uygulama ve gerekse eğitim alanındaki çalışmaları pekçok genç Türk Mimarını da etkilemiştir.

Mimarlığında belirgin olan bir avlu etrafında biçimlenen dikdörtgen veya " U " plan şemalı kütleler, rustik sokklar, simetrik cephe düzenlemeleri, yüzey çıkmaları, anıtsal girişler, düz çatı izlenimi veren gizlenmiş kırma çatı örtüsü ve belirgin pencere söveleri gibi temel özellikler Türk mimarlarının da tasarımlarında karşımıza çıkmaktadır.

1934’de inşa edilen Tahir Tuğ’un tasarımı Antalya İnhisarlar (Tekel) İdare Binası (Şekil 9, Resim 14) HOLZMEISTER’in Modern Mimarlığın özelliklerini ifade ettiği dönemin etkilerini iyi gösteren örneklerdendir.

Bu dönemde Türk mimarlarının uygulama alanı yabancı mimarların varlığı nedeniyle önceleri konut yapılarıyla sınırlı kalmış, ancak Türk mimarlarının verdikleri mücadele sonucunda kamu yapılarının projelerini tasarlayabilmek için Türk mimarlarının da katılabileceği yarışmalar açılmıştır. Böyle bir yarışma sonucu Şevki BALMUMCU’nun 1933-34 tarihlerinde gerçekleştirdiği Ankara Sergi Evi binası bir dönüm noktası ve bir simge olmuştur.

Türkiye’de mimarlık uygulamalarında uluslararası tutum sürmekteyken 1930-40 yılları arasında Batı dünyasında özellikle Almanya’da Neo-klasik üslup Modern Mimarlığın yerini almaya başlamıştır. Neo-klasik üslup yalnız totaliter rejimlerin gücünün ifadesi olarak Almanya ve İtalya gibi ülkelerde benimsenmemiş milliyetçilik akımlarına bağlı olarak diğer Batı ülkelerinin çoğunda da kamu yapılarında kabul görmüştür. 16. Yüzyılın klasik Rönesans döneminin " Dev düzen " olarak bilinen yüksek sütunları güçlülük, ciddiyet, anıtsallık anlatımı olarak 1930’lar Neo-klasik mimarlığının vazgeçilmez bir özelliği olmuş; simetrik düzenlenmiş büyük kütleler, yüksek sütunlu merdivenli girişler, yapı malzemesi olarak taş ve herşeyden önce ezici ölçek yapılarındaki ortak özellikler olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de biçimci Neo-klasik tutum bu özellikleriyle yabancı mimarlarca ithal edilmiş; 1930’ların son yılları ile 1939-50 döneminde yaygınlaşmıştır. Cumhuriyet döneminde özellikle devletçi ekonomi görüşünün egemen olduğu 1929-50 döneminde her alanda olduğu gibi mimarlık alanında da yabancı uzmanlardan yararlanmanın hızlandırıldığı daha önce belirtmiştik (bkz. Bölüm 1.4). Bu dönemde devlet yapılarında Neo-klasik üslubun yaygın olarak kullanımının devletçilik politikasıyla ilgisi olduğu düşünülebilir. Türkiye’de devlet güçlerinin hiçbir zaman belli bir üslubu mimarlara zorla

uygulatmak gibi bir davranışları görülmemekle birlikte, devletin amaçlarına uygun anlayışları destekledikleri belirlenmiştir. Her alanda en önemli müteşebbisin devlet olduğu bu dönemde devletin gücünü ifade eden bir mimarlık anlayışının devlet yapılarında uygulanmasını da devlet güçleri tarafından onaylanmış ve desteklenmiş oldukları düşünülebilir.

Devlet yapılarında görülen bu durumla ilgili bir yazıda şunlar söylenmiştir: " ... Hangi bakanlığa ait olursa olsun, ihtiyaç programlarında ve binanın umumi konsepsiyonunda büyüğe, lükse ve tesire ehemmiyet verilmekte, maliyet mevhumu adeta unutulmaktadır... Başta yeni BMM yapısı olmak üzere İstanbul ve Ankara Üniversite yapıları, Taşkışla tadilatı, bir kısım maliye binaları, hatta bazı vilayetlerdeki halkevlerinin projelerinde, tesadüf edilen büyüklük, ihtiyaçtan çok fazlasını ve elde etmek fikrinin mevcudiyeti birçoklarında sanki bir rejim mimarisi yapıldığı kanaatini vurgulamaktadır " (Sayar 1946: s. 249).

HOLTZMEISTER'in Devlet Mahallesi'ndeki Neo-klasik özellikler taşıyan tasarımları bazı Türk mimarlarının diğer yönetim yapılarının tasarımında etkili olmuştur. Bunlar arasında ezici ölçekte simetrik kütlesi, yüksek sütunlu, merdivenli girişi, taş ve suni taşla kaplı ön cephesi ile anıtsal Neo-klasik Alman devlet yapılarını anımsatan DDY Genel Müdürlük binası (Şekil 10, Resim 15), bakanlık binalarına benzer kütle ve cephe anlayışı sergileyen İnhisarlar Umum Müdürlük (Başbakanlık) binası (Şekil 11, Resim 16,17,18) örnek olarak verilebilir.

Bayındırlık Bakanlığı İmar ve Yapı İşleri Bürosu tarafından tasarlanıp gerçekleştirilen ve HOLTZMEISTER'in bakanlık binalarının bir tekrarı olan Adalet Bakanlığı binası burada HOLTZMEISTER'in etkisinin sadece esinlenme yoluyla olmadığını, mimarın kendisinin tasarımı yönetmiş olduğunu düşündürür.

1.4.3 1926-39 Yılları Arasında Türk Mimarlığında Yapı Endüstrisi ve İnşaat Sektörüne Genel Bakış

Bu dönemde inşaat sektörü için ilk önemli girişimlerden biri, 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Yasasına, yapı malzemesi üretmek isteyen girişimcilerin

yararlanabileceği maddelerin getirilmesi olmuştur; fabrika yapımı için hükümetin arsa sağlaması gibi. Yine bu yasanın 9. Maddesindeki, “Sınai müesseselere ait olup memleket dahilinde bulunmayan veya kafi miktarda istihsal veya imal edilemeyen mevat gümrük ve duhuliye resimlerinden muaftır”, denmekte, “bu müesseselerle müstemilatının tesis, inşa ve tesviyelerinde muktazi her nevi inşaat malzemesi “nin üstte belirtilen mal arasında adının geçtiği görülmektedir. Daha önce de ithal edilmekte olan inşaat malzemesine bu madde ile yenileri eklenmiştir (Aslanoğlu 1979 : s. 81)

İnşaat sanayi üretim değeri Cumhuriyetin ilanından sonra, 1929’da en yüksek değerine ulaşmıştır. Dünya Ekonomik Bunalımının etkisiyle bir yıl sonra başlayan düşüş, 1931’de daha da inmiştir. Kamu inşaatı üretim değeri ve özel inşaatta da benzer gelişmeler olmuş, 1929 yılında her ikisi de en yüksek düzeyine varmıştır. Kamu inşaat harcamalarında 1927-30 yılları arasındaki artışlar alt yapı gereksinmelerine yapılan masrafların yoğunluğunu göstermektedir. Bu dönemde özel inşaat içinde çimentolu binalar üretim değeri 1929’da en yüksek değerdedir. Buna bağlı olarak, çimentoda olduğu gibi, inşaat demiri ithalatının aynı yıl arttırıldığı izlenmektedir. Henüz yurtiçi üretimi olmadığı için demir ithal edilmiştir. Bu dönem içinde çimento da demir gibi ithal edilmiştir. 1929’da Bakırköy Çimento Fabrikası T. A. Ş. Kurulmuş, 1930’a dek çalışmıştır. 1928’de ise bir Fransız şirketi Ankara Belediyesi ile birlikte bir çimento fabrikası kurmuştur. 1923’de 20 bin tonun biraz üstünde olan yerli çimento üretimi, yavaş olarak artmış, 1929-32 yılları arasında Zeytinburnu ve Kartal fabrikalarının çalışmasıyla üretim 1931 sonunda 192 bin tona ulaşmıştır (Bulutay 1974 : s.)

Bu dönemde çimentoda yurtiçi üretiminde ve ithalatındaki artışlar ve inşaat demiri ithalatında sürekli artmalar, sayıları giderek yükselen kamu ve özel yapılarda ve köprü inşasında çimento tüketimini göstermektedir. 1931-32 yıllarında betonarmede bir metre kare inşaat 25 TL ile 40 TL arasında değişmekteydi.

Bu dönem içinde devlet, yapı malzemesi ile ilgili bazı kuruluşlar açmıştır. Bunlar, Sanayi ve kredi Bankası (1932), Sümerbank (1933, Sivas çimento fabrikası ile Kütahya tuğla-kiremit fabrikasının kurulmasını sağlamıştır), Etibank (1935), MTA Enstitüsü (1935), Türkiye Demir-Çelik İşletmeleri (1937) gibi kuruluşlardır. 1937’de çıkarılan Orman Yasası ile orman işletmelerine bağlı devlet kereste fabrikaları kurulmasına

başlanmıştır. Bazen mevzuat ve yasalarca zorlamalar sonucunda fiyat artışları görülmüştür. Örneğin, 1935'deki yeni Orman Yasası uygulamaları ile orman verilmediğinden birçok kereste fabrikası üretimini durdurmuş, olan kerestenin de fiyatı yükselmiştir. Bu durum 1938'de Romanya ve Rusya'dan kereste ithaline yol açmıştır. 1938 yılında ulusal gelire oranla evlerin fiyatlarının Berlin'dekilerden iki katı fazla olması düşündürücüdür. Çimento fabrikalarının yurdun farklı bölgelerine dağıtılmaması yüzünden taşıma ücretleri çok tutmaktaydı. 1938 yılında orta ve doğu anadolunun çimento gereksinimini karşılamak üzere Sivas Çimento Fabrikasının yapımına girilmiştir.

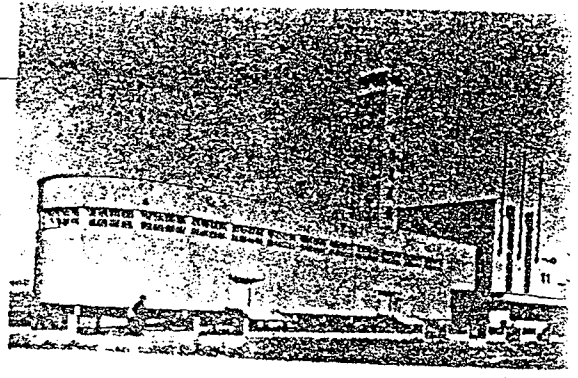
Avrupa'da kullanılan malzemelerden *ksilolit* 1931' den başlayarak döşeme kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır; 1932'den sonra ise *terranova* veya *edelputz*'un yapı yüzeylerinde uygulanması Türkiye'de de görülür. Özenle yapılmayan yerli malzemenin (demir boru, banyo takımları gibi) çok kez defolu oluşu alıcıyı Avrupa malını yeğ tutmaya itmiştir, ya da yerli malzemenin pahalı oluşu yüzünden Avrupa malı ithal edilmiştir. Arkitekt dergisinin 1939 'lara ait İstanbul Ticaret Odası yapı gereci piyasa cetvellerinden anlaşıldığına göre, Alman alçısı, Marsilya kiremidi, İtalyan mermeri yanısıra, Fransa'dan prese tuğla, Belçika, İngiltere ve Marsilya'dan künk, yine dışarıdan fayans ve asfalt getirtilmekteydi.

Bu dönem içinde çimento ve demirin aşırı tüketimi, gereksiz yerlerde kullanılması yüzünden olmuştur. Kargir yapılabilecekken, tek katlı binalarda bile betonarme iskeletin yeğ tutulması, ya da buna zorlanması durumu açıklamaktadır. “ Modernlik “ yeni malzeme ve yapı sistemlerinin kullanımı şeklinde anlaşılmış, geleneksel, bölgelere uygun, daha ekonomik yerel malzeme kullanımı ve yapı şekilleri kentlerde bırakılmıştır (Şevki 1932 : s. 96)

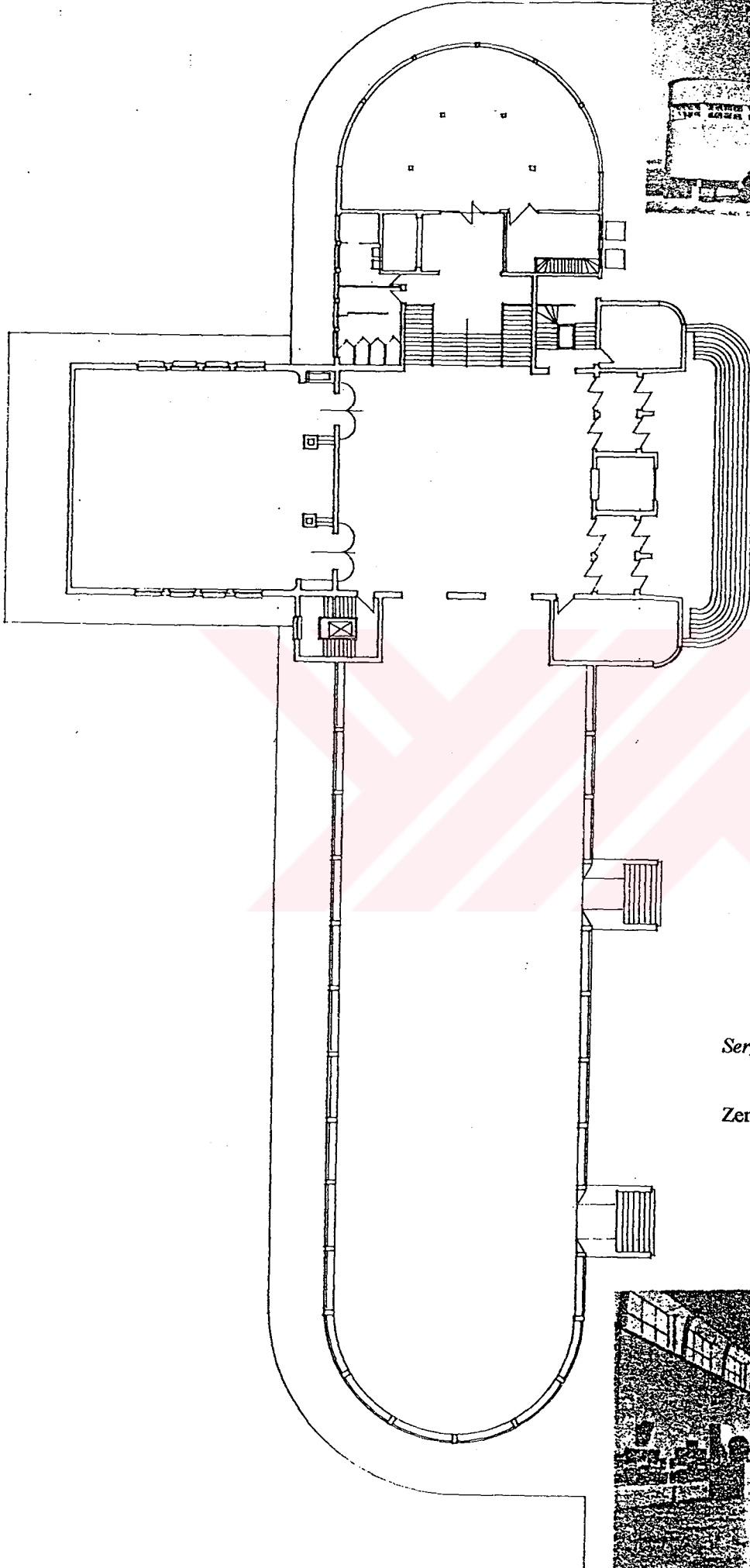
Bu dönemde henüz yapı endüstrisi ve malzeme üretimi gelişmemiştir, işçilik kalitesizdir. Daha çok Ermeni ve Rum olan demirci, taşçı gibi ustalar yurt dışına gittikleri için hünerli usta bulmak o yıllar için bir sorun olmuştur. Dülgerler, kaba iş yapanlar Kastamonu'lu idi. Sanat okullarında yapılması istenen reform çalışmaları içinde, bu okullardan yetişeceklerin usta olarak Ankara ve İstanbul'da inşaatlarda kullanılmaları , dolayısıyla kalifiye işçi vererek bu okulların inşaat sektörüne yardımcı olmaları

düşünülmüştü. 1929 yılında Ankara Sanat Okulu'nun bir dalı olarak başlayan Yapı Usta Okulunun 1931'de ayrı bir okul haline getirilmesi bu yolda önemli bir adımdır.

Resim 1

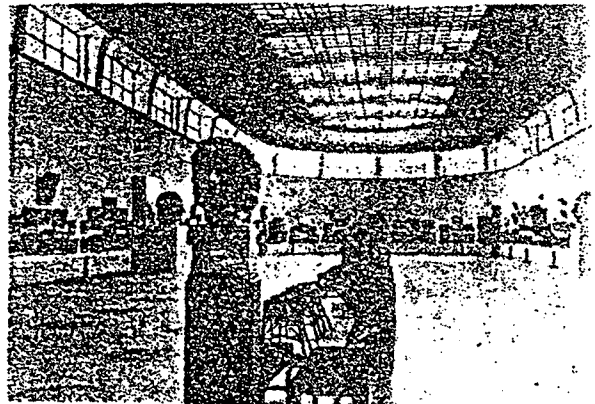

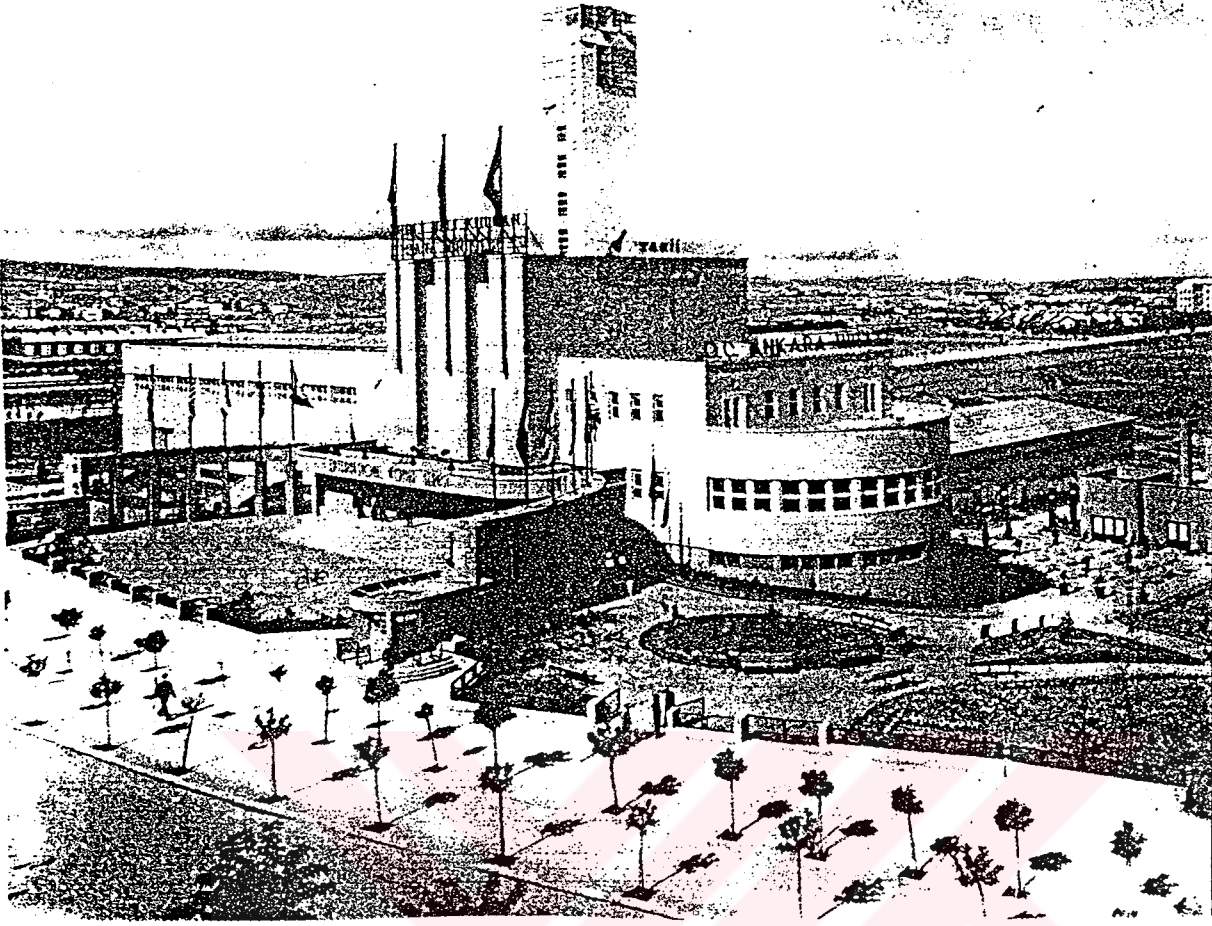
Şekil 1

Sergi Evi - Şevki Balmumcu

Zemin Kat Plan

Resim 2

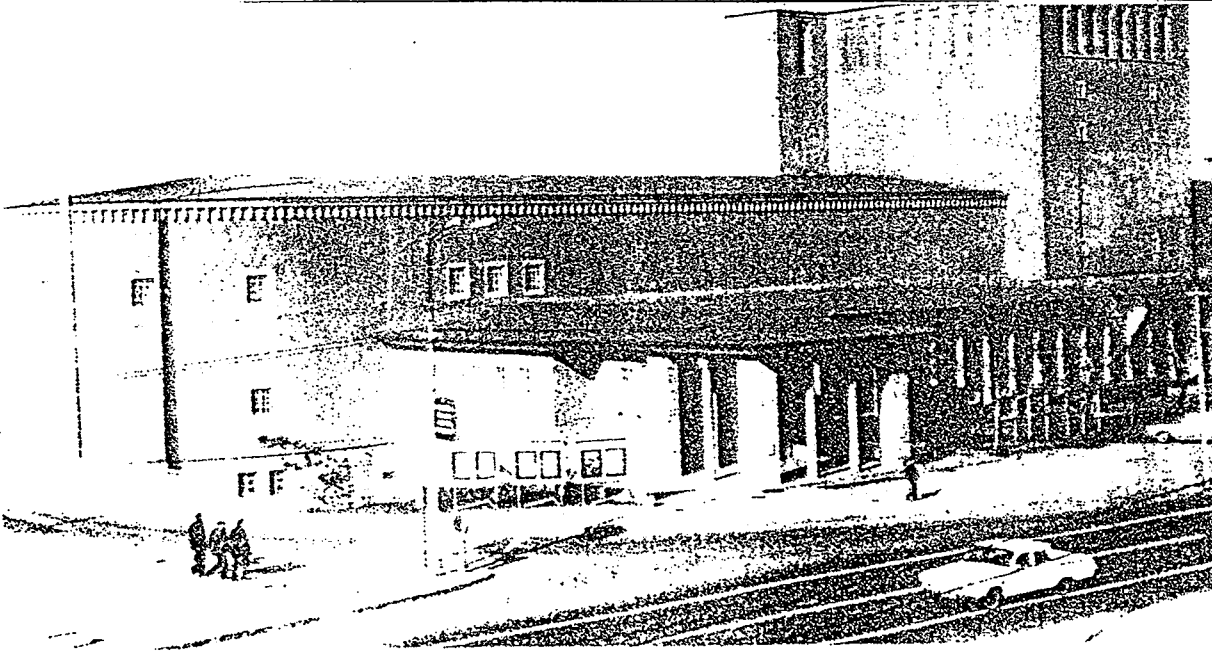

Şevki Balmumcu, 1933-35, *Sergi Evi*, Uluslararası Üslupta

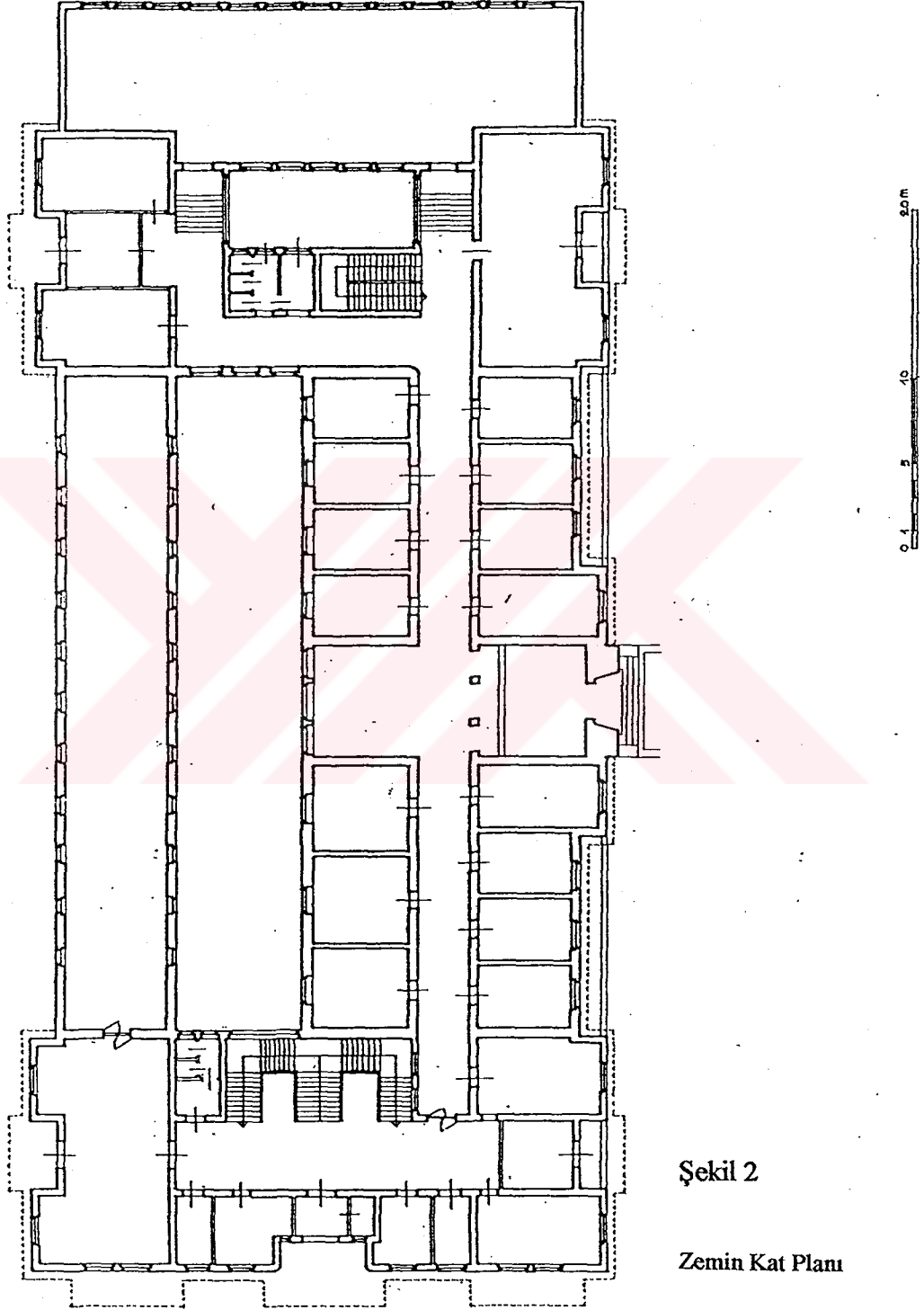
Resim 3

KAYNAK : Yazarı Belirtilmemiş, “ Sergievi “, *Arkitekt* , sayı 4, 1935, s.97-107.

Resim 4

Paul Bonatz, 1940-50, Opera Binasına Dönüştürülmesi, II. Ulusal Mimarlık Dönemi

Şekil 2

Zemin Kat Planı

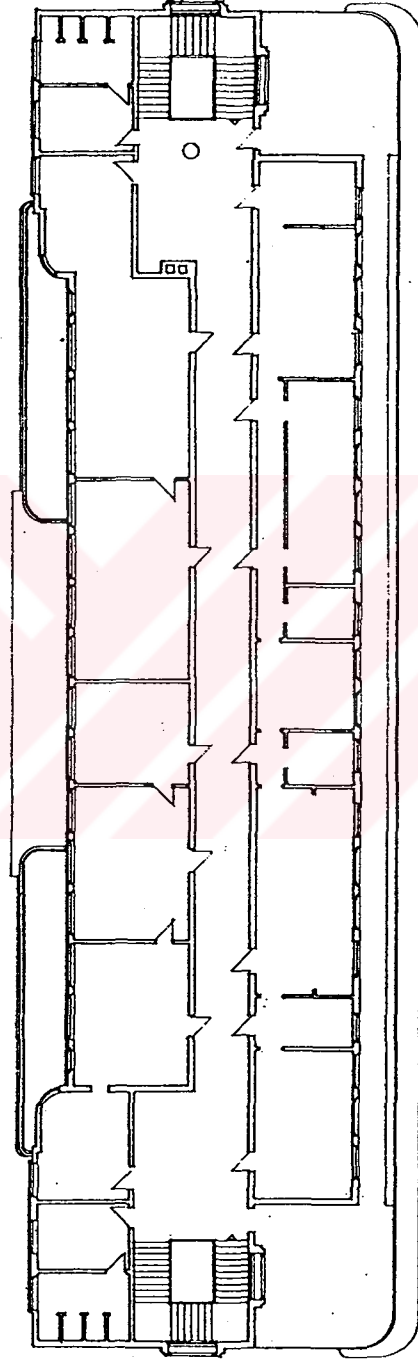
Ankara, *Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) Binası*, Ernst Egli, 1928-30

KAYNAK : Aslanoğlu, İ., *1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*, Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

Ankara, Sayıştay Binası

Resim 5

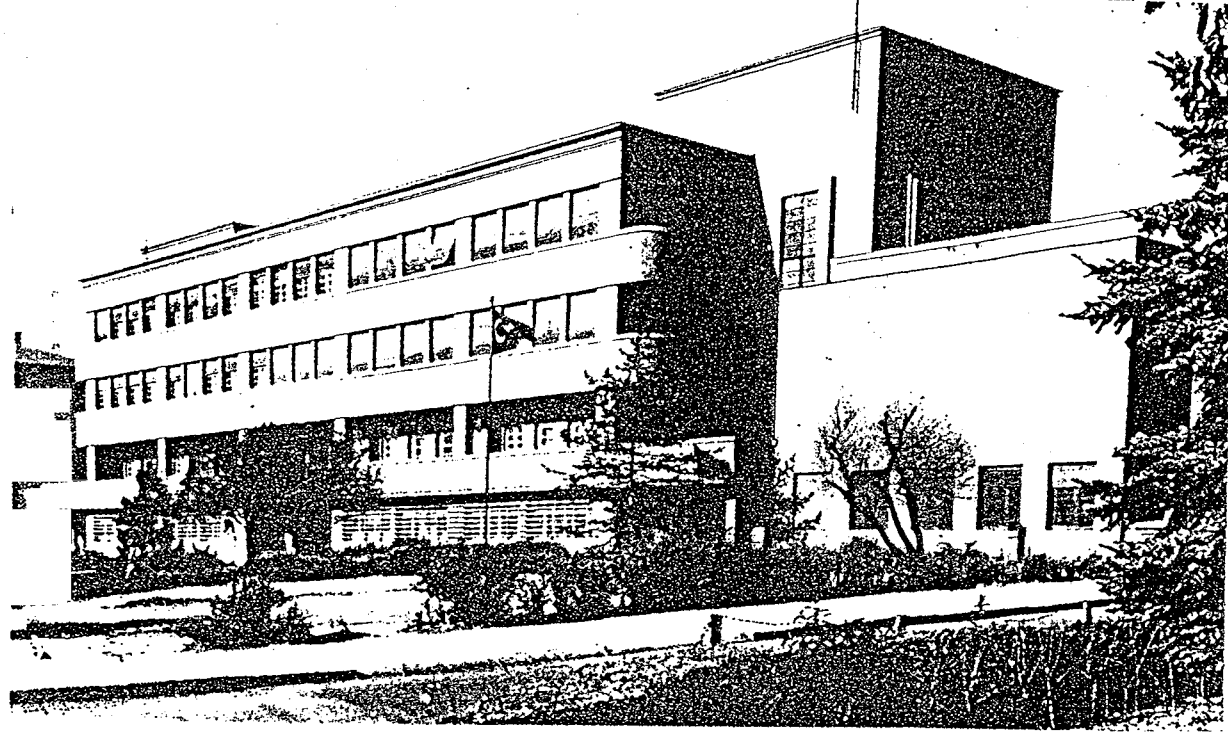

Şekil 3

Birinci Kat Planı

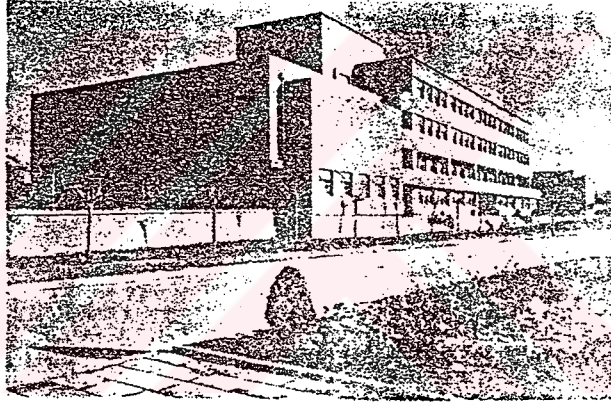
Ankara, *İsmet Paşa (Zübeyde Hanım) Kız Enstitüsü*, Ernst Egli, 1930

KAYNAK : Aslanoğlu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

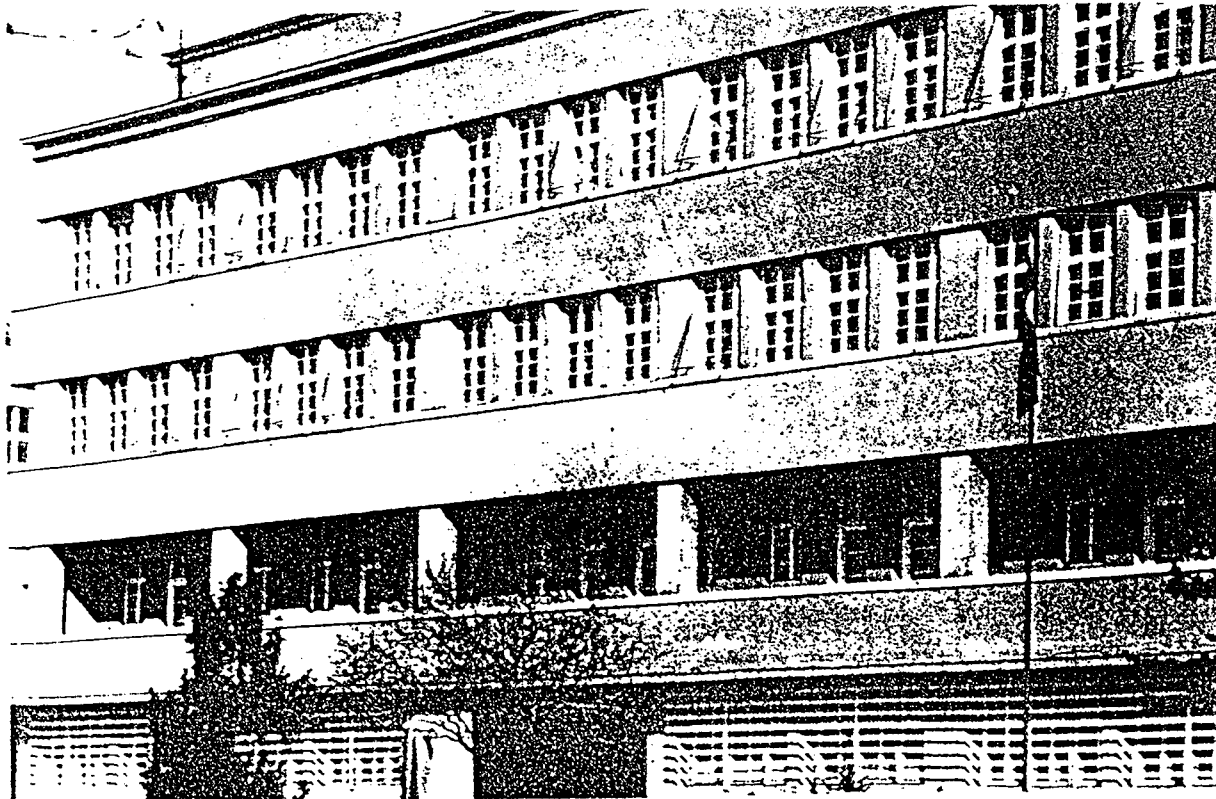

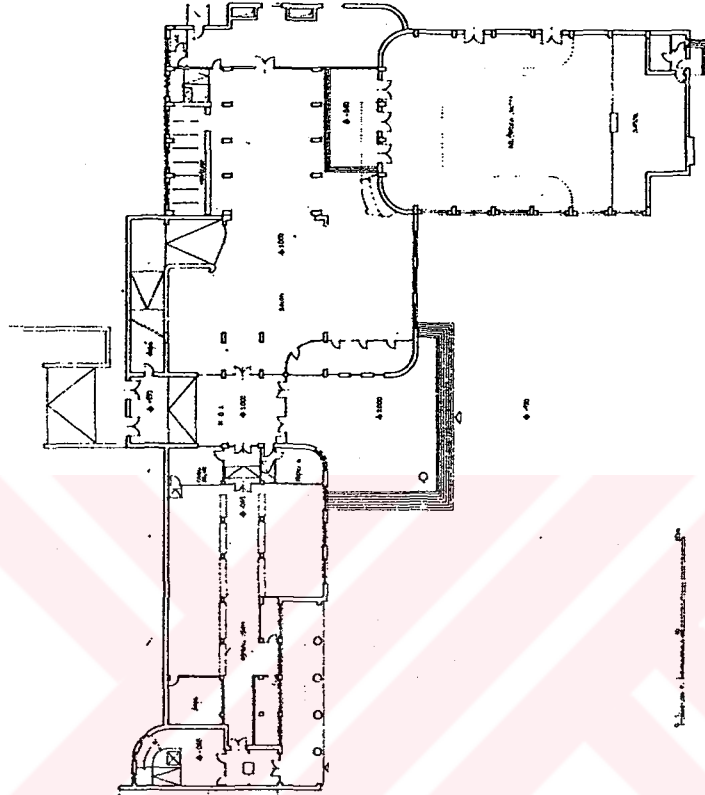
Resim 6

Resim 7

İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Ernst Egli

Resim 8

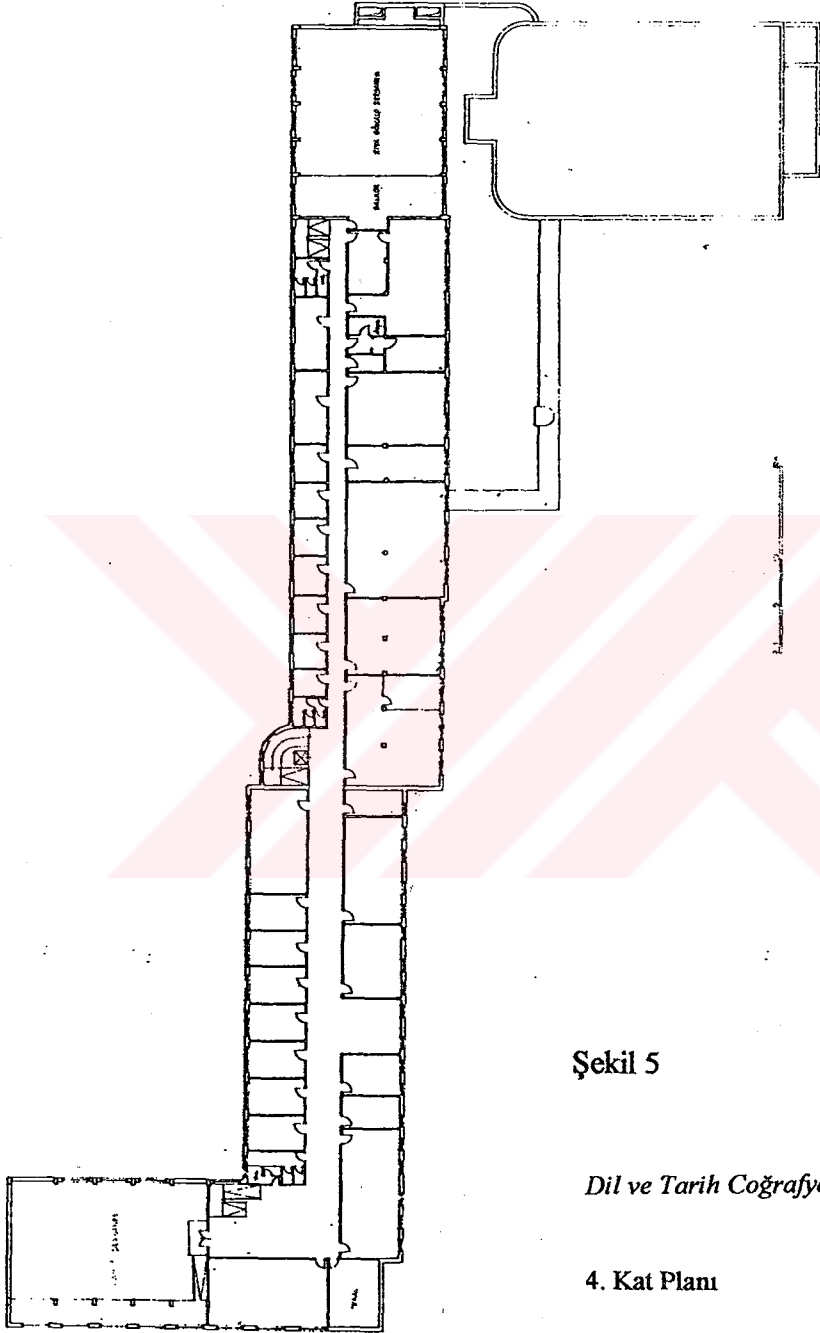

Şekil 4

Dil ve Tarih-Coğrafya Binası

Zemin Kat Planı

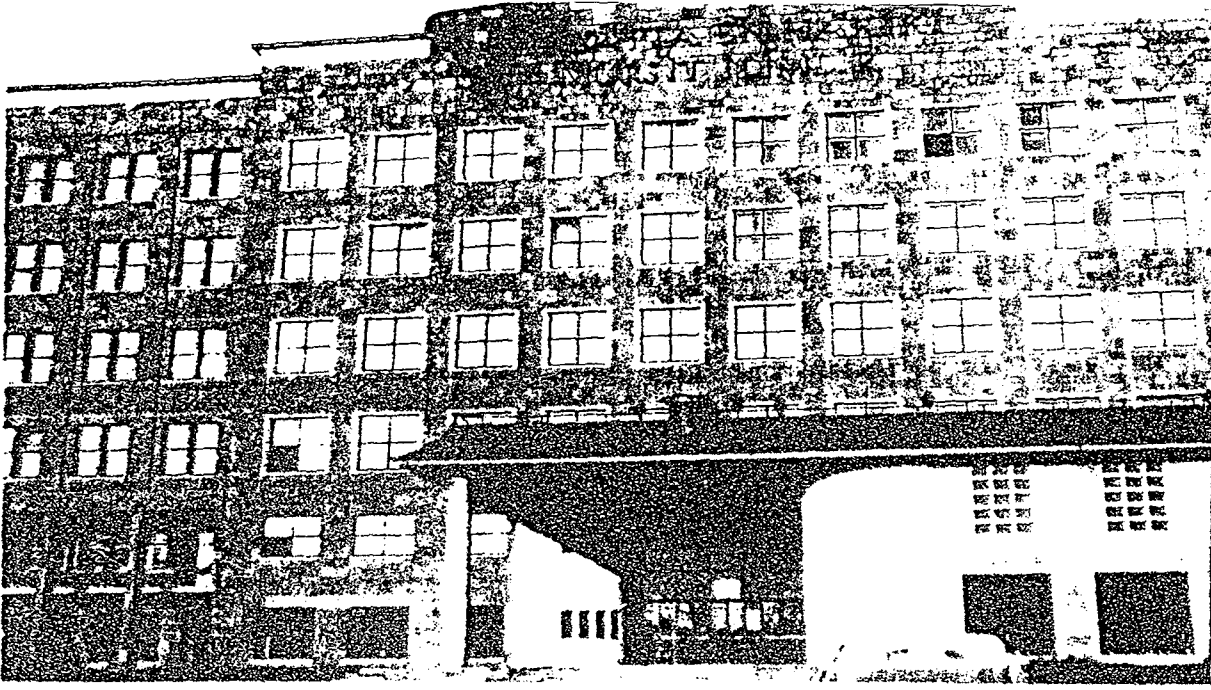
KAYNAK : Aslanoğlu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı , Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

Şekil 5

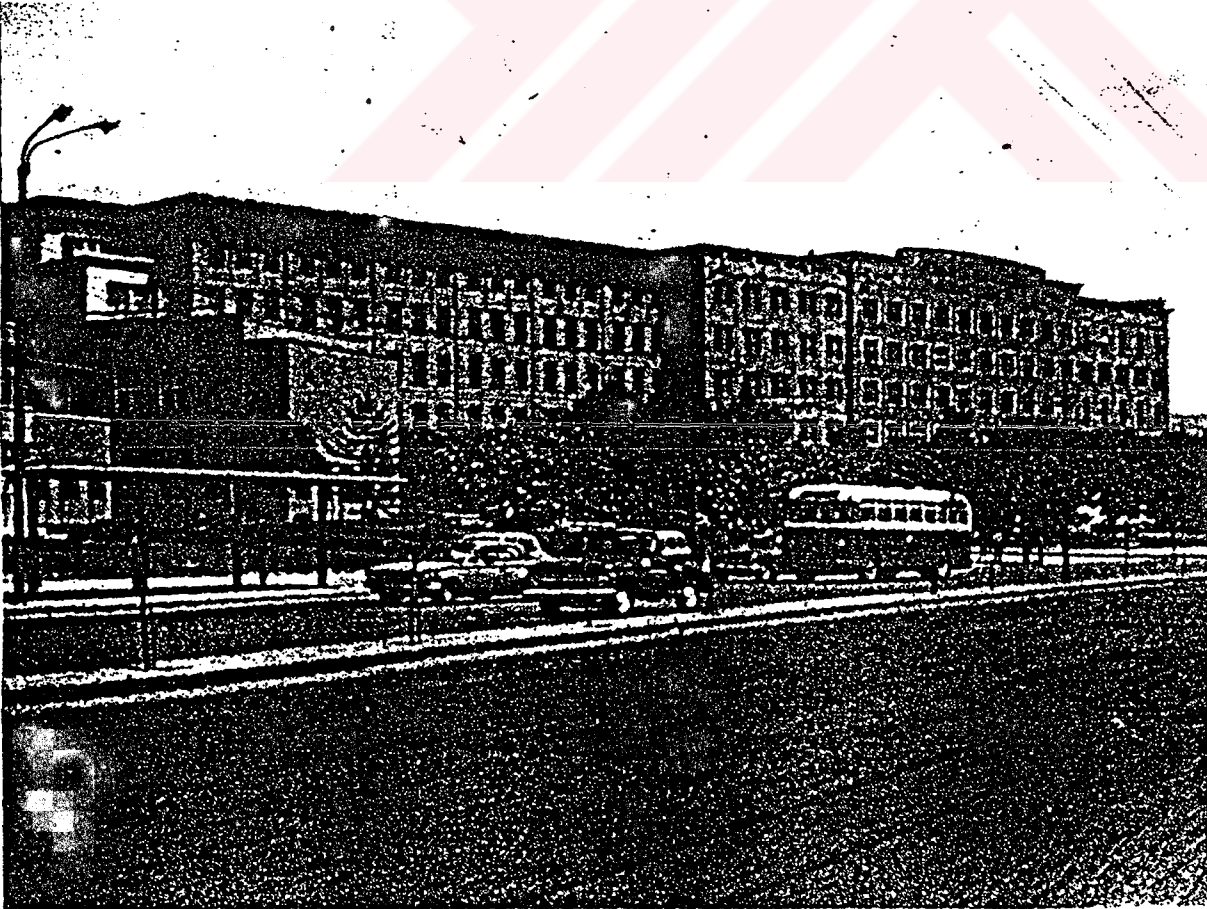
Dil ve Tarih Coğrafya Binası

4. Kat Planı

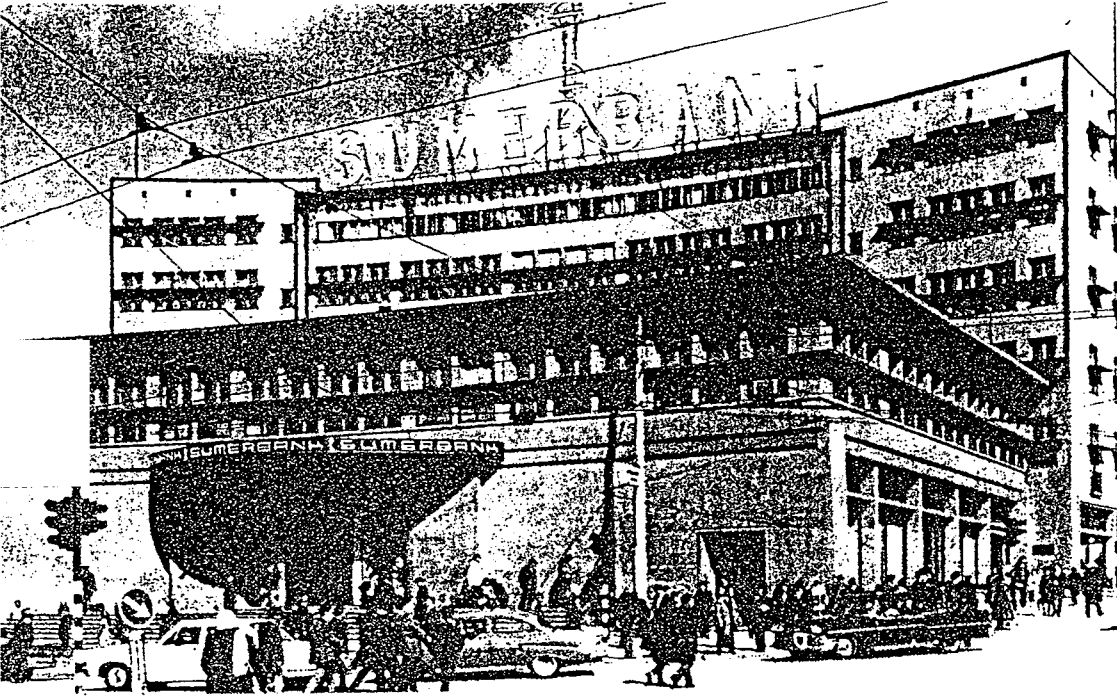

Ankara, *Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi*, Bruno Taut, 1937-40

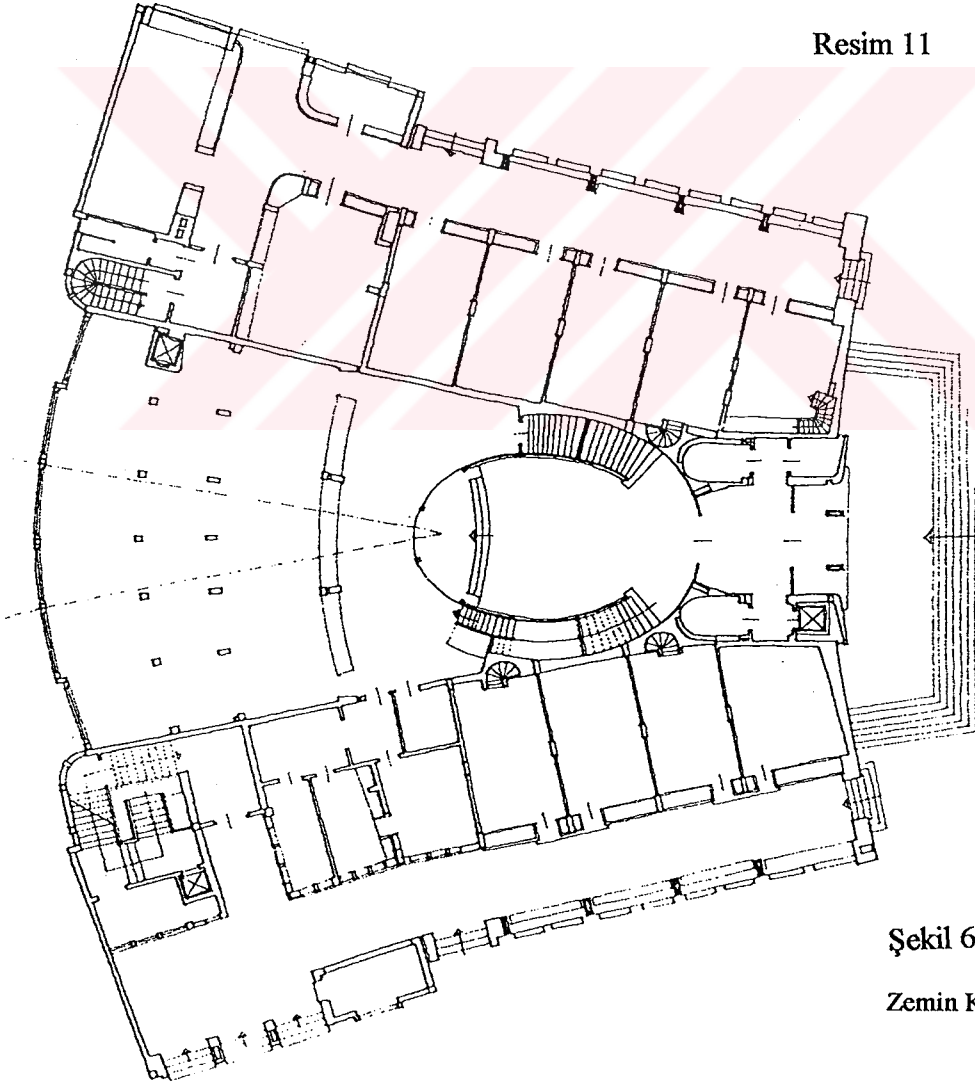
Resim 9

Resim 10

Resim 11

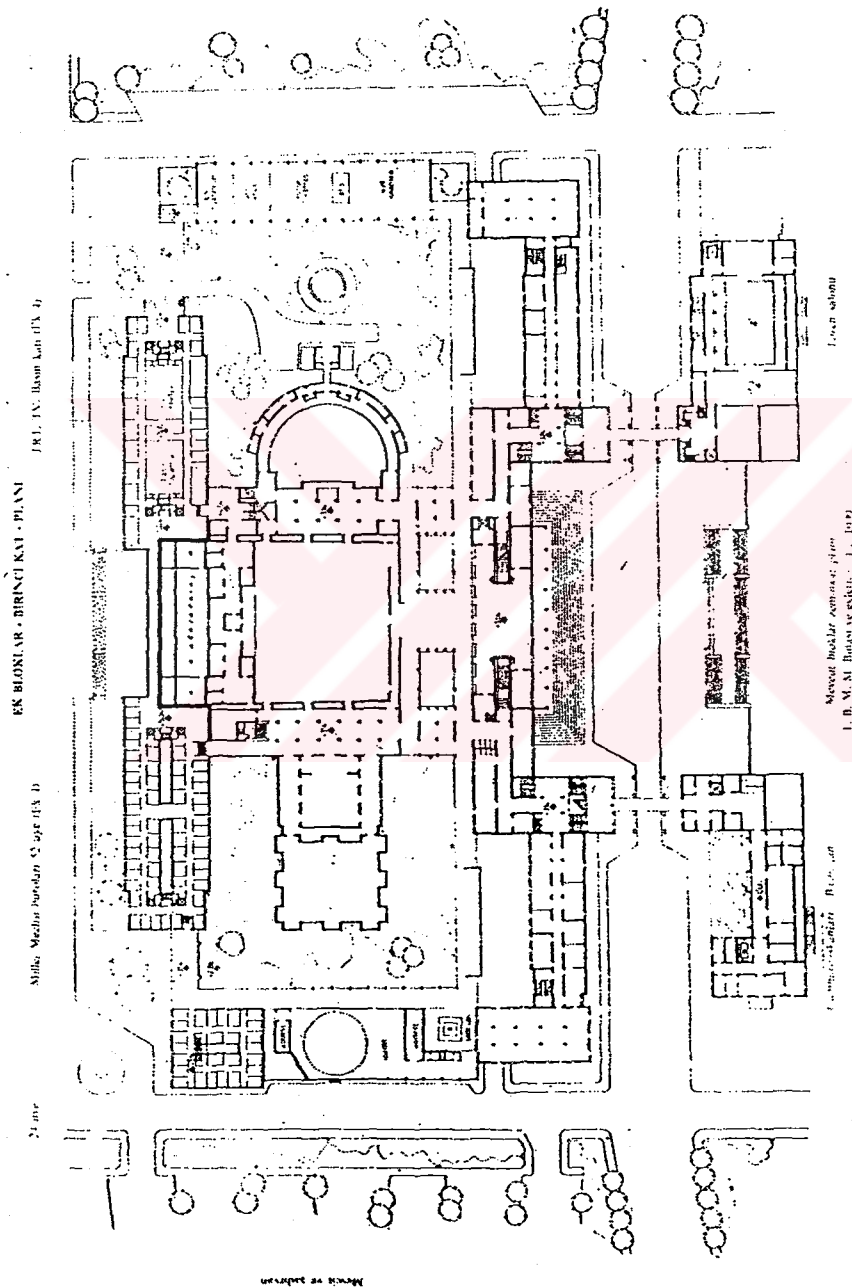

Şekil 6

Zemin Kat Planı

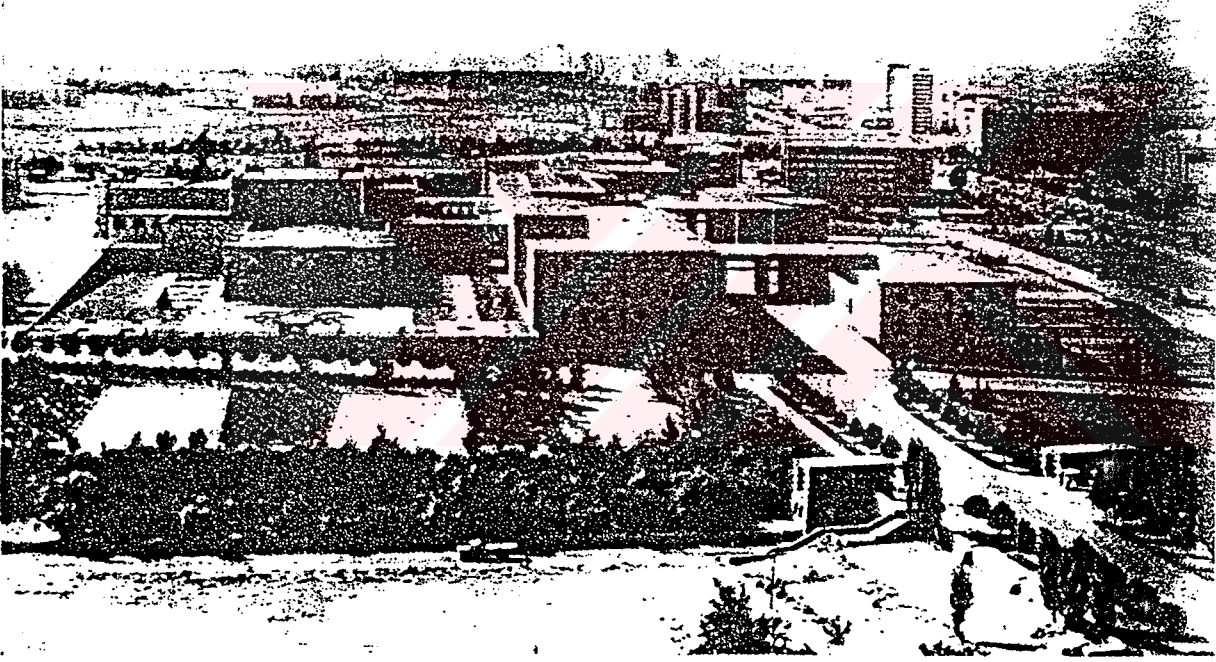
Ankara, Sümerbank Genel Md. Binası, Martin Alsaesser, 1937-38

KAYNAK : Aslanoğlu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı , Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

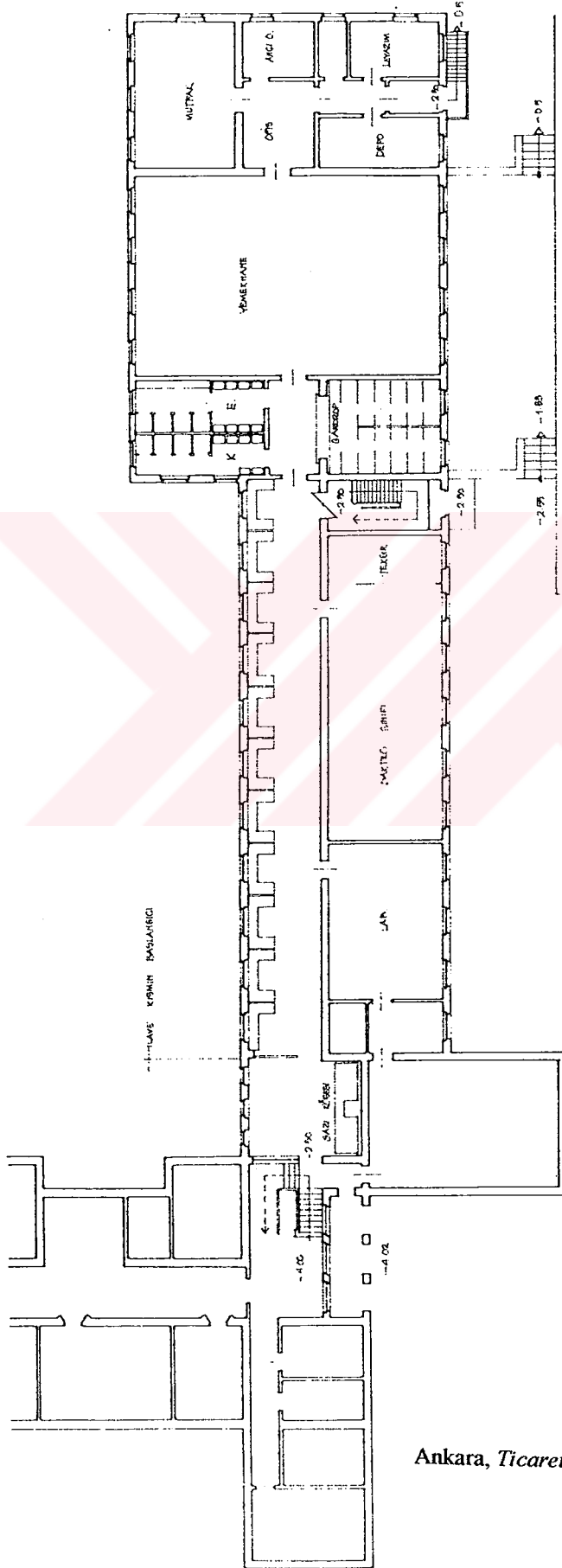
Ankara, *TBMM (Kamutay)*, Clemens Holzmeister, 1938-60

KAYNAK : Aslanoğlu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı , Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

Ankara, TBMM (*Kamutay*), Clemens Holzmeister, 1938-60

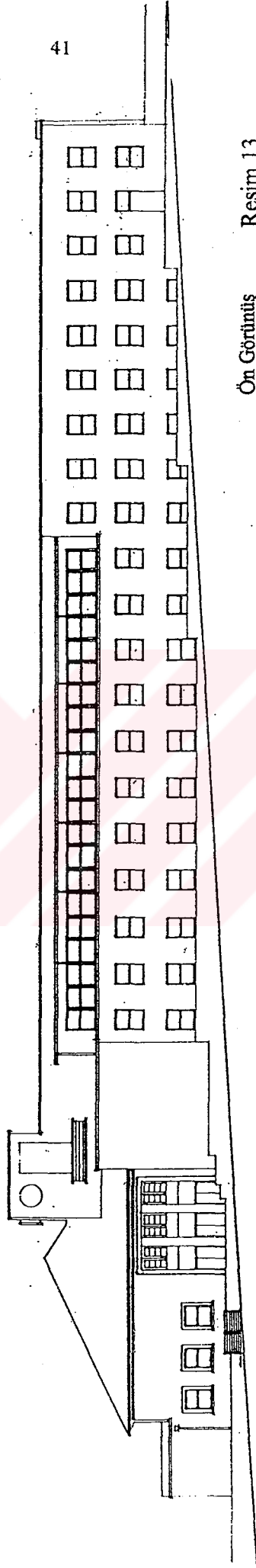
Resim 12

Şekil 8 Zemin Kat Planı

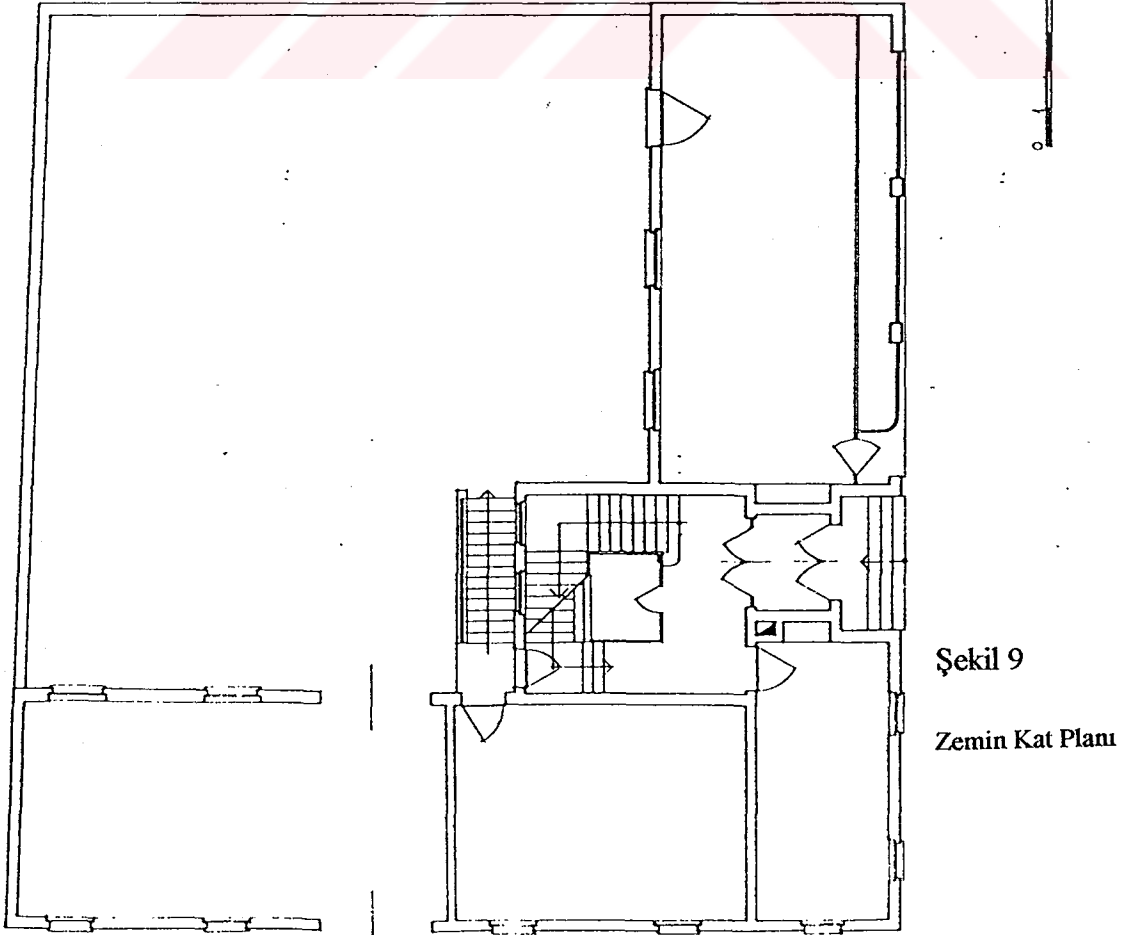
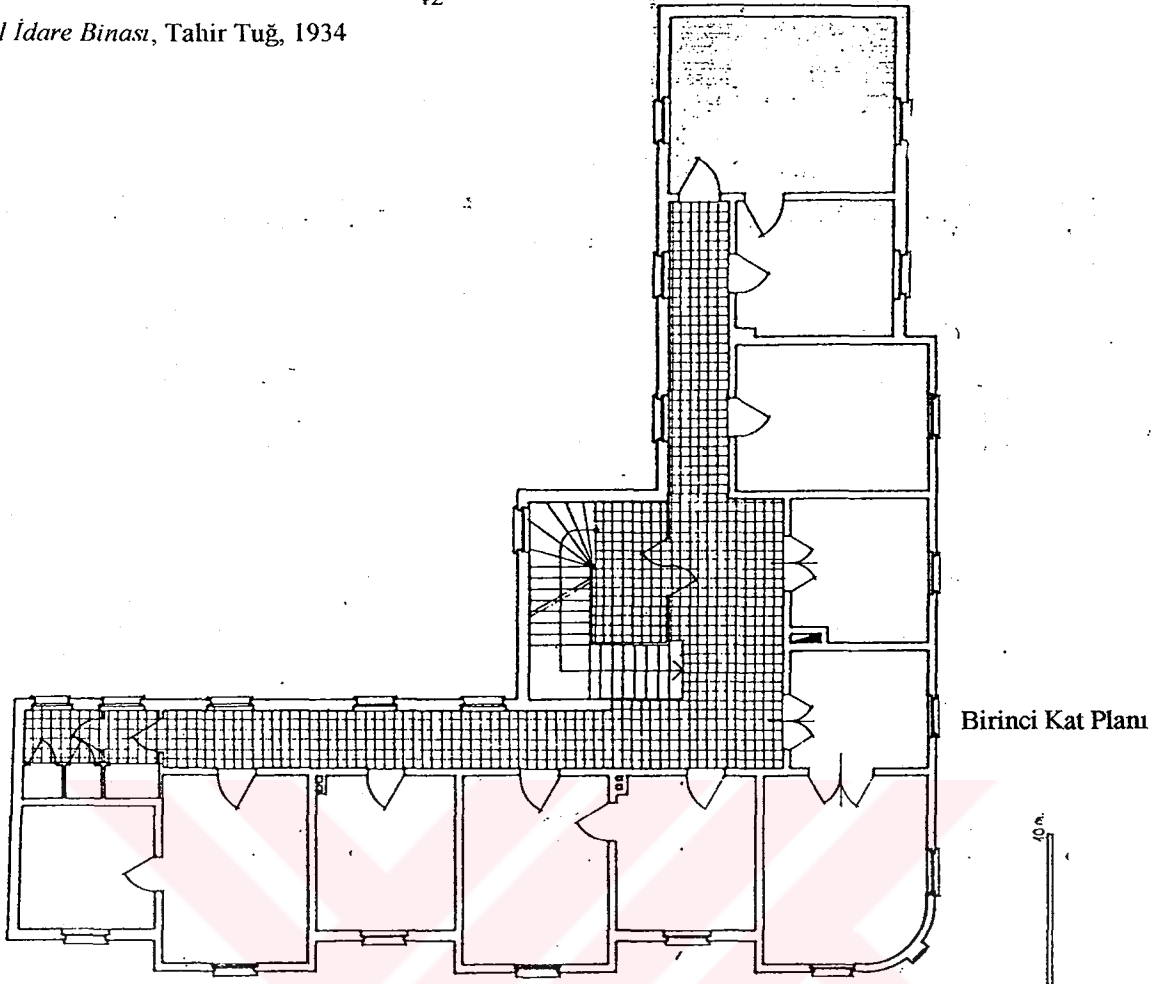
KAYNAK : Aslanoglu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

Ön Görünüş Resim 13

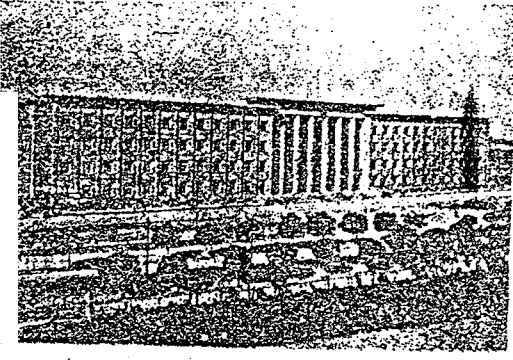
0 1 5 10 20m

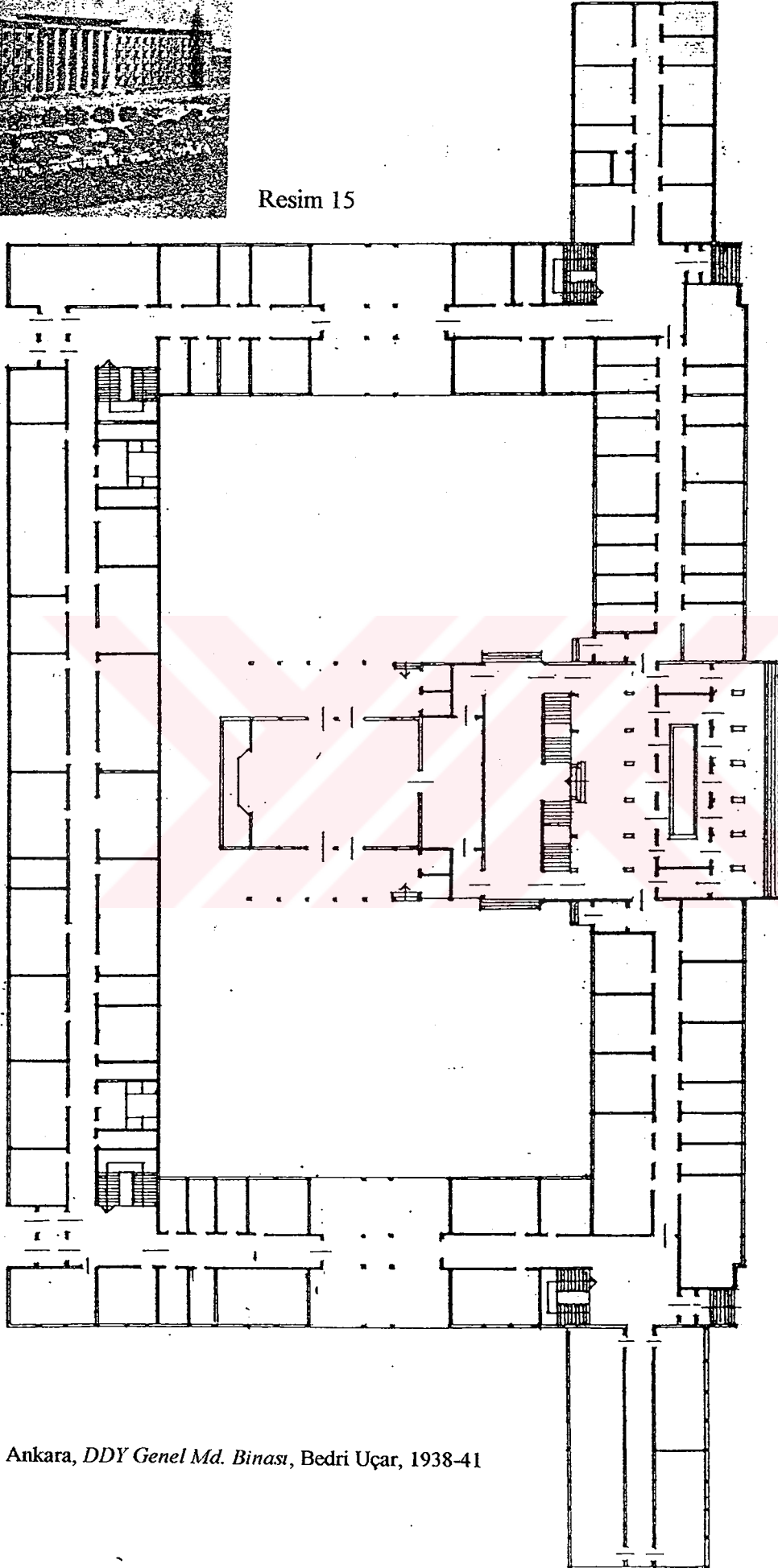

Antalya, Tekel İdare Binası, Tahir Tuğ, 1934

Resim 14

Resim 15

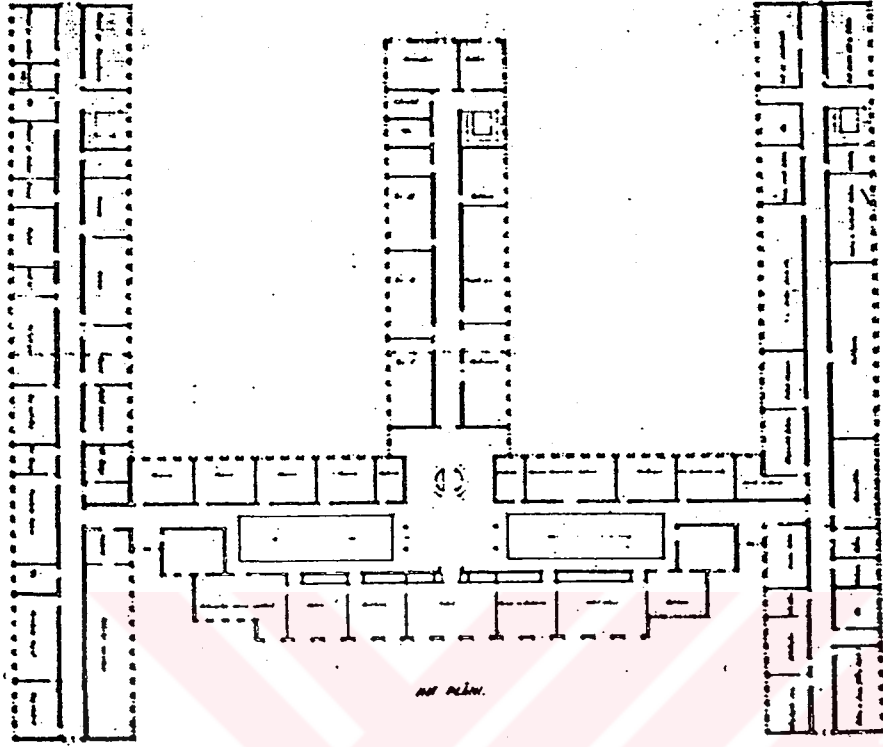

Zemin Kat Planı Şekil 10

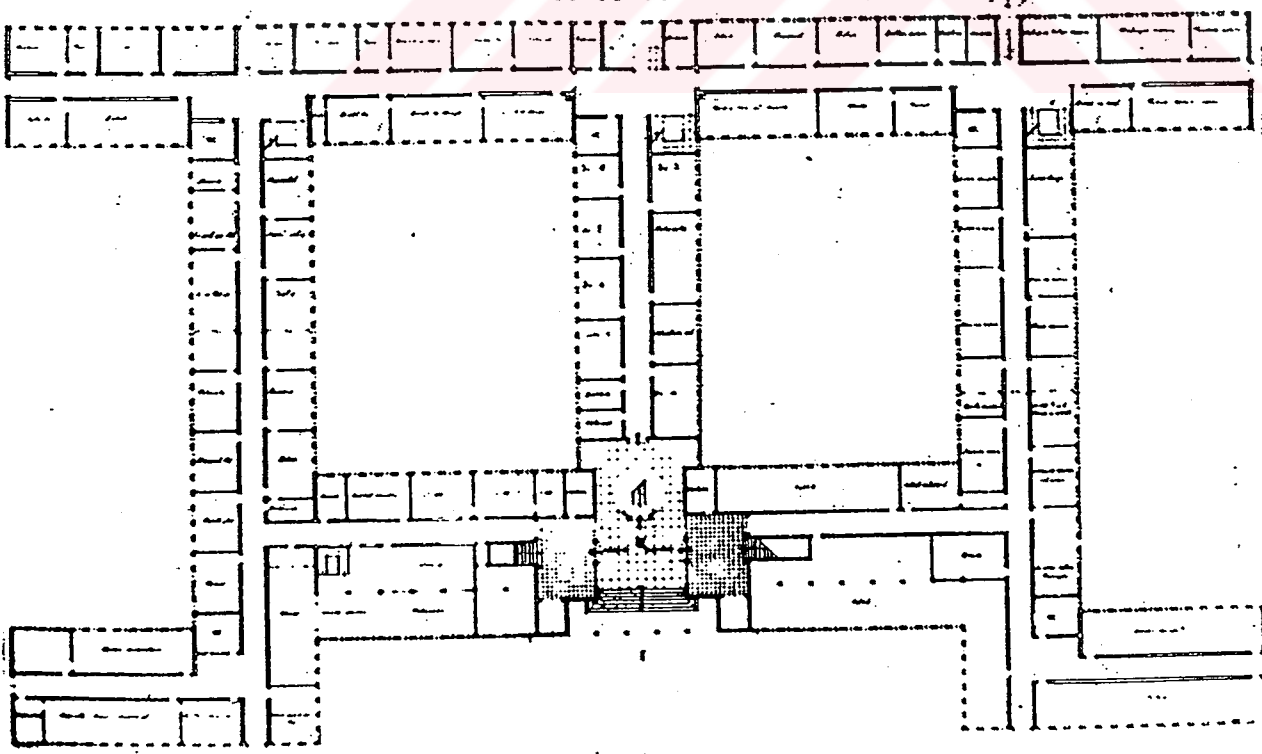
0 5 10 20 50 m.

Ankara, DDT Genel Md. Binası, Bedri Uçar, 1938-41

ANHISARLAR - GÖRÜŞLER KENARLARI
N. 1:100

ANHISARLAR - GÖRÜŞLER KENARLARI
N. 1:100

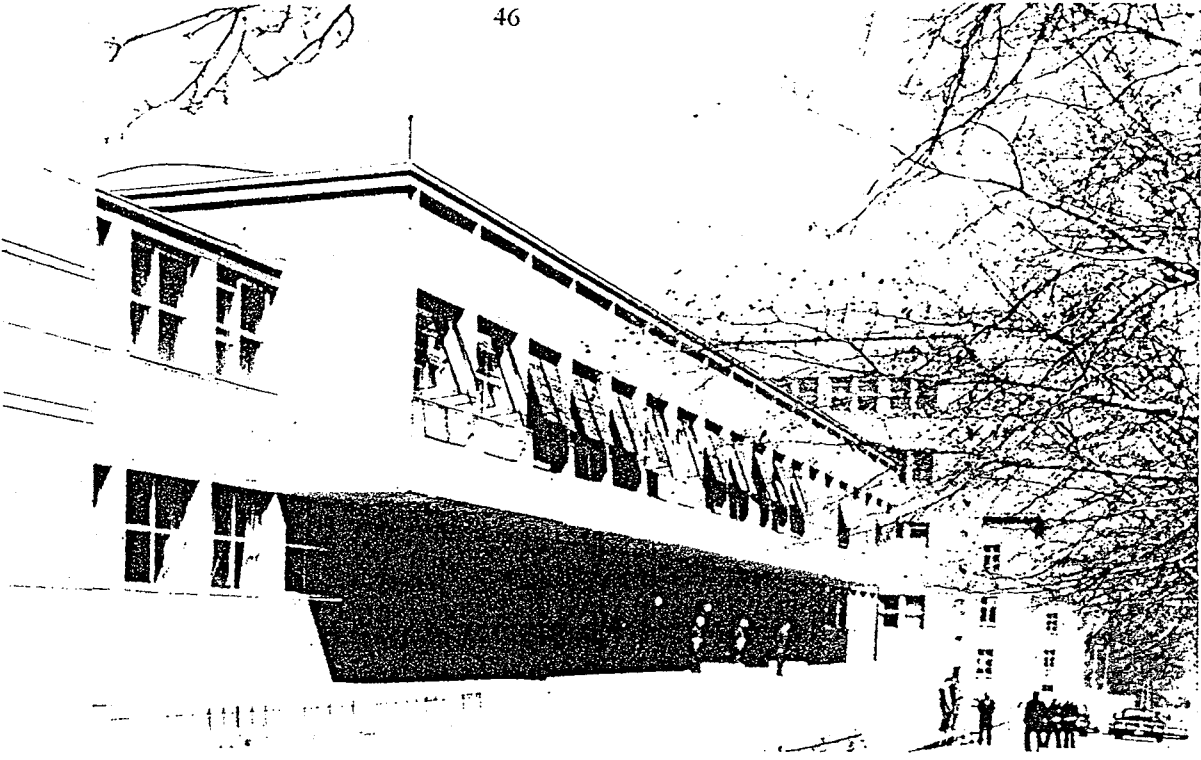

ANHISARLAR - GÖRÜŞLER KENARLARI

Ankara, İnhisarlar Umum Md. (Başbakanlık), S. Hakkı Eldem, 1937-38

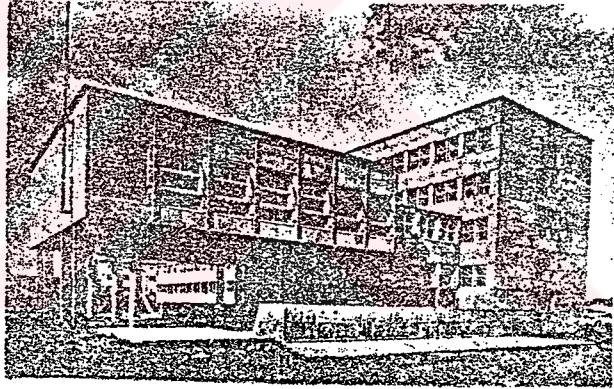
Şekil 11

KAYNAK : Aslanoğlu, İ., 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı , Doktora Tezi, Ankara, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, 1979.

Resim 16

Resim 17

Ankara, İnhisar Umum Md. (Başbakanlık)

Resim 18

2.BÖLÜM- 1939-50 YILLARI ARASINDA TÜRK MİMARLIĞI

2.1 1939-50 Yılları Arasında Türk Mimarlık Ortamı

Cumhuriyet döneminde mimarlıkta bölgeselcilik ve ulusçuluk Holzmeister'in eserlerinde görülen biçimci neo-klasik özelliklerle 1930'ların sonlarında kendini göstermeye başlamıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra 1940'larda doruk noktasına ulaşan bu yaklaşımlar 1939 ile 1950 yılları arasında bir dönemi belirlemiştir. 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı olarak belirlenen bu dönemi ortaya çıkaran başlıca etkenler arasında Atatürk'ün ölümü ve II. Dünya Savaşı'nın baskılarından sonra yabancı mimarların etkileri gelir. 1940 yılında "Yerli Mimariye Doğru" başlıklı yazısında S. H. Eldem o günlerdeki yaygın düşünceyi şöyle açıklıyordu: " ... Manevi şartların vücut bulması biraz da rejim meselesidir. Bunlar daha ziyade kuvvetli rejim ve millet tarafından tatbik edilebilir. Bu taktirde hükümetlerin oynayabileceği rol çok büyüktür. İtalya'da yeni rejim kurulduğundan beri her şubeye olduğu gibi mimariye de yeni idealler, formüller, doktrinler verilmiştir. Mimarlar kendilerine verilen direktif ve araştırmaları yaptıktan sonra bugüne mahsus karakteristik ve yerli bir mimari üslup yaratabilmişlerdir. Almanya'ya gelince orada da yeni rejim mimariyi büsbütün yeni bir yola sevkettiştir. O zamana kadar mevcut olan Enternasyonal üslup terkedilmiştir. Bu gün Almanya'da bütün sanatlar, mimari de dahil olmak üzere, aynı ideali aynı lisan ile realize etmektedirler" (Eldem 1940: s. 69).

Mimarlık dergilerinde bu görüşle aynı doğrultuda pek çok yazı çıkmaya başlamış, CHP'nin dördüncü büyük kurultayında benimsenen altı ilkeden biri olan ulusçuluğun devletin müdahalesiyle mimarlık alanında da yerleştirilmesinin gerekliliği tartışılmıştır (Nasır 1991: s. 318). Bu yıllarda mimarlar iklim koşullarına uygun, yöresel, geleneksel mimarlıkla ilişkili yerli malzeme ile yapı üretmenin gerekliliği üzerinde durulmuş ve bu konuda devletin mimarları yönlendirmesi istenmiştir. Oysa başta Atatürk olmak üzere o dönemin yöneticileri çağdaş bilimsel temellere dayanan bir ulusçuluktan yana olmuşlardır.

Savaş nedeniyle ortaya çıkan ekonomik bunalım yapı alanını da etkilemiş, modern inşaat için temel gereklilik olan cam, çelik, çimento gibi çağdaş inşaat malzemelerinin ithali durmuştur. Bu kıtlığa cevap vermek için elde olan malzemeye uygun bir üslup olarak 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı ortaya çıkmıştır.

Savaşın psikolojik etkileri de bu dönemin doğuşunda etken olmuştur. 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı'nı belirleyen ulusçuluk, savaş nedeniyle yurt içinde birliği sağlamak ve yurt dışından gelen baskıya dayanmak için devlet tarafından da desteklenmiştir.

Bir anlamda savaş yılları Türkiye'sinin atmosferini yansıtan bu dönem, diğer yandan yabancı mimarların eğitim ve uygulama alanındaki çalışmalarının da sonuçları olmuştur.

1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığını ortaya çıkmasını bu açıdan ele aldığımızda Egli ve Taut gibi yabancı mimarların Türk Mimarlığı'nın özünün araştırılması hakkındaki çabalarını görmekteyiz.

1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı'nın esin kaynağını “ Türk Sivil Mimarlığı “ ve yeniden keşfedilen geleneksel “ Türk Evi “ olmuştur. Güzel Sanatlar Akademisi'nde Egli'nin 1934 yılında başlattığı “ Milli Mimari Seminerleri “ 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı'nın malzeme kaynağı olmuştur. Özellikle İstanbul ve Anadolu'dan birçok evin rölövelerinin yapılması, gerekli bilgilerin derlenmesi belirli bir altyapı oluşturmuştur.

Egli bu konuda şunları söylemiştir: “... Bütün Türk inkılabındaki yeniliklerde de milli bir şeklin hakim olması isteği çok karakteristiktir. Zaten bu hakikat, mimarinin bütün inkişafına değer verdimekte, Türk mimarisini sağlam ve kuvvetli esaslarla mükemmelleştirmektedir. Bu isteğin açtığı çığır, Güzel Sanatlar Akademisi'nin mimari şubesine de yeni bir hayat istikameti verdi. Bu yeni akidenin milli bir tarz şeklini aldığı bu müessesede milli karaktere uygun bir üslubun temellerine elverecek malzeme toplanmaya başladı. Bahsin mevzuunu teşkil eden esasların Güzel Sanatlar Akademisi'den hayata atılacak olan birçok istidatların faaliyetleriyle ameli neticeler vereceğinden şüphe yoktur. Bu böyle olmakla beraber kopyacılık değil de, yeniden yaratmak yolunda yürününce mimaride olgunlaşmak zamana muhtaçtır” (Arseven 1955-59: s. 430).

Egli'nin kendisi de Türk Mimarlığını araştırmış ve Türk Evi hakkında makaleler yazmış ve bu makalelerinin birinde Türk Mimarlığının geleceği hakkındaki yazısında: “ ...

Türk mimarisi, eskiden beri, jeometrik, stereometrik gibi sade hacim şekillerine ve bu şekillerin terkibine inhisar etmiş olmakla temayüz etmiştir ... “ diyen Egli çağdaş Türk Mimarlığı’nın “ ... kendine yakınlığı olan modern yapı sanatına olgun bir surette satih üzerinde çalışılan monümantal stereometrik bir sanat şekli vermek ... “ ile elde edileceğini ifade etmiştir.

Eğitim ve uygulama alanında rasyonel fonksiyoncu tutumuyla tanınan Egli uluslararası üslubun Türkiye’nin özüne uygun olarak yeniden yorumlanması ancak Türk Mimarlığı’nın özünün iyi anlaşılmasıyla olacağını söylemiştir. Modern yapı sanatına Türkiye’ye özgü anıtsal bir ifade verilmesini tavsiye eden sözleri 1939-50 Dönemi Türk Mimarlığı için bir teşvik olmuştur.

Çevresine ve içinde bulunduğu ülkenin geleneksel mimarlık örneklerine karşı duyarlılığıyla tanınan Taut da Türk mimarlarını kendi kendi mimarlıklarının özünü aramaya yöneltmiştir. Ulus gazetesinin açmış olduğu “ Modern Türk Mimarlığı Nasıl Olmalıdır ? “ anketinde şunları söylemiştir: “ Modern Türk Mimarisi ancak eski Türk sanatını ve mimarisini en derin esaslarına kadar tedkik ederek onunla intinas peyda ettikten ve o ruhu kavradıktan sonra serbest ve modern bir düşünüşle bugünkü hayatın ve tekniğin zaruretlerine uyan bir mimari yaratmakla vücuda gelebilir “ (Arseven 1955-59: s. 756).

C. Holzmeister’in ise bulunduğu ortamdan etkilendiği ve bunları projelerine geçirdiği daha önce belirtilmişti. Mimarlık pratiğini bölgesel bir yaklaşımla yürüten Holzmeister geleneksel Türk Mimarlığı’yla da kolay okunabilir biçimsel aktarmalar düzeyinde kalsa bile ilişkiler kurabilmiştir.

Egli, Taut ve Holzmeister’in yaklaşımları 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı’nda karşımıza çıkan örneklerde olduğu gibi bir canlandırma şeklinde olmamakla birlikte bu dönemin oluşmasına alt yapı oluşturmuştur. Böylece, mimarlıkta Cumhuriyet’in ruhunu yalnız kendilerinin temsil edebileceğini, yabancı mimarların bir “ İnkılap Mimarisi “ yaratamayacaklarını söyleyen Türk mimarları yine de yabancı mimarların etkisiyle Türk sivil mimarlığına ve Türk konutuna yönelmişlerdir.

Ayrıca mimarlıkta ulusçuluk ve bölgeselcilik uluslararası üne sahip bir otoriteden, yabancı bir mimardan P. Bonatz’dan destek görmüştür. Yazılarında ve konuşmalarında

Modern Mimarlık'ı eleştiren Bonatz, her ülkenin kendi kültürel köklerini kullanmasını iddia etmiş ve taş gibi asil inşaat malzemelerinin kullanımını övmüştür. Etkinlikleri sadece öğretim ve uygulama ile sınırlı olmayan Bonatz, bu dönemde hemen hemen bütün yarışmaların kıdemli jüri üyesi olmuş ve kendi öğrencilerinin tasarımlarını desteklemiştir. Bu da bu dönemdeki yarışmaların bölgesel ve ulusal yaklaşımların zaferiyle sonuçlanmasını getirmiştir.

Dönemin ünlü yapıları incelendiğinde, saçaklarda, pencere detaylarında, kesme taşın kullanılma biçiminde, mimari elemanlar arasındaki oranlar düzeninde, biçimci bir davranışın egemenliği açıktır. Detayların çözümlenmesi için gösterilen titizlik, mimari elemanların boyutları arasındaki harmonik denge, mimarlık eğiliminin öncelikle bir plastik anıt yaratma isteği olduğunu gösterebilme gibi davranışlar, ürünlerin tasarımlarındaki ağır basan öğeler olmuştur (Sözen vd. 1973: s.245).

Bu dönemin en ünlü mimarlarından Emin Onat'ın yukarıda değindiğimiz eklektik davranışlardan kendisini uzak tutmaya çalıştığını izlemekteyiz. Ancak, günün ülkemizdeki mimari akımından tam olarak sıyrılamayan Emin Onat, Almanya, İsviçre ve Orta Avrupa ülkelerinde, I. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen ve modern konstrüksiyon tekniğine dayanan yalın fonksiyonalizmiyle ilk mimari davranışı, sonraları ulusal - bölgesel mimariden yana dönmüştür. Bu gerçeği Doğan Kuban şöyle anlatmaktadır : “ Türkiye’ye dönüp Yüksek Mühendis Mektebi’nde muallim olarak işe başladığı 1934 yılından sonraki meslek hayatını. Yurda dönüşünden, takriben 1939 - 1940 yıllarına kadar devam eden ve modern mimari anlayışı içinde eserler verdiği fonksiyonel devir. Bir tesadüf eseri olarak, bu devir “ Funktionell “ rumuzlu bir proje ile iştirak ettiği İstanbul Tiyatro ve Konservatuari Müsabakası ile başlamaktadır. Ünlü H. Poelzik'in birinciliğini kazandığı bu müsabakada Emin Onat'ın projesi, monümental olmayan ifadesi ve sarıh planı ile temayüz ediyordu “ (Kuban 1961: s. 145 - 146).

Anıt-kabir yarışması (1942), Çanakkale Anıtı (1944), Ankara Hukuk Fakültesi (1940), Ankara Fen Fakültesi, Adana Adalet Sarayı (1940), İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi (1944), İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi (1948), İstanbul Radyo Evi (1946) ve İstanbul Adalet Sarayı (1950) ve yurdun çeşitli kentlerindeki çeşitli konulara ait bu uygulamalar bu yıllar arasında ulusçuluk anlayışını canlandırmaya yönelik mimari eylemler olmuştur.

1939-50 yılları arasında da diğer dönemlerde olduğu gibi toplumsal gereksinmelere bilimsel bir biçimde eğilme gerçekleşmemiş, mimari tek bir ürün yaratma eylemi olarak görülmüştür. Buna rağmen 1937'den sonra ülkemizin çeşitli kentleri için, gene Batı örneklerinden esinlenerek yapılan genel planlama çalışmaları bu dönemde yoğunlaşmıştır. Mimari ürünün bir bütün içinde tasarlanmasına yardımcı olabilecek bu çalışmalarda izlenen yöntemin “ gerçek planlama “ ilkeleriyle uyummadığını izlemekteyiz. Avrupa'daki şehircilik esaslarını kabullenmek, Orta Avrupa'daki ülkelerin sosyal ve yöresel öğeleriyle saptanan tasarım verilerini, yurdumuzun çeşitli bölgelerindeki genel planlama çalışmalarına uydurarak kullanmak, kentlerimizin çevrelerine uymayan bir mimari dokunun geliştirilmesine sebep olmuştur. Batı'nın kopyaları olarak nitelendirebileceğimiz bu çalışmalar, sosyal ve tarihsel verilerden uzak değerlendirmeler olarak düşünülebilir.

Mimari ürünlerin toplumun temel gereksinmelerine cevap vermesi gerekliliği bizde de duyulmuş, ayrıca ülkemizdeki yeni teknolojik gelişmeler, bunun sonucu yeni yapı tipolojilerinin doğması, örneğin fabrika, üniversite, büro gibi ürünlerde eklektik tutumu sürdürme çabası, zamanla zayıflamıştır. Yeni yapı tipolojilerini içeren ürünlerin hacimsel boyutları ve iç organizasyon düzenleri çağ dışı bir davranışla bağdaşamamıştır. Ekonomik ve iş gücü yönünden problem ele alındığında, ürünün biçimlenişinde fonksiyonel bir amaçtan uzak mimari elemanların kullanılmasının olumsuzluğu açıktır. Türkiye Cumhuriyeti'nde toplum gereksinmelerine dönük konut probleminin Türk toplumunun ekonomik kalkınmasında başlıca öğelerden biri olduğunu çeşitli kurum ve kişiler tarafından kabul edilmesi, 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı'nı 1951 yılında geçersiz kılmıştır. Bu anlamdaki yenilikler, 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı öncülerinin mimari davranışlarında da olumlu bir değişikliği getirmiştir. Örnek olarak, Sedat Hakkı Eldem'in Emin Onat'la birlikte yarışmaya girdiği Adalet Sarayı pojesini verebiliriz. Eskiye oranla oldukça yalın ve fonksiyonel bir tasarım örneği olan bu mimari üründe uluslararası bir rasyonalizm fikrinin yansıdığını görmekteyiz.

II. Dünya Savaşı'nın 1945 yılında bitmesiyle, siyasal iktidar değişmiş, gelişen yeni dünya ekonomi politikası ve değişen mimarlık anlayışı 1939-50 yılları arasında Türk mimarlığı yapı ürünlerinin İstanbul Adalet Sarayı ile yeni bir döneme geçiş yapmış olduğunu görmekteyiz.

2.2 1939-50 Dönemi Türk Mimarlığında Yapı Endüstrisi ve İnşaat Sektörüne Genel Bakış

Aşağıdaki tabloda Cumhuriyet Döneminde toplam ve kentsel nüfusumuzun gelişimi izlenmektedir. Buna göre, 1950 yılında kentleşme oranı % 18.5'tur. Oysa ki bu oran, 1945'de % 18.3, 1940 yılında ise % 18'dir.

Yıllar	Toplam Nüfus	Kentsel Nüfus	Kentleşme Oranı
1927	13.648.270	2.236.085	% 16.4
1935	16.158.018	2.684.197	% 16.6
1940	17.820.950	3.214.471	% 18
1945	18.790.174	3.441.895	% 18.3
1950	20.947.188	3.883.865	% 18.5

Kaynak : Yazarı Belirtilmemiş, 50 Yılda İmar Ve Yerleşme (1923-1973), İmar Ve İskan Bakanlığı Yayını, 1973, Ankara.

Türkiye'de kentleşme, II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda başlamış, 1950 yılından sonra da hız kazanmıştır. 1950 yılına kadar kentsel nüfusun büyüme hızı çok yavaştır. Bu nüfus artışı insanların yapı ihtiyacını arttırmış ve büyük kentlerde bu sorun olmuştur.

Daha önce, 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile, bütün belediyeler için imar planı yaptırma zorunluluğu konulduğunu, 1933 yılında çıkarılan 2290 sayılı "Belediye Yapı Yollar Kanunu" ile 1956 yılına kadar olan dönemde kent planlaması çalışmalarını düzenleyen ve yönlendiren bir araç olduğunu söylemiştik. Bu kanun, her belediye, 5 yıl içinde ve gelecek 50 yıl için kent planı hazırlatmak zorunluluğu koymuş ve belediyelerin harita ve imar projeleri, yapı ve onarımları için uyulması gerekli teknik şartlarla ilgili hükümler getirmiştir. Kanunun 3. maddesi gereğince belediyelerin yaptıracığı imar planlarını uygulama yetkisinin, merkezi bir otorite yerine, Ankara İmar Müdürlüğü'ne verilmesi, bu dönemde Ankara imarının hukuk açısından taşıdığı önemi belirtmektedir (Yazarı belirtilmemiş 1973: s.16).

Ancak bu kanun belediyeleri, personel, teknik bilgi, mali olanak ve ihtiyaçlarına bakmaksızın, 50 yıl gibi tahmini çok güç bir uzunluktaki süre için, ve 5 yıl içinde plan hazırlatma zorunluluğu koyuşu, planların çoğunu etkisiz ve uygulama olanağından yoksun bırakmıştır.

1935 yılında yürürlüğe giren 2763 sayılı kanuna göre de, belediyelerin harita ve imar planları çalışmaları, uzman mimarlara ihale edilmek yolu ile yürütülmeye başlanmıştır. Doğal olarak, uzman mimarlar yabancı olmaları dolayısıyla ülke gerçekleri ile tutarlı planlama teknik ve araçlarını geliştirememişlerdir.

1945 yılında İller Bankası'nın kuruluşu, önemli bir olay olmuştur. 4795 sayılı kanunla kurulan İller Bankası, kanunun verdiği yetkilerle, 1933 yılında yürürlüğe giren “Belediye Yapı Yollar Kanunu” ve 1935 yılında yürürlüğe giren 2763 sayılı kanun çerçevesinde, belediyelerin harita ve imar planı işlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği'ne bağlı olarak kurulan (1935) Şehircilik Fen Heyeti ise hazırlanan imar planlarını inceleyerek onaylama işlemlerini yapmıştır.

Bu dönemde, kent planlaması, belediyelerin teknik bir fonksiyonu olarak görüldüğünden, planıcı ile politikacı ve planıcı ile halk ilişkilerine yer verilmemiş ve bunların siyasal sonuçlarının, planların başarı derecesine etkileri üzerinde durulmamıştır. Bunda, 1946'lara kadar süren tek partili siyasal rejimin de rolü olmuştur.

Ayrıca, 1948 yılında 5237 sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu” ile yol, kanalizasyon ve su tesislerinin giderleri ile harita ve imar planlarına katılma payları, yapı, ruhsat ve denetleme harcı gibi ilgili hükümler getirilmiştir. 1950 yılında “Belediyeler Kanunu” na bazı maddeler eklenmesine dair 5656 sayılı kanun ile konut yapmak ve bunları o beldede oturanlara kiraya vermek veya satmak görevinin Belediye Hizmetleri arasına alınması için belediyelere yetki verilmiştir.

1923 yılında kurulan Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü, 1935 yılında 2849 sayılı kanunla “İskan Umum Md.” adıyla Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine bağlanmış, 1950 yılında ise 5613 sayılı kanunla Toprak İşleri Umum Md. ile birleştirilerek şimdiki adını alarak Tarım Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başlamıştır. Bu müdürlük 1936-50 yılları arasında 25.670 konut yapmış ve yıllık ortalama konut sayısının 1.711 olduğu

görülmüştür (Yazarı belirtilmemiş 1973: s.126). Ayrıca 1946 yılında 4792 sayılı kanunla kurulmuş olan SSK, sigortacılık hizmetlerinin yanısıra, konut üretmekle de görevlendirilmiştir. Ancak bu kurum 1946-50 yılları arasında konut üretimi çalışmalarına geçememiştir.

1939-50 yılları arasında, 1939 yılında kurulan Ticaret Vekaleti ile iç ve dış satım mallarının standartlaştırılması görevi, 1946 yılında kurulan Türkiye Emlak Kredi Bankası ile yapı ve yapı malzemesi endüstrisi ve ticareti yapma, ortaklık kurma, kurulmuş olanlara ortak olma yetkisi vermiştir. Bu kamu kuruluşları sayesinde 1944 yılında İstanbul Halıcıoğlu'nda boya fabrikası, 1947 yılında İstanbul Galata'da menteşe fabrikası ve yine 1948 yılında İstanbul Topkapı'da ampul fabrikası faaliyete geçmiştir.

1939-50 yılları arasında, savaş yılları öncesinde yapılan çimento fabrikalarına ek olarak, fabrika hizmete sokulamamıştır. Bu yıllar arasındaki çimento üretim kapasitesi 385.000 ton/yıl olmuştur.

Kireç üretimi bu dönemde sanayileşememiştir ve yurt ekonomisinde büyük kayıplara yol açmıştır. Ancak 1970 yılında, kireç üretimi sanayi haline, İstanbul'da hizmete açılan bir fabrika ile gelmiştir (Yazarı belirtilmemiş 1973: s. 197).

Pişmiş toprak ürünleri (tuğla ve kiremit), bu dönemde 20 fabrika ile 310 milyon adet kapasiteye ulaşmıştır.

Banyo armatürleri, pencere camı, fayans ve asfalt gibi önemli malzemelerin sanayisi Türkiye'de gerçekleşmemiştir. II. Dünya Savaşı'nın ertesinde bu yatırımlar hızlanmıştır. Üretilen yapılarda kullanılan çimento, demir, karo mozaik, taş, bakır gibi malzemeler tamamiyle yerli malıdır.

Bu dönem, yapı endüstrisi ve malzeme üretimi olarak geçiş dönemi olmuştur. Ankara'da açılan Sanat Okulu'ndan mezun olan yapı ustaları meyvelerini vermeye başlamış, işçilik kalitesinin yükseltmiştir. Bu dönemde yapılan binaların detayları titiz ve dikkatli bir çalışmayla uygulanarak işçilik kalitesini yükseltmiştir.

1939-50 yılları arasında, genel olarak malzeme konusunda ciddi adımlar atılamamıştır. Bunda savaşın büyük bir etkisi vardır. Dönemin mimarlık üslubu gereği tek yapı üretimi nedeniyle, yerli malzeme, yerli yapı öğeleri kullanılarak yapı kalitesini yükseltmiştir. Bu arada malzeme ithaline bu yıllarda da devam edilmiştir.

3. BÖLÜM- İSTANBUL'DAKİ 1939-50 YILLARI ARASINDA İNŞAA EDİLMİŞ KAMU YAPILARI

Kataloğa alınan yapılar, belirtilen yıllar içinde, İstanbul'da yapılmış, halen ayakta kalan yapılardan oluşmaktadır. Listedeki yapılar dönemin genel yapı karakterleri olan: arsaya oturma şekli ve arsadaki oturma alanı, kat yüksekliği, avlu, revak, pencere düzeni, girişler, cephe kaplaması ve saçak özelliklerine göre belirlenmiş ve tarih sırasına göre kataloğa alınmıştır. Aşağıda bu özelliklerin tamamını veya bir kısmını içinde barındıran yapılar şunlardır:

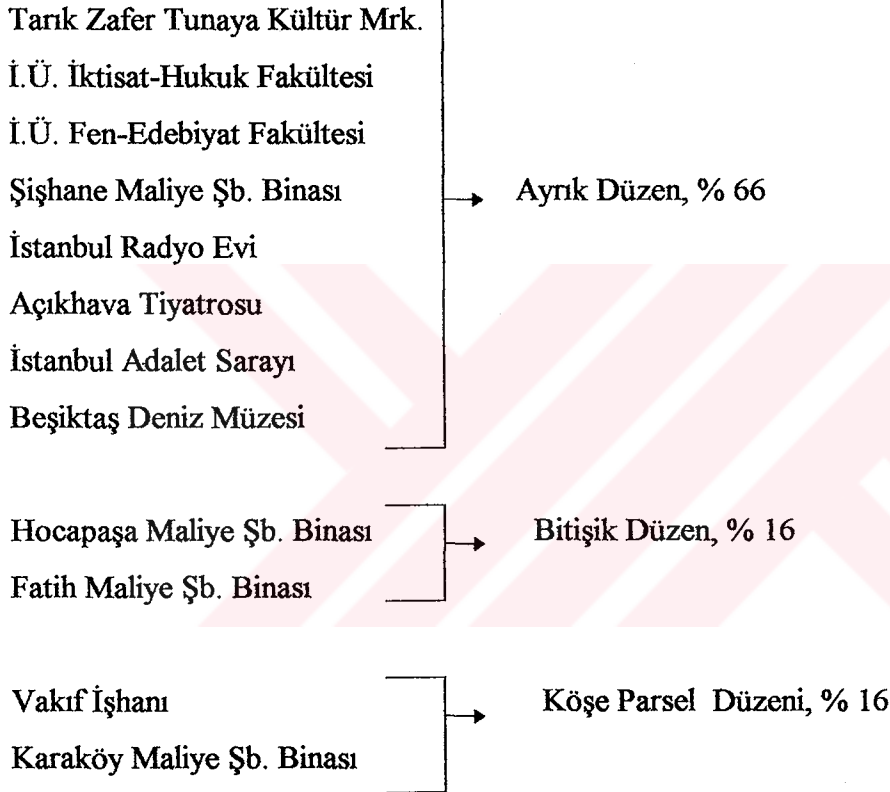
3.1 Hoca Paşa Maliye Şube Binası, Sirkeci.....	56-58
3.2 Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi, Beyoğlu.....	59-61
(Beyoğlu Eski Evlendirme Dairesi)	
3.3 İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Laleli.....	62-64
3.4 Fatih Maliye şube Binası, Fatih.....	65-67
3.5 Şişhane Maliye Şube Binası, Beyoğlu.....	68-70
3.6 İstanbul Radyo Evi, Elmadağ.....	71-73
3.7 Açık Hava Tiyatrosu, Maçka.....	74-75
3.8 İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi, Beyazıt.....	76-78
3.9 İstanbul Adalet Sarayı, Sultanahmet.....	79-81
3.10 Vakıf İşhanı, Sirkeci.....	82-84
3.11 Beşiktaş Deniz Müzesi, Beşiktaş.....	85-87
(Beşiktaş Eski Maliye Şube Binası)	
3.12 Karaköy Maliye Şube Binası, Karaköy.....	88-90

4. BÖLÜM- GENEL DEĞERLENDİRME

4.1 Plan Özellikleri

4.1.1 Arsadaki Konumu

İncelenen oniki yapının, sekizi ayrık düzen, ikisi bitişik düzen, kalan ikisi köşe parsel düzeninde inşa edilmiştir.

Bu yapıların, arsaya taban oturması(TAKS) 0.7-0.8 gibi yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir.

4.1.2 Plan Tipi

İncelenen oniki yapının, yedisi “Blok” plan, ikisi “L” plan, ikisi “U” plan ve kalan biri “O” plan tipindendir.

4.1.3 Avlu Tipi

İncelenen oniki yapının, ikisinde avlu tespit edilmiştir. Bunlardan İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi dört avlulu, İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi bir avluludur. Yukarıdaki tespitlere göre incelenen yapıların %16’sında avlu mevcuttur.

4.1.4 Revak Tipi

4.1.4.1 Avlu Revağı Tipi

Yukarıda da belirtildiği gibi sadece İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi ve Hukuk-İktisat Fakültesi’nde avlu mevcuttur. Hukuk-İktisat Fakültesi’nde doğu ve batı yönünde revaklar bir aynı açık, kuzey yönündeki revaklar iki yanı açık revaktır. Fen-Edebiyat Fakültesi’nde ise birinci avluda güney yönündeki revak iki yanı açık revaktır. 2., 3. ve 1. avlularda revak yoktur.

4.1.4.2 Cephe Revağı Tipi

İncelenen oniki yapının sekizinde cephe revağı tespit edilmiştir.

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.'nin Kuzey Cephesi		
İ.Ü. Fen- Edebiyat Kuzey ve Doğu Cephesi		
Şişhane Maliye Şb. Binası Kuzey Cephesi		
Açıkhava Tiyatrosu Kuzey Cephesi	→	Bir yanı açık revak
Vakıf İşhanı Kuzey, Güney ve Batı Cepheleri		% 76
Beşiktaş Deniz Müzesi Doğu ve Kuzey Cephesi		
Karaköy Maliye Şb. Binası Doğu, Batı ve Güney Cepheleri		
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Güney Cephesi		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi Kuzey, Doğu ve Batı Cepheleri	→	İki yanı açık revak
		% 23

Cephe Revağı bulunan yapıların

% 50'sinin üç cephesinde

%12'sinin iki cephesinde

%37'sinin bir cephesinde revak mevcuttur.

4.1.5 Giriş Tipi

İncelenen oniki yapıdan:

Hocapaşa Maliye Şb. Binası'nda	1 Yarı Açık, 1 Kapalı	
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.'de	1 Nişli, 1 Yarı Açık	
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi'nde	2 Nişli, 5 Yarı Açık	
Fatih Maliye Şb. Binasında	1 Yarı Açık	
Şişhane Maliye Şb. Binasında	1 Nişli, 1 Yarı Açık	
İstanbul Radyoevi'nde	3 Nişli,	
Açıkhava Tiyatrosu'nda	2 Nişli, 1 Yarı Açık	
İ.Ü. Hukuk-Fakültesi'nde	4 Nişli, 5 Yarı Açık	
İstanbul Adalet Sarayı'nda	2 Nişli	1 Kapalı
Vakıf İşhanı'nda	1 Nişli, 2 Yarı Açık	
Beşiktaş Deniz Müzesi'nde	2 Yarı Açık	
Karaköy Maliye Şb. Binasında	1 Yarı Açık	
	% 42	% 52
		% 6

Yapıların % 832'ünde 1 ila 3 arasında, % 16'sında 4 ila 9 arasında giriş adeti mevcuttur.

4.1.6 Çıkma

İncelenen oniki yapıda kapalı ve açık çıkma tespit edilememiştir.

4.1.7 Döşeme

4.1.7.1 Tavan Döşeme Tipi

İncelenen oniki yapıdan:

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	}	→	Düz Döşeme, % 41
Fatih Maliye Şb. Binası			
Açıkhava Tiyatrosu			
Beşiktaş Deniz Müzesi			
Karaköy Maliye Şb. Binası			
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→	Düz+B.A. Tonoz Döşeme % 8
İstanbul Adalet Sarayı	}	→	Düz+Nervürlü Döşeme % 16
İstanbul Radyoevi	}	→	
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	}	→	Düz+Kaset+ B.A. Tonoz %8
Vakıf İşhanı	}	→	Nervürlü, 5 8
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	}	→	Düz+Kaset % 8

4.1.7.2 Döşeme Kalınlığı

İncelenen oniki yapıdan:

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	}	→	30 cm, % 25
İstanbul Adalet Sarayı			
Karaköy Maliye Şb. Binası			

Fatih Maliye Şb. Binası	→	25 cm, % 25
Açıkhava Tiyatrosu		
Beşiktaş Deniz Müzesi		

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	→	35 cm, % 33
Şişhane Maliye Şb. Binası		
İstanbul Radyoevi		
Vakıf İşhanı		

4.1.7.3 Taban Döşeme Kaplaması

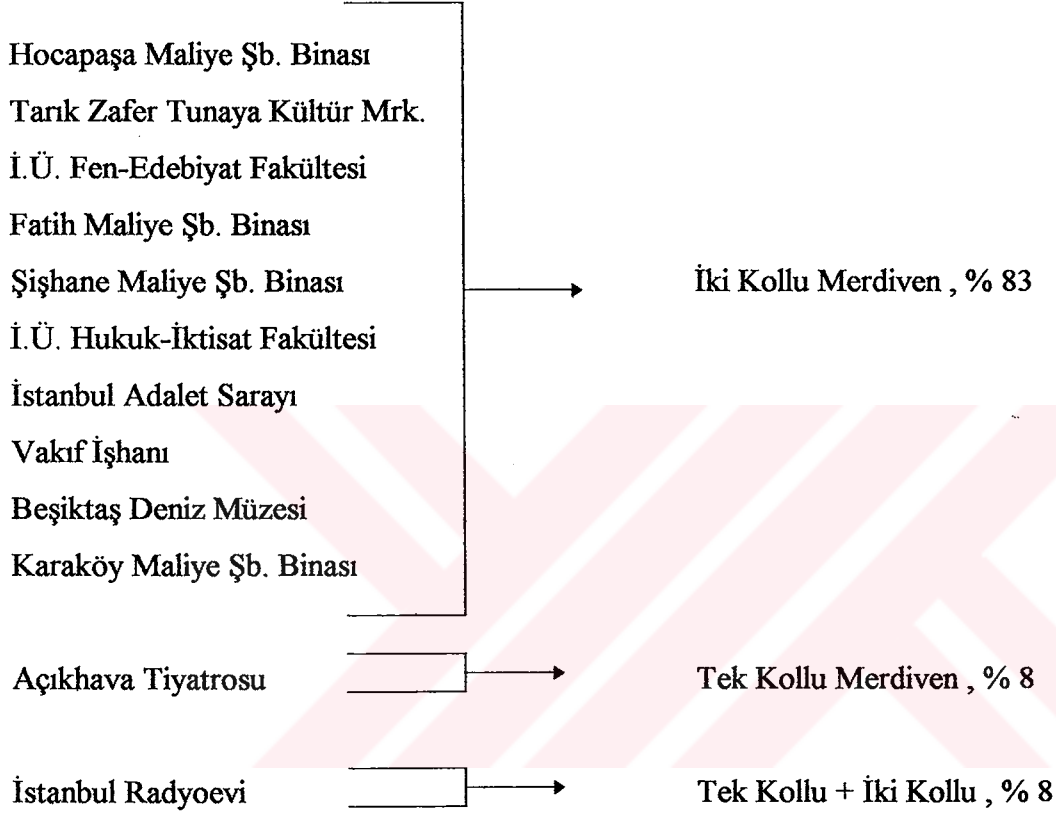
İncelenen oniki yapıda:

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	→	Karo Mozaik + Ahşap Parke , % 18
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi		
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	→	Taş + Ahşap Parke , % 9
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	→	Karo Mozaik , % 27
Beşiktaş Deniz Müzesi		
Karaköy Maliye Şb. Binası		
İstanbul Radyoevi	→	Karo Mozaik + Taş , % 27
İstanbul Adalet Sarayı		
Vakıf İşhanı		
Şişhane Maliye Şb. Binası	→	Taş , % 18
Açıkhava Tiyatrosu		
Fatih Maliye Şb. Binası	→	Tadilat Nedeniyle Tespit Edilememiştir

4.1.8 Merdiven

4.1.8.1 Merdiven Tipi

İncelenen oniki yapıdan, onunda iki kollu merdiven, birinde tek kollu, diğerinde hem iki kollu hem tek kollu merdiven tespit edilmiştir.

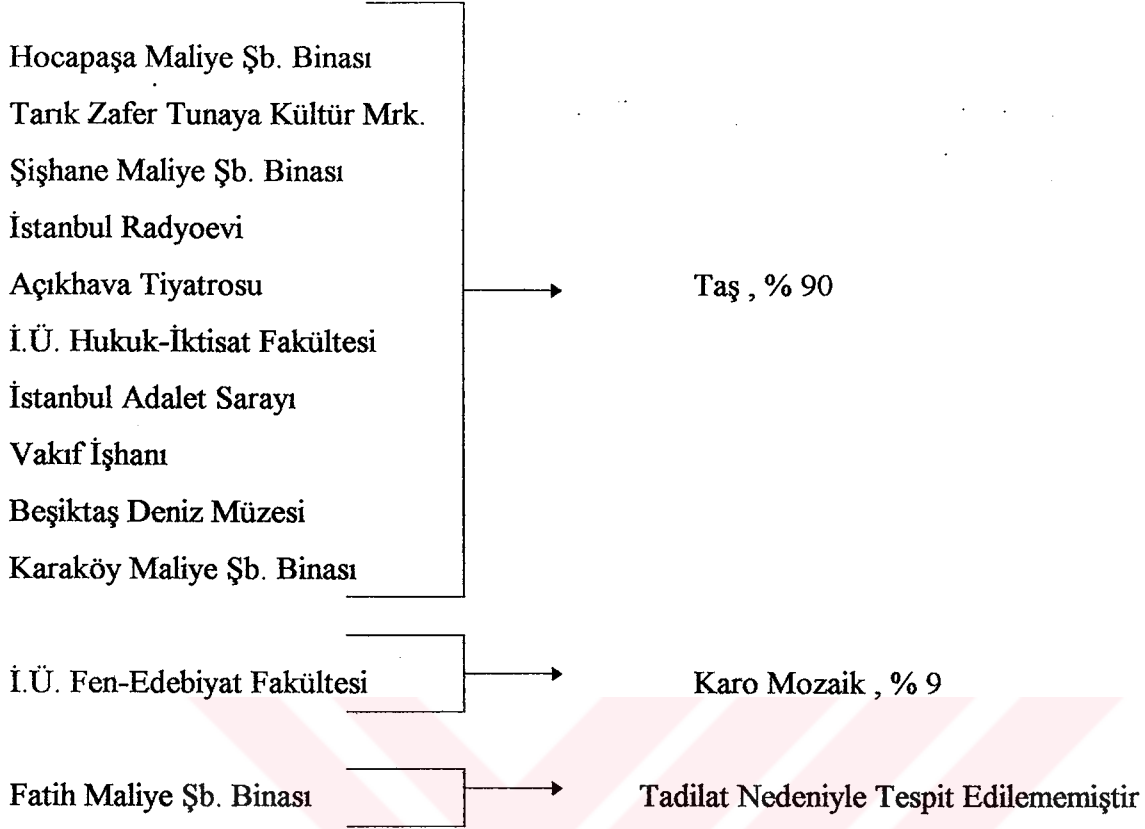

4.1.8.2 Sahanlık

İncelenen oniki yapının, tamamında merdiven sahanlığı tespit edilmiştir.

4.1.8.3 Kaplama Malzemesi

İncelenen oniki yapının, onunda merdiven kaplama malzemesi taş, birinde karo mozaik tespit edilmiştir. Diğerinde ise tadilat nedeniyle kaplama malzemesi belirlenememiştir.

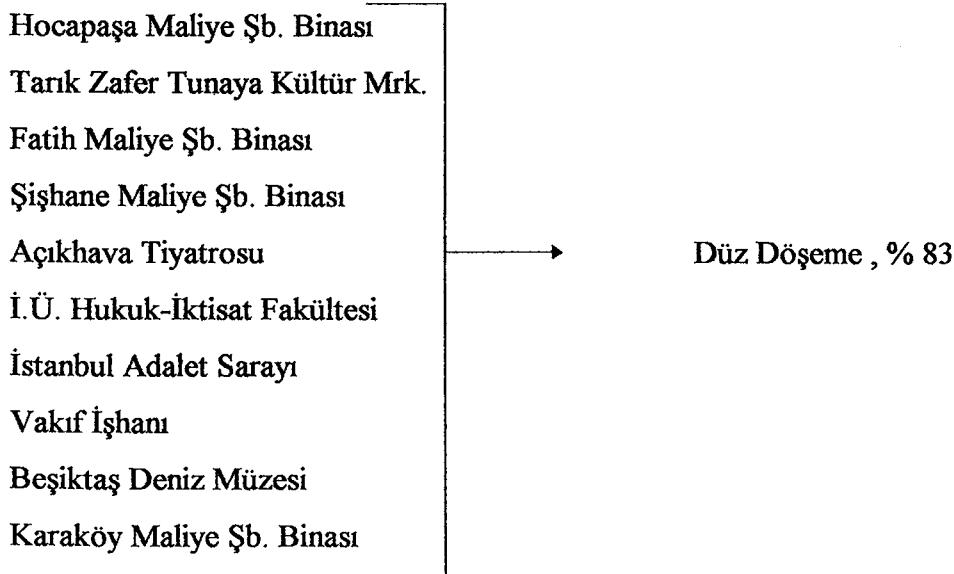

4.1.8.4 Korkuluk Malzemesi

İncelenen oniki yapının,tamamında merdiven korkuluğu metalden imal edilmiştir.

4.1.8.5 Döşeme Tipi

İncelenen oniki yapının, onunda merdiven döşeme tipi düz, ikisinde kaset döşemedir.

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi İstanbul Radyoev	→	Kaset Döşeme , % 16
---	---	---------------------

4.1.8.6 Döşeme Kalınlığı

İncelenen oniki yapının, birinde 20 cm, beşinde 25 cm, ikisinde 30 cm, ikisinde 35 cm, kalan birinde 40 cm olarak tespit edilmiştir. Birinde ise döşeme kalınlığı tespit edilememiştir.

Fatih Maliye Şb. Binası	→	20 cm , % 9
-------------------------	---	-------------

Hocapaşa Maliye Şb. Binası Tanık Zafer Tunaya Kültür Mrk. İstanbul Adalet Sarayı Beşiktaş Deniz Müzesi Karaköy Maliye Şb. Binası	→	25 cm , % 45
--	---	--------------

Şişhane Maliye Şb. Binası Vakıf İşhanı	→	30 cm , % 18
---	---	--------------

İstanbul Radyoevi İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	35 cm , % 18
---	---	--------------

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	→	40 cm , % 18
-----------------------------	---	--------------

Açıkhava Tiyatrosu	→	Tespit Edilememiştir
--------------------	---	----------------------

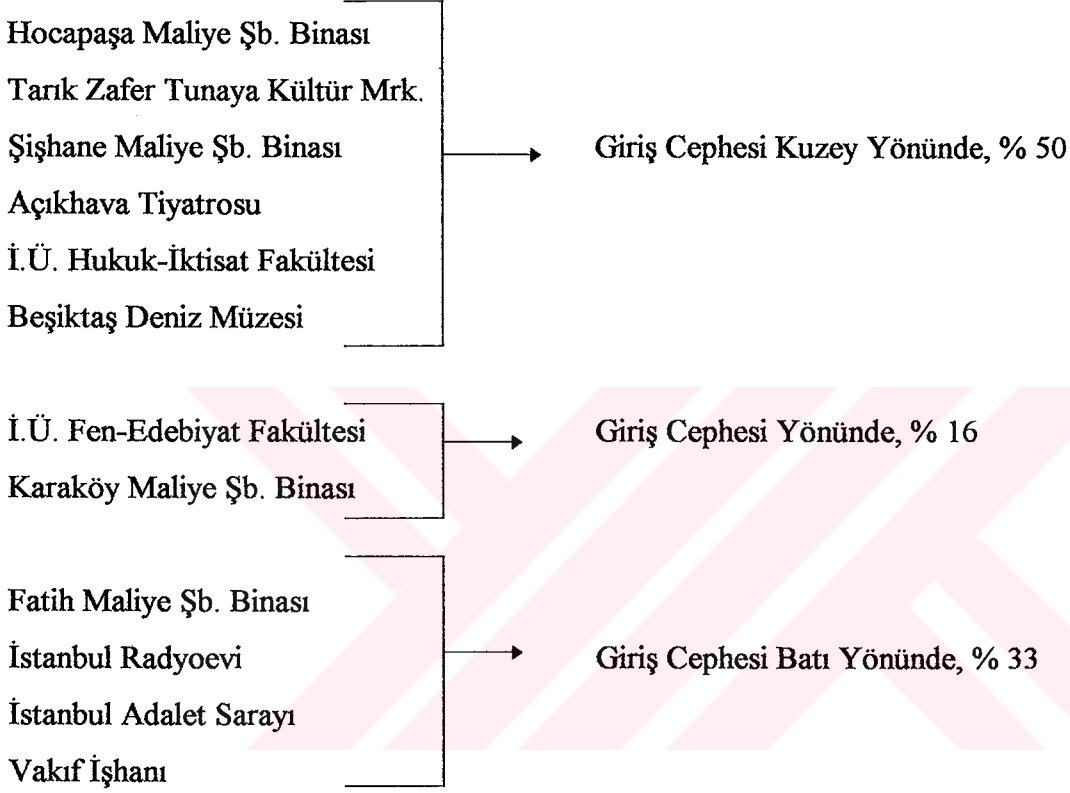
4.2

4.3

4.2 Cephe Özellikleri

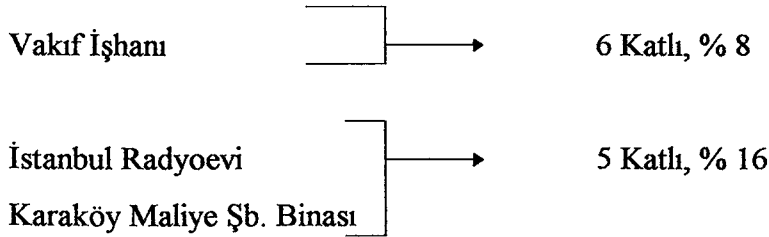
4.2.1 Giriş Cephesi Yönü

İncelenen oniki yapının, altısında giriş cephesi kuzey, ikisinde güney, dördünde batı yönünde olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2 Kat Sayısı ve Kat Yüksekliği

İncelenen oniki yapının, biri altı, ikisi beş, dördü dört, biri dört ve beş, ikisi üç, biri iki ve üç, biri de iki katlı olarak tespit edilmiştir.

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	→	4 Katlı, % 33
Fatih Maliye Şb. Binası		
Şişhane Maliye Şb. Binası		
İstanbul Adalet Sarayı		
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	→	4 ve 5 Katlı, % 8
Açıkhava Tiyatrosu	→	3 Katlı, % 16
Beşiktaş Deniz Müzesi		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	2 ve 3 Katlı, % 8
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	→	2 Katlı, % 8

İncelenen oniki yapının, altısının bodrum kat yüksekliği 300 cm, birinin 280 cm, üçünün 350 cm-450 cm arasında tespit edilmiştir. Kalan iki yapının bodrum katı yoktur.

İncelenen oniki yapının, yedisinin zemin kat yüksekliği 300 cm-400 cm arasında, dördünün 400 cm-550 cm arasında, birinin 600 cm tespit edilmiştir.

İncelenen oniki yapının, yedisinin diğer katları 300 cm- 400 cm arasında, dördünün 400 cm-500 cm arasında olduğu tespit edilmiştir.

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	→	Bodrum Kat Yüksekliği 300 cm, % 50
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi		
Fatih Maliye Şb. Binası		
Açıkhava Tiyatrosu		
Beşiktaş Deniz Müzesi		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	Bodrum Kat Yüksekliği 280 cm, % 8
Şişhane Maliye Şb. Binası		

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.
İstanbul Radyoevi
İstanbul Adalet Sarayı

B. Kat Yüksekliği 350-450 cm Aarsında, % 25

Vakıf İşhanı
Karaköy Maliye Şb. Binası

Bodrum Kat Yoktur

Hocapaşa Maliye Şb. Binası
Fatih Maliye Şb. Binası
Şişhane Maliye Şb. Binası
İstanbul Radyoevi
Açıkhava Tiyatrosu
Beşiktaş Deniz Müzesi
Karaköy Maliye Şb. Binası

Zemin Kat Yüksekliği 300-400cmArasında, % 58

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi
İstanbul Adalet Sarayı
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi

Z. Kat Yüksekliği 400-550cmArasında,%33

Vakıf İşhanı

Zemin Kat Yüksekliği 600 cm, % 8

Hocapaşa Maliye Şb. Binası
Fatih Maliye Şb. Binası
Şişhane Maliye Şb. Binası
Açıkhava Tiyatrosu
Vakıf İşhanı
Beşiktaş Deniz Müzesi
Karaköy Maliye Şb. Binası

Diğer Katların K. Yüksekliği 300-400 cm Arasında
% 58

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→ Diğer Katların Kat Yüksekliği 400-500cm Arasında, % 33
İstanbul Radyoevi		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi		
İstanbul Adalet Sarayı		
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	}	→ Üst Katları Yok

4.2.3 Cephe Kaplaması

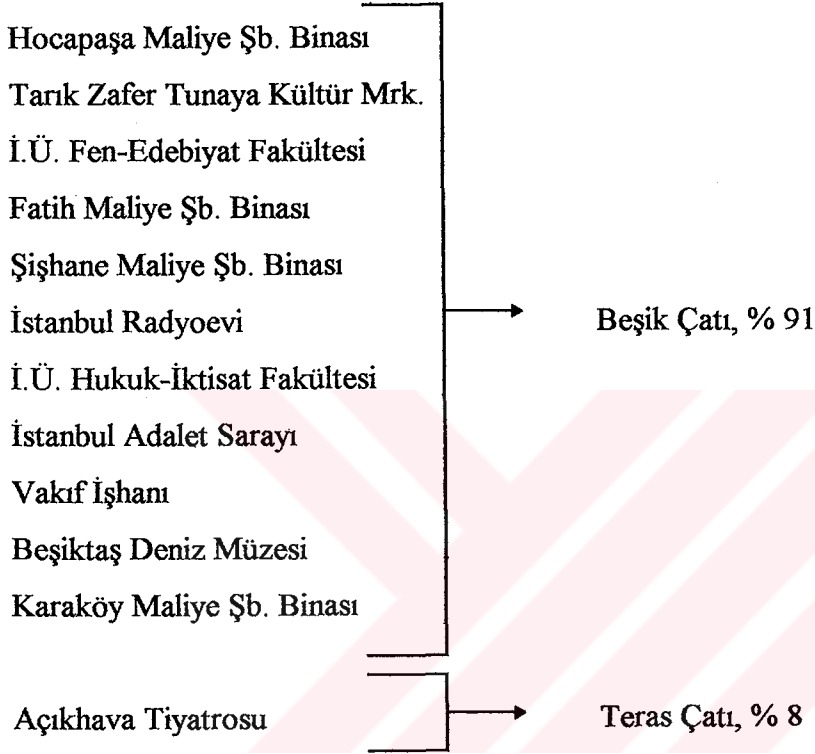
İncelenen oniki yapının, altısının cephe kaplaması taş, üçünün mozaik sıva, birinin taş-almaşık ve sıva, birinin taş ve mozaik sıva, sonuncusunun sıva olduğu tespit edilmiştir.

Şişhane Maliye Şb. Binası	}	→ Taş Kaplama, % 50
İstanbul Radyoevi		
Açıkhava Tiyatrosu		
Vakıf İşhanı		
Beşiktaş Deniz Müzesi		
Karaköy Maliye Şb. Binası		
Hocapaşa Maliye Şb. Binası	}	→ Mozaik Sıva Kaplama, % 25
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk		
Fatih Maliye Şb. Binası		
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→ Taş, Almaşık ve Sıva Kaplama, % 8
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	}	→ Taş ve Mozaik Sıva Kaplama, % 8
İstanbul Adalet Sarayı	}	→ Sıva Kaplama, % 8

4.2.4 Çatı

4.2.4.1 Çatı Sistemi

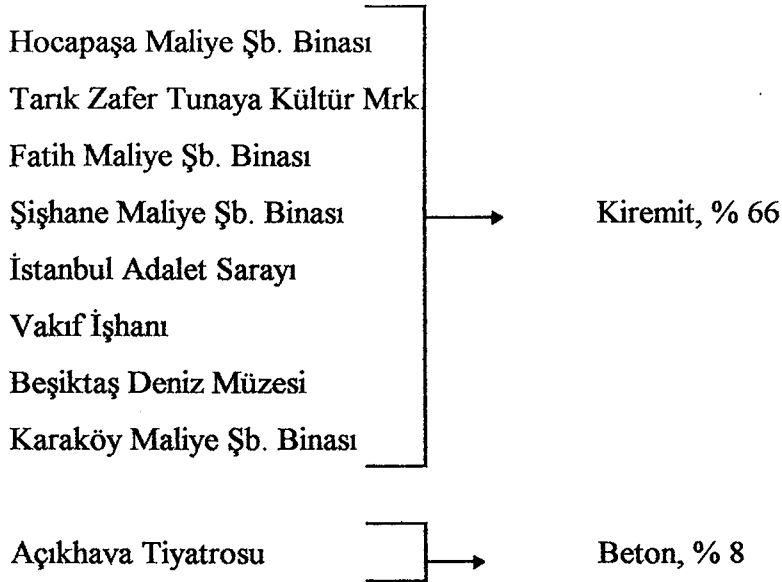
İncelenen oniki yapının, onbirinin çatı sistemi beşik sonuncusunun teras çatı olarak tespit edilmiştir.

4.2.4.2 Çatı Örtü Malzemesi

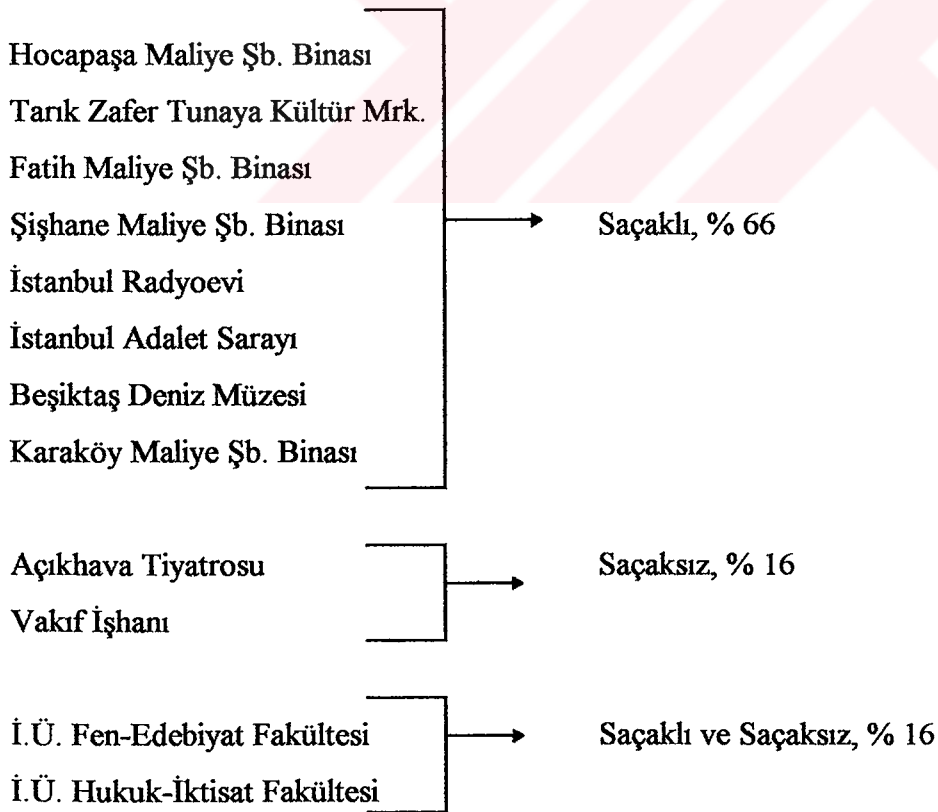
İncelenen oniki yapının, üçünün çatı örtü malzemesi bakır, sekizinin kiremit, birinin beton olduğu tespit edilmiştir.

4.2.4.3 Saçak

İncelenen oniki yapının, sekizi saçaklı, ikisi saçaksız, kalan ikisi saçaklı ve saçaksız olarak tespit edilmiştir.

İncelenen oniki yapının, onunda saçak tespit ettiğimizi yukarıda söylemiştik. Bu yapıların dokuzunun saçak altı düz, birinin kirişli olduğu tespit edilmiştir.

İstanbul Radyoevi	→	Saçakaltı Kirişli, % 10
Hocapaşa Maliye Şb. Binası	→	Saçakaltı Düz, % 90
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.		
Fatih Maliye Şb. Binası		
Şişhane Maliye Şb. Binası		
İstanbul Adalet Sarayı		
Beşiktaş Deniz Müzesi		
Karaköy Maliye Şb. Binası		
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi		

İncelenen oniki yapının, üçünün saçak genişliği 100 cm, dördünün 150 cm, birinin 200 cm, ikisinin 250 cm olduğu tespit edilmiştir.

Hocapaşa Maliye Şb. Binası	→	Saçak Genişliği 100 cm, % 30
Fatih Maliye Şb. Binası		
Beşiktaş Deniz Müzesi		
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.	→	Saçak Genişliği 150 cm, % 40
Şişhane Maliye Şb. Binası		
İstanbul Adalet Sarayı		
Karaköy Maliye Şb. Binası		
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	Saçak Genişliği 200 cm, % 10
İstanbul Radyoevi	→	Saçak Genişliği 250 cm, % 20
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi		

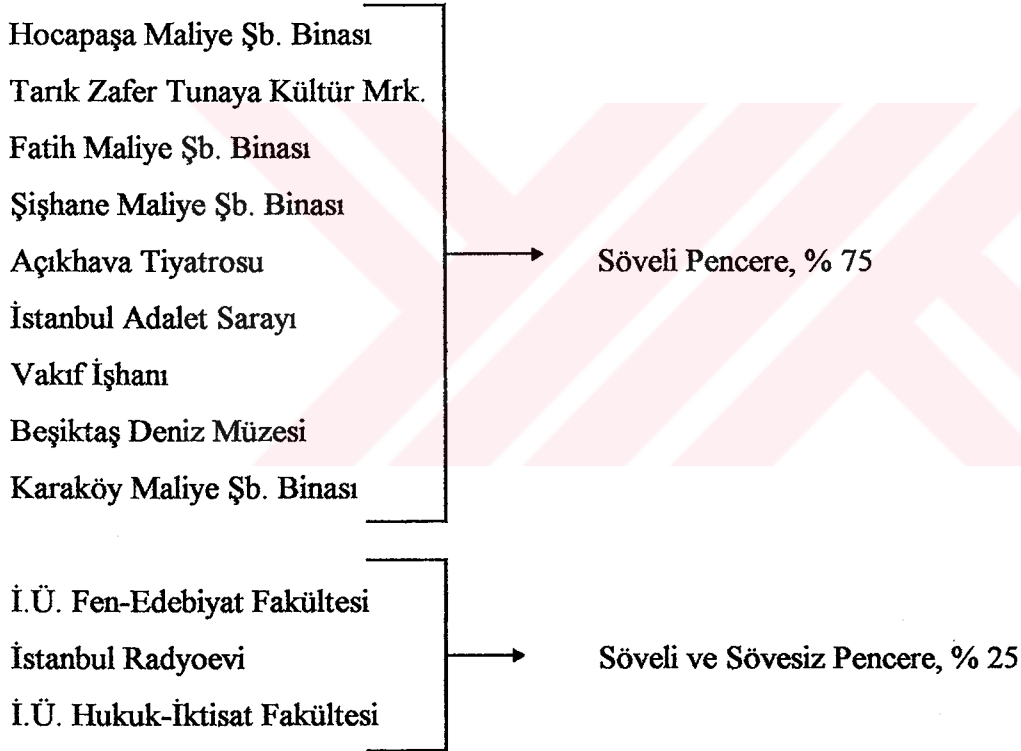
4.2.5 Pencere

4.2.5.1 Boyut

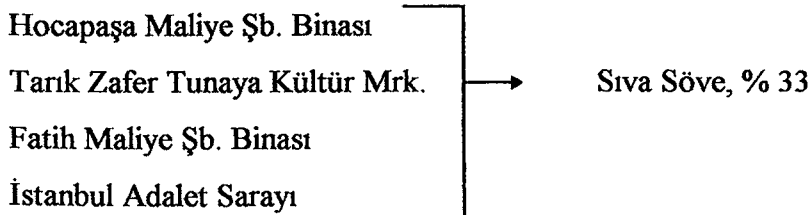
İncelenen oniki yapının, pencere boyutları hakkında geniş bilgi kataloglarda mevcuttur. Her bir yapının pencere düzenlerinde, pencerelerin bir oran ve ritmi olduğu tespit edilmiştir.

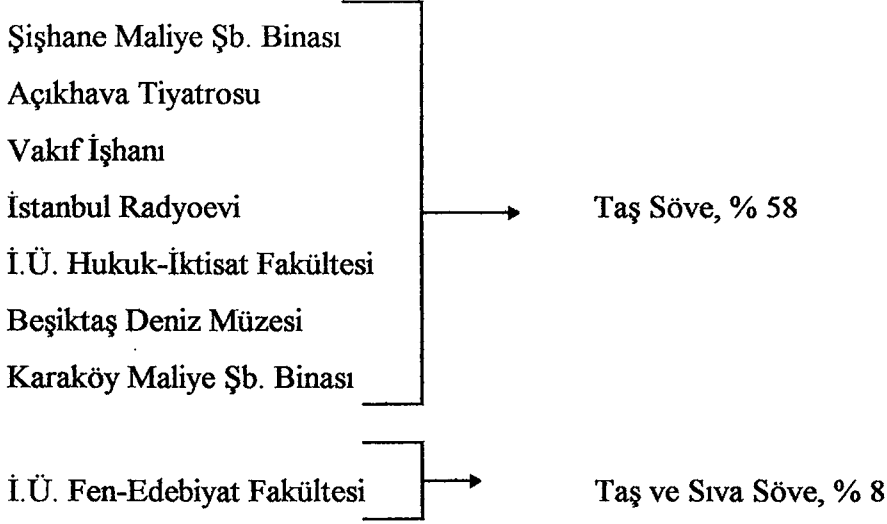
4.2.5.2 Söve ve Malzeme

İncelenen oniki yapının, dokuzunda söveli, kalan üçünde söveli ve sövesiz pencere tespit edilmiştir.

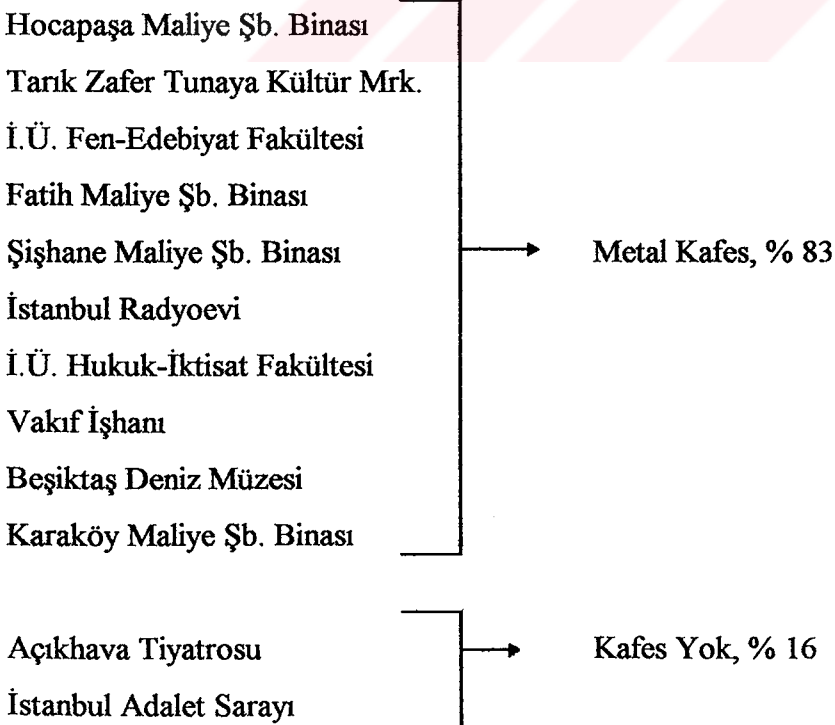
İncelenen oniki yapının, dördünün söve malzemesi sıva, yedisinin taş, birinin taş ve sıva olduğu tespit edilmiştir.

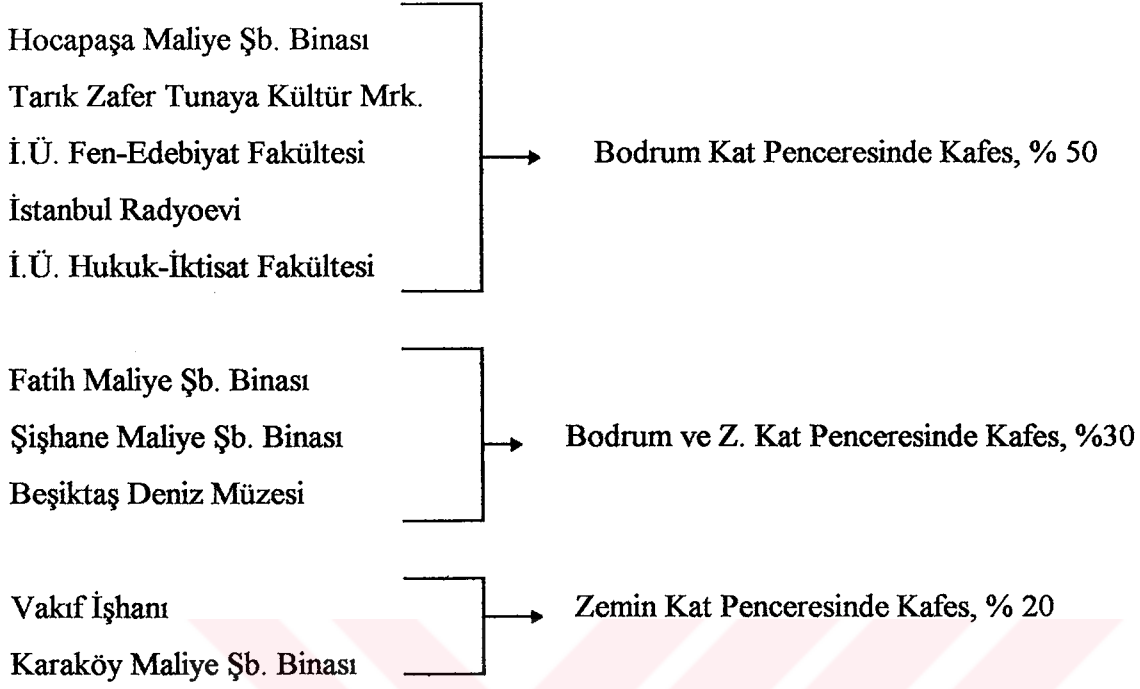

4.2.5.3 Kafes ve Malzeme

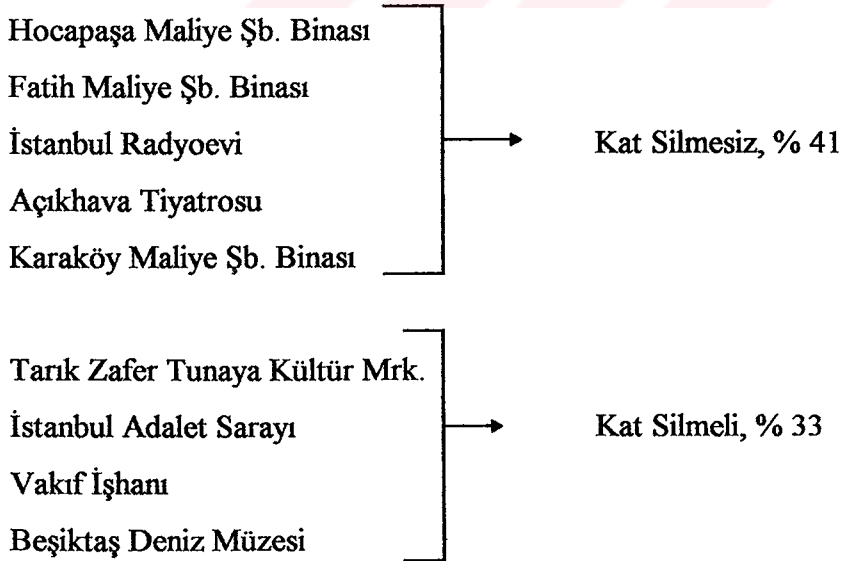
İncelene oniki yapının, onunda kafes olduğu ve malzemenin metal olduğu tespit edilmiştir. Aynı yapıların beşinde sadece bodrum katta, üçünde bodrum ve zemin katta, ikisinde de sadece zemin katta kafes olduğu tespit edilmiştir.

4.2.6 Kat Silmesi

İncelene oniki yapının, beşinin kat silmesiz, dördünün kat silmeli ve üçünün de kat silmeli-silmesiz olduğu tespit edilmiştir.

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→	Kat Silmeli ve Silmesiz, % 25
Şişhane Maliye Şb. Binası			
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi			

İncelenen oniki yapının, ikisinin zemin katında, ikisinin zemin ve birinci katında, birinin birinci katında, birinin zemin, birinci ve ikinci katında, birinin de üçüncü katında kat silmesi tespit edilmiştir.

Şişhane Maliye Şb. Binası	}	→	Zemin K. Dş. de Kat Silmesi, % 28
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.			
İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi	}	→	Zemin ve 1. Kat Dş. de Kat Silmesi, % 28
Beşiktaş Deniz Müzesi			
Vakıf İşhanı	}	→	1. Kat Dş. de Kat Silmesi, % 14
İstanbul Adalet Sarayı	}	→	Zemin, 1. , 2. Kat Dş. de Kat Silmesi, %14
İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→	3. Kat Döşemesinde Kat Silmesi, % 14

4.2.6.1 Profil

İncelenen oniki yapının, dördünün kat silmeli ve üçünün kat silmeli ve silmesiz olduğunun söylemiştik. Bu yapıların dördünün kat silmesi profilli, ikisinin profilsiz, birinin profilli ve profilsiz olduğu tespit edilmiştir.

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi	}	→	Kat Silmesi Profilli, % 57
Şişhane Maliye Şb. Binası			
Vakıf İşhanı			
Beşiktaş Deniz Müzesi			

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk. İstanbul Adalet Sarayı	→	Kat Silmesi Profilsiz, % 28
İ.�. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	Kat Silmesi Profilli ve Profilsiz, % 14

4.2.6.2 Malzeme

İncelenen oniki yapının, dördünün kat silmesi taş, ikisinin sıva, birinin ise taş ve sıva olduğu tespit edilmiştir.

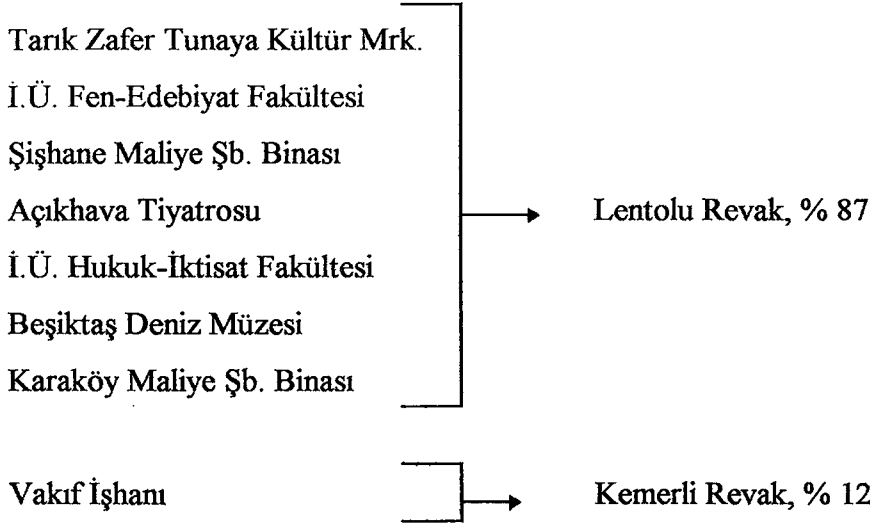
İ.�. Fen-Edebiyat Fakültesi şişhane Maliye řb. Binası Vakıf İşhamı Beşiktaş Deniz Müzesi	→	Kat Silmesi Taş,% 57
Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk İstanbul Adalet Sarayı	→	Kat Silmesi Sıva, % 28
İ.�. Hukuk-İktisat Fakültesi	→	Kat Silmesi Taş ve Sıva, % 14

4.2.7 Revak

Cephe revağı hakkındaki tespitleri 4.1.4.2 bölümünde açıklamıştık.

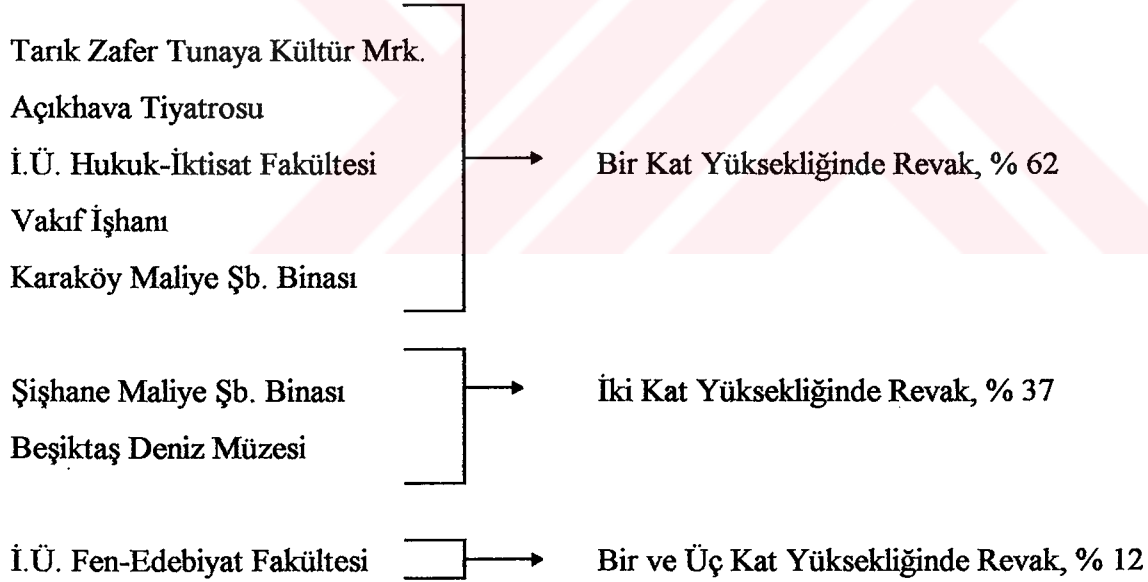
4.2.7.1 Revak Tipi

İncelene oniki yapının, sekizinde cephe revağı tespit ettiğimizi söylemiştik. Bu sekiz yapının, yedisinin revak tipi lentolu, birinin kemerli olduğu tespit edilmiştir.

4.2.7.2 Boyut

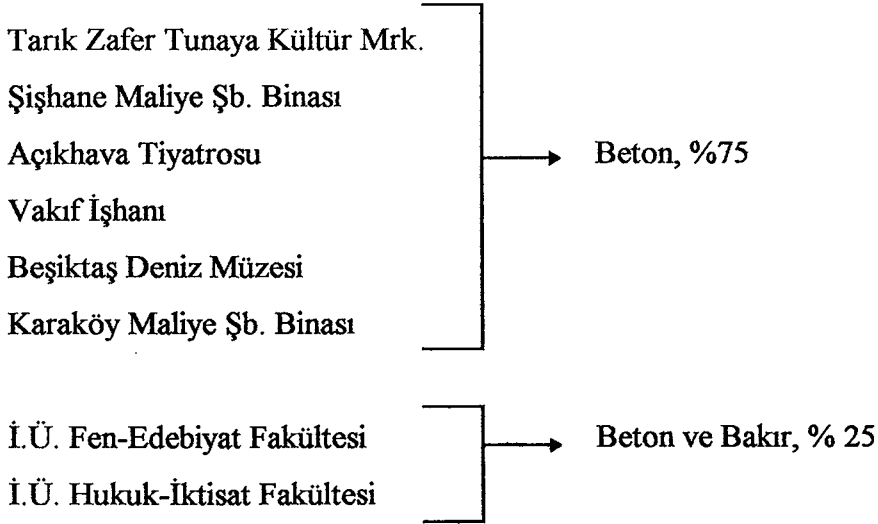
İncelenen oniki yapının, beşinde revak bir kat yüksekliği, ikisinde iki kat yüksekliği, birinde bir ve üç kat yüksekliğinde olduğu tespit edilmiştir.

Revak ile ilgili geniş bilgiler kataloglarda yer almaktadır.

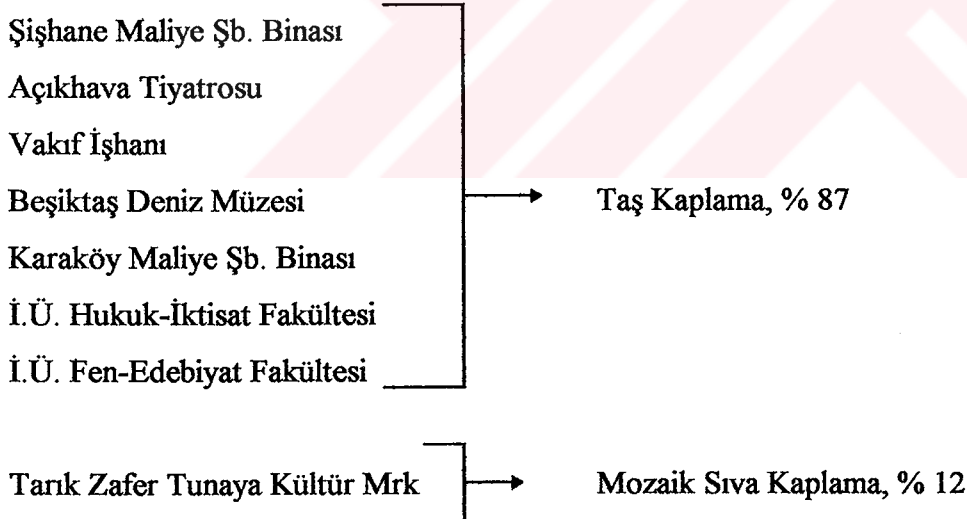
4.2.7.3 Örtü Malzemesi

İncelenen sekiz yapının, altısının revak örtü malzemesi beton, ikisinin beton ve bakır olduğu tespit edilmiştir.

4.2.7.4 Revak Kolon Kaplama Malzemesi ve Profil

 ncelenen sekiz yapının, yedisinin revak kolon kaplaması ta , birinin mozaik sıva olduğu tespit edilmiştir.

 ncelenen sekiz yapının, be inin revak kolonu profilsiz, ikisinin profilli, birinin profilli ve profilsiz olduğu tespit edilmiştir.

Tarık Zafer Tunaya Kültür Mrk.

Şişhane Maliye Şb. Binası

Açıkhava Tiyatrosu

Beşiktaş Deniz Müzesi

Karaköy Maliye Şb. Binası

Profilsiz Revak Kolonu, % 62

İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi

Vakıf İşhanı

Profilli Revak Kolonu, % 25

İ.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi

Profilli ve Profilsiz Revak Kolonu, %12

5. BÖLÜM - SONUÇ

Çalışmada ele alınan onbir yıllık dönemde Türkiye’de tutarlı bir gelişme göstermeyen mimarlık alanında, kısa süreler etkili olan üslupların birbirlerini izlediği, yada birlikte varlıklarını sürdürdükleri görülür. Bu yıllar içinde ekonomik ve sosyo-kültürel yapı değişiklikleri, dış dünya ile ilişkiler ve yapı teknolojisindeki gelişmeler, bu gelişmeler doğrultusunda evrelerden geçen mimarlıkta üslup değişmelerine neden olan etmenlerin başında gelmiştir.

1926 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi’nin Güzel Sanatlar Akademisi’ne, 1928 yılında Mühendishane’nin Yüksek Mühendis Mektebi’ne dönüştürülmesi mimarlık eğitimi alanında Cumhuriyet’in ilk toparlanmalarıdır. Mimarların örgütlenme yolunda ilk girişimleri olarak 1927 yılında Ankara’da Türk Yüksek Mimarlar Derneği’ni kurmaları ve yine 1931’de Mimar dergisini çıkarmaları önemli gelişmelerdir.

1926-39 yıllarına ait, tarımın ulusal gelir içindeki payının giderek düştüğü, sanayinin ve hizmetlerin de yükseldiği izlenmektedir. Bu durum, devletçi ekonomi politikasının sürdürüldüğü 1932-38 döneminde kamu harcamaları yoluyla hızlı sanayileşmenin amaç edinildiği kanıtlanmaktadır. Devletin getirdiği sanayiye özendirici önlemler, sınai yatırımları gerçekleştirecek ekonomik devlet kuruluşlarının tesisi ve ilk beş yıllık sanayileşme planı sonucu yapılan girişimler, ilkel yöntemlerle işleyen bir üretim biçiminden fabrika sistemine doğru atılan ilk adımlar bu yıllar içinde gerçekleşmiştir. Ekonomik yapı tarım ekonomisi niteliğini koruduğu halde, bu gelişmeler kentlerde toplumsal yapının değişimindeki etmenlerden biri olmuştur. Ekonomik yapının uğradığı değişmelerin mimarlıktaki yansımalarının en önemli belirtilerinden ikisi olan; Dünya Ekonomik Bunalımı ve II. Dünya Savaşı’nın Türkiye ekonomisini etkilemesi sonucu, gerek kamu, gerekse özel kesimin inşaat etkinliklerinin hissedilir ölçülerde azalmasına neden olmuştur.

Sosyo-kültürel alanda en büyük değişmeler devrimlerle gelmiş, batılı biçimde yaşam ve düşünüş özellikle kent topluluklarını etkilemiştir. Hükümetin 1932 yılında kabul ettiği altı oktan ulusçuluk ilkesi kültürel alanda etkisini göstermiş,

mimarlıkta 1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı düşüncesini hazırlayıcı bir etmen olmuştur.

1939-50 yılları arasında Türk Mimarlığı, farklı üslupların bir arada görüldüğü dış etmenlerle biçimlenme ve geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. Yine bu dönem geleneksel değerlerin anımsandığı, çağdaş olma isteği ile yabancı mimarların koşutu eserler verme, batı ile mimarlık farkının giderilmesi çabaları içinde geçmiştir. Bir yandan batının bilimsel yöntemlerini Türkiye'ye getirmeleri ve mimarlık eğitimi çağdaştırmaları için çağrılan yabancı mimarların verdiği eğitim ve yaptıkları binalar, öte yandan ulusal olan bir mimarlığı yaratma isteği arasında bocalamıştır Türk Mimarı.

1938 yılında Atatürk'ün ölmesi ve 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Türk mimarlığı bir dönüm noktasına gelmiş tüm dünyada benimsenen devletin gücünü ifade eden, ezici ölçekte, tek yapı ölçeğinde ve ağırlıklı olarak taş malzemenin kaplama olarak kullanıldığı yapı üretmeye başlamıştır. Savaşın başlamasıyla, yapı üretiminde kullanılan malzemenin tamamına yakın bir kısmını yurtdışından ithal eden Türk Mimarı, yerli malzeme kullanmaya yönelmiştir. Benimsenen ulusçuluk ilkesiyle de kendi kültür ortamının yapı ürünlerini vermeye çalışmıştır. Yapılarını betonarme yapıp, revak, avlu, saçak gibi geleneksel yapı öğelerini, taş, bakır gibi geleneksel yapı malzemelerini yapısına uygulamıştır. “ Türk Evi ” rölöve çalışmaları ve “ Milli Mimari Seminerleri “ bu döneme rastlamıştır.

Geniş taban oturumlu plan, simetrik cephe, yüksek revak, geniş saçak, söveli pencere, taş-almaşık kaplama duvar, bakır kaplı çatı gibi özellikler bu yıllar arasındaki Türk Mimarlığının genel özellikleri olmuştur.

On yılın sonunda ülke ekonomisine uygun bir yerli yapı ekonomisi kurulamamış, betonarme yapı doğal malzemeyle giydirilmiştir. Yapı gereksiniminin çağdaş malzeme, işçilik ve teknolojiyle üretilmediği, zaman ve para israfıyla yapı üretildiği sonucuna varılsa da Türk mimarlık tarihinde üzerinde önemle durulması gereken birçok yönden ilerdeki gelişmeler için yararlı olabilecek dersin alınabileceği bir dönemdir. Yukarıda yapılan eleştirilere rağmen, bugün hala yıkılmadan ayakta kalabilmiş örneklerinin de gösterdiği gibi, Türk Mimarlığının gelişme çizgisi içinde önemli bir yeri olduğu da bir gerçektir.

KAYNAKLAR

- Aslanoğlu, İ. , 1923-1938 Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Doktora Tezi, Ankara, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, 1979.
- Ayas, N. , Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler , Dost Yayınları no:66, Eğitim Dizisi no: I, İstanbul, 1973.
- Arseven, C. , E. , Türk Sanatı Tarihi, Cilt 2, İstanbul, 1955-59, s. 430.
- Başgöz, İ. ; Wilson, H. , Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk , Dost Yayınları no: 66, Eğitim Dizisi no: I, İstanbul, 1973.
- Boratav, K. , Türkiye'de Devletçilik, 1923-1950 , Ankara, Maliye Enstitüsü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1962.
- Bulutay, T. ; Tezel, Y. ; Yıldırım, N. , Türkiye Milli Geliri (1923-48) , Ankara, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fak. , 1974.
- Burhan, A. , “ Türk Mimarisi ve Beynelmilel Mimarlık Vasıfları ” , Mimar , sayı 11-12, 1931, s. 365.
- Büge, S. , “ Cumhuriyet Devrinde (Nafia) Bayındırlık İşleri ” , Bayındırlık İşleri Dergisi , sayı 5, 1938, s. 438.
- D, A. , “ Devletçilik Nasıl Dejenere Oldu ? ” , Yön , sayı 47, 7 Kasım 1962, s. 7.
- Daver,A. , Dünkü, Bugünkü, Yarınki İstanbul,İstanbul, 1964.
- Eldem, S. , H. , “ Yerli Mimariye Doğru “ , Arkitekt, sayı: 4-5, 1940, s. 69.
- Esad, C. , Yeni Mimari , İstanbul, 1931.
- Gorbon, R. , “ Mimarlığımız 1923-1950 ” , Mimarlık , sayı 2, 1973, s. 35-47.
- Irmak, Y. , “ Çağdaş Atatürkçülük ” , Atatürk devrimleri I. Milletlerarası Sempozyum Bildirileri , 10-14 Aralık 1973, Rektörlük Yayın no: 1967, Enstitü Yayın no: 5, İstanbul Üniversitesi, 1973.
- Karpat, K. , Türk Demokrasi Tarihi; Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller , İstanbul, Sinan Yayınları, 1973.

- Kılınçaslan, İ. , İstanbul Kentleşme Süresince Ekonomik ve Mekansal Yapı İlişkileri , İstanbul, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, 1981.
- Köksal, B. , Aloba, İ. , Türkiye’de İktisadi Politikanın Gelişimi (1923-73) , İstanbul, 1973.
- Kuban, D. , “ Emin Onat ve Cumhuriyet Devri Mimarisi “ , Mimarlık ve Sanat, sayı: 4-5, 1961, s. 145-146.
- Nasır, A. , Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar , Doktora Tezi, İstanbul İstanbul, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, 1991.
- Ökçün, A.G. , Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hürriyetleri , Ankara, 1962.
- Özer, B. , Rejyonalizm, Üniversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme, İstanbul, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, 1963.
- Sayar, Z. , “ Yabancı Mimara Verdiğimiz Servet ” , Arkitekt , sayı 3, 1938, s. 89.
- Sayar, Z. , “ Yerli ve Yabancı Mimar ” , Arkitekt , sayı 2, 1938, s. 65.
- Sayar, Z. , “ Devlet Yapılarının Bugünkü Durumu ” , Arkitekt , sayı 179-180, 1946, s. 249.
- Sencer, O. , Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi , Habora Kitabevi Yayınları, Yayın no: 52, İstanbul, 1969.
- Sözen, M. ; Tapan, M. , 50 Yılın Türk Mimarisi , Cumhuriyetin Ellinci Yılı Dizisi: 1, 2. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973.
- Şevki, M. , “Bursa’da Halk İnşaat”, Mimar, sayı: 2, 1932, s. 96.
- Tanilli, A. , Uygarlık Tarihi , İstanbul, 1996.
- Tekeli, İ. , “ 50. Yılda Sehircilik (Açık Oturum)”, Mimarlık, sayı 12, 1970, s.56.
- Tekeli, İ. ; İlkin, S. , 1929 Dünya Buhranında Türkiye’nin İktisadi Politika Arayışları , Ankara, ODTÜ, 1977.
- Timur, T. , Türk Devrimi ve Sonrası (1919-1946) , Ankara, Doğan Yayınları, 1971.

- Ünsal, B. , “ Mimarlığımız 1923-1950 ” , Mimarlık , sayı 2, 1974, s. 35-38.
- Yazarı Belirtilmemiş, Teşvik-i Sanayi Kanunu , Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsalar Birliği, Ankara, 1969.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ Tip ve Sıra Evler ”, Arkitekt , sayı 8, 1937, s.211- 218.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ Hocapaşa Maliye Şube Binası “, Arkitekt , sayı 7, 1938, s.179-181.
- Yazarı Belirtilmemiş, 50 YILLIK MESLEK JÜBİLESİ / S. H. ELDEM , 1985, M.S.Ü. , s.119-122.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ Fatih Maliye Şube Binası “ , Arkitekt , sayı 177-178, 1946, s.246-247.
- Yazarı Belirtilmemiş , “ Şişhane Maliye Şube Binası “ , Arkitekt , sayı 177-178, 1948, s.203-204.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ İstanbul Radyo Evi Proje Müsabakası “, Arkitekt , sayı 163-164, 1945, s.143-145.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ Açık hava Tiyatrosu” , Arkitekt , sayı 193-194, 1948, s.5-9.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ İ.Ü. Hukuk-İktisat Fakültesi Ek Binaları Proje Müsabakası”, Arkitekt , sayı 191-192, 1947, s.255-258.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ İstanbul Adalet Sarayı Proje Müsabakası”, Arkitekt , sayı 7-10, 1949, s.179-194.
- Yazarı Belirtilmemiş, “ Vakıf İş Hanı Proje Müsabakası” , Arkitekt , sayı 215-216, 1949, s.213-214.
- Yazarı Belirtilmemiş, 50 YILDA İMAR VE YERLEŞME (1923-73) , İmar ve İskan Bakanlığı Yayını, 1973, Ankara.

EKLER

Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nin :

1/50 RÖLÖVE

1/50 RESTORASYON

1/50 RESTİTÜSYON

1/200 RÖLÖVE VE RESTORASYON VAZİYET PLANLARI

FOTOĞRAF DOSYASI

ÖZGEÇMİŞ

7 Ocak 1971, Köln doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir’de Eşref Paşa İlköğretim Okulu ve Çınarlı Anadolu Teknik Lisesi Elektronik Bölümü’nde iyi derece ile tamamladı (1978-1990).

1990-91 yılında girdiği Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nden 1994 yaz döneminde iyi derece ile mezun oldu.

1994 yılında Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü Rölöve-Restorasyon Programı’nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

Halen Şubat 1994’de girdiği özel bir şirkette Turizm Yapıları ve Eski Eser Rölöve ve Restorasyon üzerinde çalışmaktadır.